

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Кафедра філології та перекладу

ГУРОВА ВІКТОРІЯ СЕРГІЇВНА

(прізвище, ім'я, по батькові)

УДК 811.111
(індекс)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

«Доктрина збалансованого розвитку «Україна 2030» – лексико-семантичні та структурні особливості перекладу термінології»

(назва роботи)

«Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська»

(назва освітньої програми)

035 «Філологія»

(шифр і назва спеціальності)

Вікторія ГУРОВА

(підпис ім'я та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник **Оксана РІБА-ГРИНИШИН, канд. філол. н., доцент**

(прізвище, ім'я, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Канд. філол. н., доцент

(підпис) (дата)

Мар'яна ШТОГРИН

(ім'я та прізвище)

Рецензент

Канд. філол. н., доцент

(підпис) (дата)

Мирослава ВЕНГРИНЮК

(ім'я та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Івано-Франківськ – 2025

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Інститут гуманітарної підготовки та державного управління

Кафедра філології та перекладу

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр

Освітньо-професійна програма «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

Спеціальність 035 «Філологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ :

Завідувач кафедри

канд. філол. н., доцент Мар'яна ШТОГРИН

«__» _____ 202 р.

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Гуровій Вікторії Сергіївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Доктрина збалансованого розвитку «Україна 2030» – лексико-семантичні та структурні особливості перекладу термінології

керівник роботи доцент Оксана РІБА-ГРИНИШИН
затверджені наказом закладу вищої освіти від «18» листопада 2025 р. №725/7

2. Термін подання студентом роботи: 08 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: навчальні підручники, посібники, періодичні видання, довідники, Інтернет-ресурси, матеріали конференцій тощо.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДОКУМЕНТІВ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

1.1 Сутність поняття «збалансований розвиток» у міжнародному та національному дискурсі

1.2 Доктрина «Україна-2030» як особливий тип дискурсу: структура та термінологічна система

1.3 Принципи і стратегії перекладу термінологічних одиниць у міжнародних програмних документах

РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДОКТРИНИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ «УКРАЇНА 2030»

2.1 Лексико-семантичний аналіз термінів Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030»

2.2 Структурні особливості перекладу одно- та багатокомпонентних термінів

2.3 Проблема міжмовної еквівалентності та стандартизації термінів Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030»

РОЗДІЛ 3 МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1 Теоретико-методологічне підґрунтя використання терміносистеми збалансованого розвитку під час лекційної підготовки студентів-філологів

3.2 Застосування термінологічних концептів збалансованого розвитку під час навчання перекладу

3.3 Основні положення магістерської роботи німецькою мовою

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

Рисунки – 6 од.; таблиці – 4 од.; 3 додатки на 41 ст.

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Янишин О. К., доцент каф. ФП		
Розділ 1, 2, 3	Янишин О. К., доцент каф. ФП		
Висновки	Янишин О. К., доцент каф. ФП		

7. Дата видачі завдання 10.10.2024 р.**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми магістерської роботи та обґрунтування її актуальності	до 10.10.2024	Виконано
2	Визначення об'єкта, предмета, мети, завдань та методів дослідження	до 10.11.2024	Виконано
3	Складання попереднього плану магістерської роботи	до 10.12.2024	Виконано
4	Пошук і відбір літератури до теми магістерської роботи, складання списку використаних джерел	10.12.2024 – 30.09.2025	Виконано
5	Аналітико-синтетичне опрацювання літератури до теми роботи	20.02.2025 01.11.2025	Виконано
6	Написання тексту магістерської роботи відповідно до її структури:	16.10.2025 – 04.12.25	Виконано
	6.1 I розділ	16.10.25 – 06.12.25	Виконано
	6.2 II розділ	25.10.25 – 04.11.25	Виконано
	6.3 III розділ	05.11.25 – 15.11.25	Виконано
7	Написання вступу до теми магістерського дослідження	16.11.2025 – 22.11.2025	Виконано
8	Підготовка графічних матеріалів чи іншого унаочнення	23.11.2025 – 24.11.2025	Виконано
9	Формулювання висновків (за потреби до кожного із розділів дослідження)	25.11.2025 – 27.11.2025	Виконано
10	Оформлення кінцевого списку використаних джерел та додатків	28.11.2025 – 30.11.2025	Виконано
11	Оформлення та попередній захист магістерської роботи	01.12.2025 – 04.12.2025	Виконано
12	Внесення коректив та кінцеве редагування магістерської роботи	05.12.2025 – 07.12.2025	Виконано
13	Реєстрація магістерської роботи на кафедрі	08.12.2025 – 10.12.2025	Виконано
14	Захист магістерської роботи	17.12.2025 18.12.2025	Виконано

Студент

Вікторія ГУРОВА

Керівник роботи

Оксана РІБА-ГРИНИШИН

АНОТАЦІЯ

Гурова В. С. Доктрина збалансованого розвитку «Україна 2030» – лексико-семантичні та структурні особливості перекладу термінології.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра з філології за освітньо-професійною програмою «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська» спеціальності 035 Філологія. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Івано-Франківськ, 2025.

Магістерська робота присвячена комплексному дослідженню лексико-стилістичних особливостей перекладу термінології збалансованого розвитку. Аналіз проведено на матеріалі терміносистеми Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030».

У межах роботи висвітлено походження концепції збалансованого розвитку, здійснено аналіз термінологічної системи галузі та досліджено особливості відтворення термінологічних концептів. На основі укладеної вибірки проведено лексико-семантичний аналіз, простежено частоту використання та кількість виявлених перекладацьких трансформацій залежно від будови термінологічних одиниць, охарактеризовано проблему міжмовної еквівалентності понять збалансованого розвитку.

Євроінтеграційний вектор розвитку України та необхідність раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів держави створює передумови для активного впровадження міжнародних тенденцій збалансованого розвитку в національні енергетичні процеси. Тому проблема досягнення адекватного перекладу термінів цієї галузі є необхідним етапом розвитку вітчизняного перекладознавства. У роботі запропоновано вправи для формування компетентності майбутніх перекладачів у межах відносно новітнього, але надзвичайно важливого науково-технічного вектору.

Проведене дослідження дозволило комплексно проаналізувати лексико-семантичні та структурні особливості перекладу термінів збалансованого розвитку на матеріалі Доктрини «Україна 2030» та встановити закономірності їхнього функціонування в українському науково-офіційному дискурсі. Результати аналізу стали підґрунтям для створення методично обґрунтованої системи вправ, спрямованої на формування у студентів навичок адекватного перекладу й термінологічної стандартизації. Робота підтверджує необхідність подальшого розвитку національної терміносистеми збалансованого розвитку та укладання офіційних глосаріїв для підвищення точності перекладацької практики.

Ключові слова: *збалансований розвиток; термінологія; лексико-семантичний аналіз; перекладацькі трансформації; термін; термінологічна система; науково-технічний переклад; енергоефективність; переклад.*

Список публікацій здобувачки:

Гурова В. С., Ріба-Гринишин О. М. Проблематика перекладу термінології галузі збалансованого розвитку: лексико-семантичні та структурні особливості (на матеріалі текстів доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030»). Перевірені часом і нові наукові парадигми ХХІ століття : матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф., м. Київ, 28-29 листопада 2025 р. 5 с.

ABSTRACT

Hurova, V. S. The Doctrine of Sustainable Development “Ukraine 2030” – Lexical-Semantic and Structural Features of Terminology Translation.

Master’s thesis for the degree of Master of Arts in Philology under the educational and professional programme ‘Germanic Languages and Literatures (including translation), first language – English’ in the speciality 035 Philology. Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. Ivano-Frankivsk, 2025.

The master's thesis is devoted to a comprehensive study of the lexical and stylistic features of sustainable development terminology translation. The analysis was conducted using the terminology system of the Sustainable Development Doctrine “Ukraine 2030.”

The paper highlights the origins of the concept of sustainable development, analyzes the terminology system of the field, and examines the peculiarities of reproducing terminological concepts. Based on the selected sample, a lexical and semantic analysis was conducted, the frequency of use and the number of identified translation transformations were tracked depending on the structure of terminological units, and the problem of interlingual equivalence of sustainable development concepts was characterized.

Ukraine's European integration vector of development and the need for rational use of the state's fuel and energy resources create the preconditions for the active introduction of international trends in sustainable development into national energy processes. Therefore, the problem of achieving an adequate translation of terms in this field is a necessary stage in the development of domestic translation studies. The paper proposes exercises for developing the competence of future translators within the relatively new but extremely important scientific and technical vector.

The study allowed for a comprehensive analysis of the lexical-semantic and structural features of the translation of sustainable development terms based on the

Ukraine 2030 Doctrine and established patterns of their functioning in Ukrainian scientific and official discourse. The results of the analysis formed the basis for the creation of a methodologically sound system of exercises aimed at developing students' skills in adequate translation and terminological standardization. The work confirms the need for further development of the national terminology system of sustainable development and the compilation of official glossaries to improve the accuracy of translation practice.

Keywords: *sustainable development; terminology; lexical-semantic analysis; translation transformations; term; terminology system; scientific and technical translation; energy efficiency; translation.*

List of applicant's publications:

Hurova, V. S., Riba-Hrynyshyn, O. M. Problems of translating terminology in the field of sustainable development: lexical-semantic and structural features (based on texts from the sustainable development doctrine "Ukraine 2030"). Time-tested and new scientific paradigms of the 21st century : materials of the International Scientific and Practical Online Conference, Kyiv, November 28-29, 2025. 5 p.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДОКУМЕНТІВ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ	13
1.1 Сутність поняття «збалансований розвиток» у міжнародному та національному дискурсі.....	13
1.2 Доктрина «Україна-2030» як особливий тип дискурсу: структура та термінологічна система	19
1.3 Принципи і стратегії перекладу термінологічних одиниць у міжнародних програмних документах.....	25
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДОКТРИНИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ «УКРАЇНА 2030»	32
2.1 Лексико-семантичний аналіз термінів Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030»	32
2.2 Структурні особливості перекладу одно- та багатокomпонентних термінів.....	40
2.3 Проблема міжмовної еквівалентності та стандартизації термінів Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030»	48
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ	54
3.1 Застосування термінологічних концептів збалансованого розвитку під час навчання перекладу	54
3.2 Система вправ для формування у студентів перекладацьких компетенцій в межах галузі збалансованого розвитку.....	59
3.3 Основні положення магістерської роботи німецькою мовою	64
ВИСНОВКИ	70
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
ДОДАТКИ	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність роботи зумовлена зростаючою потребою у стандартизованому й концептуально точному перекладі термінології збалансованого розвитку, що забезпечує коректну імплементацію Доктрини «Україна 2030» у міжнародний науковий, правовий та політичний дискурс. Уніфікація та наукове обґрунтування перекладу ключових термінів дозволяє усунути міжмовні розбіжності, підвищити якість нормативних документів і забезпечити взаємну зрозумілість українських стратегічних матеріалів із глобальними стандартами сталого розвитку.

Проблему відтворення термінів науково-технічних галузей у своїх працях досліджували Ш. Баллі, Е. Г. Балюта, М. Бейкер, Р. Белл, Л. П. Білозерська, М. Т. Кабре, В. І. Карабан, Т. Р. Кияк, Ю. Найда, Б. Є. Патон, Р. В. Фещур та ін.

Провідним аспектом проведеного дослідження є зосередженість на терміносистемі збалансованого розвитку, яка формує унікальний концептуальний простір і висуває підвищені вимоги до точності та наукової обґрунтованості перекладу. Звернення до Доктрини «Україна 2030» як основного матеріалу дозволяє аналізувати терміни, що мають стратегічне значення для формування державної політики та інтеграції України у міжнародний дискурс сталого розвитку. Такий вибір забезпечує дослідженню глибину, що виходить за межі суто лінгвістичного підходу, оскільки охоплює когнітивні, нормативні й контекстуальні параметри функціонування термінів.

Мета дослідження - проаналізувати та дослідити лексико-семантичні та структурні особливості перекладу термінології галузі збалансованого розвитку.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

- охарактеризувати поняття «збалансований розвиток» у міжнародному та національному дискурсі;
- проаналізувати Доктрину «Україна 2030» як особливий тип дискурсу;
- висвітлити принципи і стратегії перекладу термінологічних одиниць у міжнародних програмних документах;

- здійснити лексико-семантичний аналіз терміносистеми збалансованого розвитку;
- описати структурні особливості перекладу одно- та багатокомпонентних термінів;
- дослідити проблему міжмовної еквівалентності та стандартизації термінологічних одиниць збалансованого розвитку;
- описати особливості використання термінології збалансованого розвитку під час навчання перекладу;
- розробити вправи для формування навичок і умінь перекладу термінів галузі.

Вивчення лексико-семантичних і структурних особливостей термінів збалансованого розвитку є непростим завданням, адже цій галузі притаманні висока динамічність, міждисциплінарність та значний обсяг новітньої термінології. Переклад таких термінологічних конструкцій вимагає поєднання знань із лінгвістики, термінознавства та науково-технічних концепцій, що виходить за межі традиційних перекладацьких практик. В межах цього контексту дослідження є вагомим внеском у розвиток методології перекладу спеціалізованих термінів: воно сприяє формуванню узгоджених підходів до їх стандартизації й адекватного відтворення в українському науковому та нормативному дискурсі.

Предмет дослідження – способи перекладу термінологічних одиниць доктрини збалансованого розвитку українською мовою.

Об'єктом дослідження є термінологічні конструкції доктрини збалансованого розвитку.

Матеріалом дослідження слугує Доктрина збалансованого розвитку «Україна 2030», створена Г. Харламовою і колегами, та її український переклад, виконаний О. Жилінською спільно з іншими науковцями. Методом суцільної вибірки виокремлено 204 термінологічні конструкції збалансованого розвитку в межах доктрини.

Методи дослідження. У дослідженні використано сукупність загальнонаукових, лінгвістичних та спеціальних перекладознавчих методів. Метод аналізу та синтезу є основою для опрацювання значного масиву теоретичних джерел у галузях перекладознавства та збалансованого розвитку. Індуктивний метод був застосований під час переходу від одиничних спостережень в межах проаналізованих джерел до узагальнень щодо концепції збалансованого розвитку, використання перекладацьких трансформацій та функціональних особливостей дискурсу. Серед лінгвістичних прийомів провідним став описовий метод, необхідний для систематизації та класифікації термінологічного матеріалу за тематичними групами. За допомогою методу суцільної вибірки було сформовано корпус термінологічних одиниць з англійської та української версій доктрини, що стало емпіричною базою для подальшого аналізу. Порівняльно-зіставний метод дозволив виявити і дослідити лексико-семантичні та структурні розбіжності між термінами мови оригіналу та мови перекладу. Метод компонентного аналізу був використаний для розкладання багатоконпонентних термінів на складові частини, що дало змогу точно визначити і проаналізувати наявні перекладацькі трансформації.

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні наукових досліджень про закономірності формування й функціонування термінології збалансованого розвитку в сучасному українському науково-офіційному дискурсі на матеріалі Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030», а також у системному описі лексико-семантичних і структурних параметрів цієї терміносистеми та їхнього впливу на переклад. Робота уточнює семантичні характеристики ключових термінів й обґрунтовує механізми досягнення міжмовної еквівалентності в умовах концептуальних розбіжностей. Окремий внесок становить узагальнення продуктивних моделей термінотворення та перекладацьких трансформацій для адекватного відтворення багатоконпонентних номінацій стратегічних документів, що створює теоретичне підґрунтя для подальших досліджень у напрямку нормування та стандартизації термінів збалансованого розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання в галузі стандартизації нормативно-правового забезпечення збалансованого розвитку, а також в межах проведення практичних занять із перекладознавства.

Публікації. Результати, отримані внаслідок проведення індивідуального науково-практичного дослідження, було апробовано у вигляді тез матеріалів конференції:

Гурова В. С., Ріба-Гринишин О. М. Проблематика перекладу термінології галузі збалансованого розвитку: лексико-семантичні та структурні особливості (на матеріалі текстів доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030»). Перевірені часом і нові наукові парадигми ХХІ століття : матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф., м. Київ, 28-29 листопада 2025 р. 5 с.

Структура та обсяг роботи визначені її метою й завданнями. Робота складається із вступу, трьох розділів, загальних висновків, переліку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 121 сторінку, з яких виклад основного матеріалу – 68 сторінок. В межах магістерської роботи подано 6 рисунків, 4 таблиці та 3 додатки. Список використаної літератури містить 59 позицій, з яких 21 – іноземною мовою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДОКУМЕНТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

1.1 Сутність поняття «збалансований (сталий) розвиток» у міжнародному та національному дискурсі

Концепція збалансованого (сталого) розвитку є однією з фундаментальних категорій сучасного науково-технічного та суспільно-політичного дискурсу, що визначає проблематику взаємодії суспільства, економіки та навколишнього середовища. Її виникнення стало логічною відповіддю на глобальні виклики другої половини ХХ століття, коли неконтрольоване індустріальне зростання та надмірна експлуатація природних ресурсів поставили під загрозу довгострокове існування цивілізації. Це усвідомлення спричинило когнітивний зсув у світогляді, вимагаючи перегляду традиційної, лінійної моделі економічного поступу. Розвиток будь-якої територіальної громади розглядається насамперед в контексті її збалансованого розвитку, а тому особливої уваги потребує відповідна концепція, що отримала міжнародне визнання і визначається рухом і взаємодією економічних систем та спільнот між собою і з природою, що не суперечать одна одній. А. Рачковскі впевнений: «Сьогодні ця концепція відображає якісно новий стан розвитку суспільства, що може бути визначений як постіндустріальний» [41, с. 366].

Витоки концепції сталого розвитку простежуються ще в ідеях Аристотеля (близько 400 р. до н. е.), який розглядав засади ефективного управління домогосподарством у Стародавній Греції. Економічна модель господарства, описана Аристотелем, суттєво відрізнялася від сучасної: вона була більш автономною, ізольованою від зовнішнього середовища та орієнтованою на самозабезпечення. У подальші століття, зокрема в XVII–XVIII ст., окремі елементи стратегії сталого розвитку почали проявлятися в європейських практиках раціонального лісокористування [51, с. 18]. Слід зазначити, що в цей період деревина виконувала не лише будівельну, а й ключову енергетичну

функцію, адже широке промислове застосування вугілля розпочалося лише з настанням промислової революції у другій половині XIX століття.

Сучасні обриси збалансованого розвитку почали формуватися у 1970-1980-х роках. Визначальну роль у цьому процесі відіграло фундаментальне дослідження вчених Массачусетського технологічного інституту – Донелли Медоуз з колегами – «Межі зростання» [54], виконане на замовлення неурядової організації – Римського клубу. Це дослідження стало першим масштабним науковим прогнозом щодо розвитку цивілізації за період у понад століття. З використанням комп'ютерного моделювання автори показали, що за умови незмінних темпів економічного зростання та інтенсивності споживання природних ресурсів, які спостерігалися на той час, ймовірним є настання глобальної економічної кризи до середини XXI століття внаслідок виснаження ресурсної бази планети. Хоча методологія дослідження зазнала критики і містила певні неточності, робота Медоуз [54] стала каталізатором наукових дискусій про необхідність науково обґрунтованого прогнозування та пошуку принципів сталого розвитку людства.

Першим інституційним кроком на шляху формування нової суспільної парадигми стала публікація у 1980 році «Всесвітньої стратегії охорони природи», підготовленої Міжнародною спілкою охорони природи. У цьому програмному документі було чітко проголошено ключове положення, яке стало філософським ядром збалансованого розвитку: збереження природи нерозривно пов'язане з питаннями розвитку суспільства, і навпаки – розвиток суспільства має відбуватися лише за умов збереження довкілля [22, с. 35]. Це був принциповий відхід від традиційного розуміння охорони природи як ізольованої діяльності.

Стратегія 1980 року вперше підкреслила необхідність докорінної зміни ставлення людини до довкілля. Вона закликала до формування нової екологічної етики та екологічної свідомості, що передбачають інтеграцію екологічних принципів у всі сфери соціальної та економічної діяльності. Ідея полягала в тому, щоб людство могло жити у гармонії з природними системами,

від яких залежить не лише його добробут, але й саме виживання. У цьому контексті збалансований розвиток почав осмислюватися як необхідна умова, а не просто як бажана політична опція. Відповідно, поступово відбувся перехід від ранніх, екологічно орієнтованих термінів, до широкого техніко-економічного лексикону, остаточно закріпленого у 1987 році. Під егідою Організації Об'єднаних Націй (ООН) Міжнародна комісія з навколишнього середовища та розвитку, очолювана тодішньою прем'єр-міністеркою Норвегії Гру Гарлем Брундтланд, підготувала доповідь «Наше спільне майбутнє» [44, с. 293]. У цьому документі концепції було надано її класичну, орієнтовану на майбутні покоління дефініцію, що й визначило її подальшу приналежність саме до технічного дискурсу. Згодом з'явилося й остаточне визначення поняття «збалансований (сталий) розвиток».

Автором англомовного визначення сталого розвитку є провідний дослідник техніко-економічних аспектів забруднення довкілля, колишній економіст Світового банку Герман Дейлі, який тлумачить термін «sustainable development» як гармонійний, збалансований, безконфліктний прогрес всієї земної цивілізації, груп країн (регіонів, субрегіонів), а також окремо взятих країн нашої планети за науково обґрунтованими планами, коли в процесі неухильного інноваційно-інтенсивного розвитку країн одночасно і позитивно вирішується весь комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації бідності, експлуатації та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і цілих народів чи груп населення, у тому числі за етнічними, расовими чи статевими ознаками [48, с. 6]. Саме фіксація триєдиного підходу у ключових глобальних документах зумовила подальше формування багатоаспектної терміносистеми збалансованого розвитку, яка і є безпосереднім предметом цього дослідження. Однак термін «збалансований розвиток» також можна тлумачити як покращення якості життя людей при збереженні стабільності природних екосистем [41, с. 366]. Згідно з міжнародним стандартом ISO 26000:2010 [11], сталий розвиток покликаний задовольняти потреби

сьогодення, не перешкоджаючи майбутнім поколінням мати можливість забезпечувати свої потреби.

В українській мові поняття «sustainable development» відтворюють двома основними еквівалентами: «сталий розвиток» та «збалансований розвиток». Варіант «сталий» походить від прямої кальки з кореня «sustain», акцентуючи на тривалості, безперервності та довгостроковій стійкості процесу, і часто фігурує в офіційних перекладах документів ООН та законодавчих актах. Натомість термін «збалансований» здобуває перевагу серед інженерів, економістів, системних аналітиків, авторів нормативних документів тощо. Цей вибір є не випадковим, а глибоко вмотивованим, оскільки саме «збалансований» найточніше передає провідну вимогу концепції: досягнення необхідної гармонізації між усіма трьома складовими – економічною, соціальною та екологічною. В межах дослідження термін «збалансований розвиток» доцільно визнати як такий, що є найбільш функціонально адекватним, оскільки він відображає не лише кінцеву мету (сталість), але й необхідний механізм її досягнення (баланс).

Під час аналізу системи збалансованого розвитку С. Мартинов визначив модель взаємозв'язку основних її складових (рис. 1.1), де головними компонентами є економічні й екологічні інтереси. У разі переваги економічних інтересів порушується баланс між вказаними компонентами, тому стрілка, що показує рівень суспільного добробуту, відхиляється в сторону [21, с. 4].

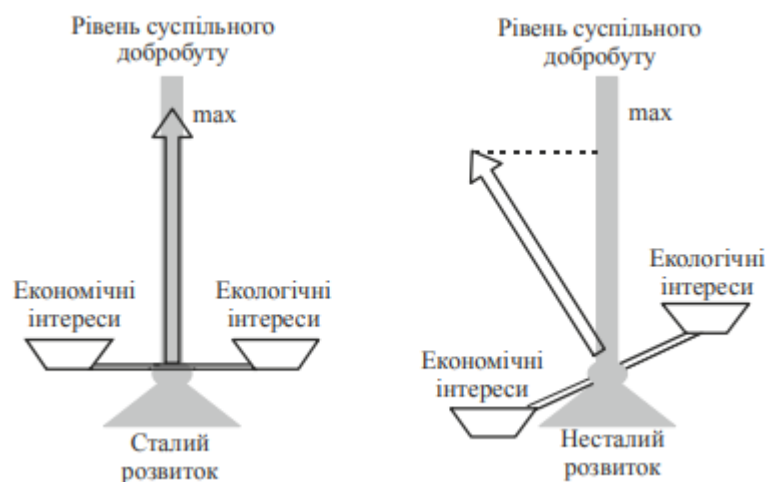

Рисунок 1.1 – Модель взаємозв'язку складових сталого розвитку
за С. Мартиновим [21, с. 4]

Зараз еволюція ідей збалансованого розвитку призвела до формування п'яти основних стратегічних тенденцій у галузі забезпечення технічних, економічних, екологічних і соціальних категорій системи світового господарства. Б. Є. Патон стверджує, що ці тенденції є основою для будь-якої національної стратегії, яка претендує на відповідність глобальним викликам [24, с. 10-11].

По-перше, провідним положенням є те, що людство здатне надати розвитку стійкого і довгострокового характеру. Це відповідає потребам сьогодення, але водночас не залишає майбутні покоління без можливості задовольняти свої потреби. Такий принцип спадковості та міжпоколінної справедливості є фундаментом концепції. По-друге, слід визнати, що існуючі обмеження в галузі експлуатації природних ресурсів є відносними. Вони пов'язані передусім із сучасним рівнем технічного прогресу, ефективністю соціальних організацій, а також здатністю біосфери справлятися з наслідками антропогенної діяльності. У такий спосіб, технологічні та управлінські інновації відкривають простір для подолання ресурсного дефіциту. По-третє, необхідно задовольнити елементарні потреби всіх людей і надати можливість кожному реалізувати свої надії на більш гідне життя, оскільки без виконання цієї соціальної умови, стійкий і довгостроковий розвиток просто неможливий. По-четверте, важливо узгодити спосіб життя тих, хто володіє більшими засобами (фінансовими та матеріальними), з екологічними можливостями планети, що особливо актуально у контексті споживання енергії. Остаточною, п'ятою тенденцією є необхідність узгодження розмірів і темпів збільшення кількості населення із змінним продуктивним потенціалом глобальної екосистеми Землі. Це підкреслює демографічний та екологічний аспекти як взаємозалежні фактори глобального балансу.

Отже, показники збалансованого розвитку необхідні для встановлення ступеня відповідності їхніх значень критеріям сталого розвитку і визначаються у процесі моніторингу реальних змін у технічній, економічній та соціальній сферах, навколишньому природному середовищі для корегування управлінських рішень щодо забезпечення переходу країни та її регіонів до збалансованого розвитку [33, с. 14-15].

Стає зрозуміло, що теорія збалансованого розвитку має глибоке коріння і протягом тривалого часу зазнала значних змін, що відображено у відповідних міжнародних деклараціях і нормативних документах. Ці тексти визначають пріоритетні напрямки майбутнього світового розвитку, які базуються на збалансованому підході до глобальної еколого-соціально-економічної системи. Саме тому у філологічному контексті збалансований розвиток перетворився на макроконцепт, який формує окремий новітній жанр технічної документації, де лексичні одиниці несуть не лише прагматичне та ідеологічне, а й вагоме денотативне навантаження. Це вимагає від перекладача вибору не просто еквівалента, а функціонально адекватного терміна, здатного впливати на формування національних техніко-економічних політик. Термінологічна система Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030» [58] віддзеркалює лінгвістичну адаптацію глобальної цивілізаційної стратегії на національному рівні.

Отже, концепція збалансованого розвитку постає як багатовимірна парадигма з глибокими історичними коренями і еволюційною динамікою: від античних уявлень про господарства, здатні самостійно себе забезпечити, до ранніх практик раціонального природокористування і далі – до системних наукових прогнозів і міжнародних політичних документів ХХ століття. Така історична перспектива дозволяє бачити сталий розвиток не як суто екологічний або економічний лозунг, а як складну цивілізаційну вимогу, що інтегрує чималу кількість новітніх технічних, економічних, соціальних й екологічних понять та стимулює переосмислення лінійних моделей зростання. Відповідно,

термінологія цієї сфери має природну тенденцію до розширення смислових полів і набуває як конотативних, так і потужних денотативних значень.

1.2 Доктрина «Україна 2030» як особливий тип дискурсу: структура та термінологічна система

Дискурс – цілеспрямована соціальна дія і мова, тісно пов'язана з життям. Більшість дослідників визначає це поняття як складну єдність мовної практики та екстралінгвістичних чинників. Для збереження цілісності дослідження дискурсу ключовим чинником є узагальнений концепт-код, який містить як вербальні, так і невербальні «знаки» [59, с. 84]. Даючи цілісне тлумачення технічного дискурсу, не слід обмежуватися тільки термінологією та граматиною, адже тоді функціональні цілі, вимоги безпеки та проєктні обмеження залишаться непоміченими. Повне розуміння технічного дискурсу передбачає знання інженерного контексту, специфікацій і нормативів, очікувань потенційної аудиторії, а також логіки проєктних рішень і еволюції технології. Не менш важливо враховувати припущення і процеси, що визначають інтерпретацію і застосування технічних текстів у конкретному практичному середовищі.

Доктрина збалансованого розвитку «Україна 2030» [58] є програмним документом, який з позицій лінгвістики та перекладознавства репрезентує унікальний тип технічного дискурсу. Вона постає як багатоаспектний текст, що поєднує елементи наукової експертизи, політичної мобілізації й економічного планування. У мовно-дискурсивному вимірі такі документи формують унікальні термінологічні системи, які виконують функцію не лише описову, але й нормативно-виконавчу (встановлення цілей, інтенцій та очікувань для різних суспільних груп).

Доктрина позиціонується як концептуальний та програмний документ, що окреслює траєкторію збалансованого розвитку України до 2030 року й містить конкретні стратегічні цілі, механізми їх реалізації та часові орієнтири.

Зокрема, у тексті Доктрини провідною темою є опис вимог щодо входження України до числа економічно розвинених держав і підвищенню ролі людського капіталу як ключового рушія розвитку. Її не можна віднести до жодного вже існуючого жанру, оскільки вона функціонує на перетині стратегічного планування, техніко-академічного дослідження та публічної комунікації.

Е. Балюта підкреслював тісний зв'язок між технічною лексикою й інтенсивними політичними змінами, які визначаються загальносуспільними процесами, і розглядав цю лексичну підсистему як динамічну структуру, чутливу до трансформацій у політичному житті [2, с. 10]. На його думку, технічна лексика не існує ізольовано: вона формується під впливом еволюції наукових інституцій, зміни політичних практик і суспільних дискурсів, що визначає постійне оновлення словникового запасу й появу нових смислових вузлів. Автор також наголошував, що ядром цієї системи завжди є терміни – лексичні одиниці з підвищеною когнітивною та функціональною вагою, які організують навколо себе групи вільних лексем і створюють цілі смислові поля [2, с. 8].

Згодом Я. Снісаренко розширив це бачення, стверджуючи, що науково-технічна термінологія перетинається з низкою суспільних наук – філософією, політологією, правом – і тому має міждисциплінарний характер. Терміни будь-якої науково-технічної сфери відображають не лише конкретні категорійні поняття, але й соціальні, економічні та політичні виміри життя спільноти [30, с. 96]. З огляду на це, термінологічні одиниці набувають багатовимірного смислового навантаження: вони функціонують як маркери реалій, нормативів і ціннісних орієнтирів одночасно.

В межах технічних текстів саме такі слова та словосполучення демонструють високу повторюваність і періодичність, виступаючи інструментами позначення інженерно-прикладних і соціально-економічних реалій країни та міжнародної спільноти. З дискурсивної точки зору доктрина комбінує техніко-нормативну (встановлення маркерів цілей і правил), експлікаційну (обґрунтування заходів) та мотиваційну (заклик до дій,

мобілізація ресурсів) функції мови. Така комбінація визначає специфіку лексико-семантичного складу документа: термінологічна система налагоджена не лише для науково-прикладної конкретизації явищ, а й для створення образу бажаного майбутнього – «цілі-орієнтації», яка реалізується через мовні маркери амбіцій, пріоритетів й індикатори успіху.

Гібридна дискурсивна природа доктрини зумовлена трьома основними факторами. По-перше, її цільовим призначенням є визначення макростратегії розвитку держави, що вимагає вживання високоуніфікованої, нормативної термінології, узгодженої з міжнародними стандартами. По-друге, академічна складова забезпечена науковим колективом авторів, які використовують методологічний інструментарій системного аналізу, що надає тексту високу наукоємність і, відповідно, насичує його спеціальною термінологією. По-третє, доктрина має виразний прагматичний та мобілізаційний характер. Унаслідок цього в термінологічній системі тексту виникає лексика з високим ціннісно-смісловим навантаженням.

За визначенням Т. Р. Кияка, терміносистема – це «впорядкована сукупність термінів, які адекватно відтворюють систему понять теорії, що описує певну спеціальну сферу людських знань чи діяльності» [16, с. 32]. Інформація, що міститься в межах однієї термінологічної системи, має унікальний характер, адже стосується конкретного вектору наукової діяльності. Відповідно, власне термін є носієм і оберегом фрагмента інформації, який має певну цінність в межах понятійної системи [16, с. 28]. Саме це, на думку В. І. Карабана, робить термін особливою когнітивно-інформаційною структурою, що містить акумульоване професійне знання, накопичене фахівцями за період їх досліджень [15, с. 30].

З огляду на вищевикладене, терміносистема доктрини характеризується унікальними властивостями: міждисциплінарним походженням, варіативністю перекладу ключових понять, а також високим вмістом багатокomпонентних термінів й індикаторів (індексів).

Л. Д. Малевич визначає багатокomпонентні терміни як відокремлені, багатослівні семантично цілісні формування, утворені двома або більше частинами, що відображають складні внутрішні кореляції наукових концептів, їхню багатогранність та історичну еволюцію [22, с. 35].

Для конкретизації поняття «індикатор (індекс)» у межах роботи доцільним є використати визначення цього терміна, сформоване Р. В. Фецуrom, що трактує індикатор (індекс) як ключовий показник, який можна систематично відстежувати, оцінювати та аналізувати. Результатом введення такого показника є змога прогнозувати та відображати певні тенденції розвитку [31, с. 259].

У мовній організації документа помітна тенденція до стандартизації термінів: у тексті фіксуються робочі визначення ключових понять і вводяться терміни для механізмів політик. Водночас значна частина понять залишається концептуально загальною і потребує подальшої нормативної деталізації на рівні підзаконних актів або галузевих програм. Граматично документ поєднує синтаксично складні конструкції з виконавчими формами (модальні конструкції, майбутній час, наказові елементи), що посилює нормативну силу положень і оформлює текст як інструмент управління очікуваною поведінкою адресатів.

Ці особливості мають прямі наслідки для перекладу та міжмовної комунікації. Перекладачу необхідно працювати з багаторівневими відповідностями, забезпечуючи одночасно лексико-технічну точність і зберігаючи нормативно-виконавчий ефект документа. Необхідними також є міждисциплінарні компетенції: адекватний переклад вимагає знань у галузях економіки, політики та міжнародного права, а також розуміння міжнародних засад сталого розвитку. В. І. Карабан зауважує, що адекватний переклад – це відтворення тексту із дотриманням хоча б однієї із двох основоположних вимог: усі терміни та їх сполучення перекладено правильно, або ж переклад є цілком зрозумілим для фахівця й не викликає в нього питань чи зауважень [15, с. 10]. Практичні рекомендації, що містяться в наукових та прикладних

коментарях до доктрини, підкреслюють потребу в глосаріях і механізмах уніфікації термінів задля уникнення непорозумінь під час міжвідомчого застосування.

Сприйняття доктрини та її вплив залежать від інституційного контексту (державні інструменти реалізації, роль громадянського суспільства, науково-технічна діяльність, приватний сектор тощо) і від наявності фінансових та моніторингових механізмів. З практичної точки зору це означає, що термінологічна система такого тексту повинна бути відкритою для апробації й уточнення в процесі реалізації політик, а також зазнавати постійного термінологічного менеджменту для забезпечення ефективності комунікації між зацікавленими сторонами.

Для досягнення найбільш адекватного перекладу М. Костя рекомендує групувати літературу науково-технічного дискурсу та використані в ній терміни відповідно до сфери їх застосування та деяких принципів перекладу кожної групи [47, с. 7]. Відтак, усі терміни та індикатори (індекси), наявні у доктрині, можна поділити на три групи: терміни, що визначають поняття іншомовної дійсності; терміни, що визначають поняття іноземної реальності, відсутні в українській лексиці; терміни, що визначають поняття іншомовної реалії, відсутні в українській лексиці і не мають загальноприйнятих термінів-еквівалентів.

Адекватність перекладу термінів першої групи забезпечується підбором українських відповідників, які точно реалізують відповідні поняття в межах цільової термінологічної системи. Це передбачає поетапну процедуру: семантичний аналіз вихідного терміна в контексті (виявлення денотації та конотації), зіставлення його смислового ядра з наявними українськими лексемами та перевірка функціональної придатності вибраного відповідника у професійному вжитку. Важливо, щоб зміст, закладений у термін іншої мови, знаходив коректне, повноцінне відображення в українській лексиці: переданий концепт зберігав свої когнітивні та прагматичні характеристики.

Для термінів другої групи адекватний переклад досягається через використання загальноприйнятих українських термінологічних еквівалентів, усталених у профільних стандартах, наукових публікаціях або практичній документації. Практичні заходи тут включають корпусні перевірки (аналіз паралельних і монолінгвістичних корпусів), консультування з фахівцями предметної галузі та зіставлення з офіційними глосаріями; за необхідності застосовуються стилістичні та синтаксичні модифікації для забезпечення плавності й зрозумілості в мовному контексті. Навіть у випадках, коли усталені відповідники не повністю задовольняють усі термінологічні критерії (наприклад, через історично сформовані значеннєві відтінки), їхнє використання може бути визнане адекватним за умови, що вони функціонально інтегруються в професійну систему і не спотворюють змісту.

Переклад термінів третьої групи вимагає створення нових українських відповідників, які мають органічно інтегруватися в існуючу суспільно-політичну терміносистему. Процес створення таких неологізмів повинен керуватися низкою принципів: відповідність семантичній суті вихідного концепту, морфологічна та синтаксична сумісність з українською мовою, однозначність у межах визначеної сфери застосування та відсутність конфлікту з уже наявними термінологічними одиницями. Одночасно може бути рекомендовано документувати такі новоутворення у вигляді глосаріїв із визначеннями, контекстними прикладами та джерелами обґрунтування, а також проходити процедури апробації (експертні рецензії, пілотне вживання у професійних текстах) перед широким галузевим впровадженням.

Британський філолог М. Бейкер упевнений: «Незалежно від групової приналежності терміна, процес досягнення адекватності перекладу включає системний підхід: контекстуальний аналіз, використання корпусних та довідкових ресурсів, міждисциплінарні консультації, тестування у цільовій аудиторії та формалізація результатів у вигляді глосаріїв і методичних вказівок» [39, с. 184]. На думку науковця, саме такий підхід дозволяє поєднати лексичну точність із функціональною пристосованістю перекладу, мінімізувати

ризика полісемії або синонімії та забезпечити стійку термінологічну інфраструктуру для перекладу політичної літератури й наукових текстів.

Отже, Доктрина збалансованого розвитку «Україна 2030» [58] може бути інтерпретована як особливий тип науково-технічного дискурсу: гібридний текст, що поєднує наукову аргументацію, техніко-нормативне планування і мобілізаційну риторичку. Така природа документа визначає специфіку його термінологічної системи: міждисциплінарне походження термінів, високий ступінь концептуальної концентрації певних одиниць, наявність складних багатокомпонентних термінів й індикаторів (індексів), а також варіативність можливих перекладних відповідників. Унаслідок цього термінологія доктрини виконує не лише денотативну роль, а й формує вектори розвитку, сприяє формуванню політичних рішень і образу майбутнього.

Лінгвістичні й перекладацькі наслідки можуть бути сформовані безпосередньо з дискурсивних властивостей документа. Переклад таких текстів вимагає багаторівневої відповідності: необхідно забезпечити лексичну точність, зберегти перформативний (нормативно-виконавчий) ефект висловлювань і передати комплексні смислові зв'язки термінів. Це означає, що стандартні практики буквального або стилістично вільного перекладу недостатні – потрібен функціонально-орієнтований підхід, який комбінує семантичний аналіз, корпусні дослідження, експертні консультації й апробацію перекладів в межах цільових груп.

1.3 Принципи і стратегії перекладу термінологічних одиниць у міжнародних програмних документах

Сталий розвиток як міждисциплінарна парадигма поєднує технічні, екологічні, соціальні та економічні аспекти довгострокового розвитку суспільства. На ранніх етапах формування концепції (кінець XX – початок XXI ст.) дослідники здебільшого фокусувалися на пошуку балансу між економічним зростанням і збереженням природних ресурсів. Лише у 2015 році виникла масштабна хвиля міждисциплінарних досліджень: від економетричних моделей

прогнозування до соціолінгвістичних досліджень мовлення політик збалансованого розвитку. Ці роботи підкреслювали потребу узгодженості на національному та локальному рівнях, а також важливість міжсекторного партнерства.

Основи сталого розвитку в своїх працях розглядала чимала кількість вчених, серед яких: В. І. Вернадський, З. В. Герасимчук, А. Є. Глинська, Б. М. Данилишин, Г. Дейлі, М. З. Згуровський, Б. Карпінський, Д. М. Майєр, Л. Г. Мельник, О. Ф. Новікова, В. М. Трегобчук, М. В. Фоміна, В. Я. Шевчук.

У методологічному напрямку сучасних досліджень простежуються такі тренди: використання системного аналізу та моделювання (для оцінювання впливу політик), індикаторні підходи (для моніторингу прогресу), кейс-орієнтовані дослідження (для виявлення контекстуальних особливостей реалізації) та якісні дослідження (інтерв'ю, аналіз дискурсу), що дозволяють розкрити мовні й смислові виміри політик сталого розвитку. Така методологічна різноманітність відображає багатовимірність проблематики та необхідність подальших інтегрованих рішень.

Дисципліна термінології надає інструменти для формалізації та стандартизації термінів у спеціалізованих сферах. Ключові концептуальні праці у цій галузі підкреслюють, що термін не є лише мовним маркером: він виконує когнітивну, комунікативну та соціальну функції й вимірюється не лише лексичною формою, а й мережею смислових відносин. М. Т. Кабре зауважує: «У контексті професійної комунікації це означає, що термінологічна система документів не лише передає зміст, а й формує очікування, задає критерії оцінки та впливає на практики реалізації політик» [45, с. 118].

Аналіз лінгвістичних аспектів перекладу текстів науково-технічної тематики набуває особливої актуальності в умовах глобалізаційних процесів, інтенсивного розвитку міжкультурної комунікації та зростання ролі інформаційного простору у формуванні суспільної думки. У сучасному світі технічні тексти є не лише засобом передавання фактів чи нормативних положень, вони можуть слугувати інструментом впливу на свідомість

суспільства, формування певних ідеологічних позицій і культурних орієнтирів. Саме тому перекладач, на думку Л. Л. Холод, який працює з такими матеріалами, має не лише володіти високим рівнем мовної компетентності, а й глибоко розуміти технічний, соціальний, політичний і культурний контекст, у якому створено документ [34, с. 17].

Науково-технічні тексти характеризуються специфічними лексико-семантичними та стилістичними ознаками: термінологічною точністю, формальним стилем, використанням об'єктивних показників і прагматичною спрямованістю на фахову аудиторію. Переклад таких текстів не зводиться до простого лінгвістичного заміщення: він вимагає комплексного міждисциплінарного підходу з урахуванням технічних специфікацій, нормативних документів, логіки тощо. Необхідність такого підходу зумовлена тим, що ключові концепти, позначення й одиниці часто мають різні технічні інтерпретації в різних лінгвістичних культурах. Досвідчений перекладач повинен поєднувати високу мовну компетентність із ґрунтовним розумінням предметної області: інженерних принципів, технологічних процесів, нормативної бази та практики застосування документації. Такі екстралінгвістичні знання є критично важливими для уникнення помилкових трактувань, забезпечення функціональної адекватності перекладу та його зрозумілості для цільових фахівців.

Ю. А. Найда стверджує, що дослідження науково-технічних текстів з лінгвістичного погляду дозволяє глибше простежити взаємозв'язок між термінологією, ідеологією та владою, виявити механізми мовного впливу й особливості формування загального дискурсу. Крім того, воно дає змогу зрозуміти, яким чином різні технічні, наукові, економічні, культурні, соціальні та історичні чинники впливають на сприйняття й інтерпретацію наукових повідомлень у різних мовних спільнотах. Такий підхід забезпечує комплексне бачення перекладацької діяльності як процесу не лише лінгвістичного, а й соціокультурного посередництва [57, с. 15].

Питання нормування і функціонування окремих термінологічних систем тривалий час привертає увагу науковців майже всіх галузей. Дослідники активно обговорюють усі процеси, що забезпечують її міжмовний рух. Сучасні курси та підручники з теорії перекладу виділяють низку загальноживаних стратегій: еквівалентність (семантична та функціональна), калька, модуляція, адаптація, експлікація, збереження кінцевого функціонального ефекту.

На думку С. Баснет, переклад науково-технічних документів має зберігати нормативно-перформативну функцію оригіналу: не лише передати інформацію, а й зберегти мотиваційний й регуляторний ефекти (наприклад, формулювання обов'язків, показників, цілей). Тому стратегія перекладу повинна поєднувати точність термінологічного відповідника з відтворенням перформативних граматичних конструкцій у мові-мішені (модальні форми, інфінітивні конструкції, імперативи) [42, с. 49]. Як зауважує В. І. Карабан, фахівець у галузі перекладознавства, переклад термінів вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання термінології рідною мовою й відбувається в два етапи: 1) з'ясування значення терміна (в контексті); 2) переклад значення рідною мовою [15, с. 103].

Найбільш поширеними стратегіями перекладу лексики науково-технічного дискурсу вважають запозичення (використання терміна без його адаптації), інституціоналізацію (адаптацію, обґрунтування введення термінів в термінологічну систему, визначення їхніх статусів), модернізацію (оновлення термінологічної системи під впливом прогресивних факторів), консолідацію (формування деяких груп термінів у термінологічному просторі системи), ретроризацію (застарівання змісту термінів, дедалі більша невідповідність запитам практики та пізнання), експансію (значний вплив певної термінологічної системи на інші термінологічні системи), анігіляцію (руйнування, ліквідація термінів), конкуренцію (конкуренцію термінів у процесі використання їх), використання (практичне або наукове використання термінів), ревізію (переоцінювання важливості термінів) та систематизацію (перетворення певної сукупності термінів у систему) [29, с. 17].

На теоретичному рівні процес відтворення терміна в перекладі розглядається як створення нової мовної єдності, яка функціонально відповідає оригіналу, але реалізована на іншій мовній основі. Як зазначає Т. Р. Кияк, така єдність відтворюється на іншій мовній основі і стає новою єдністю, специфічною для мови перекладу [16, с. 104]. При цьому «вирішальне значення має взаємодія між терміном і контекстом, яка визначає значення слова» [17, с. 97]. Але український філолог наголошує, що терміни повинні зберігати такі риси, як абстрактність, однозначність та системність [16, с. 17].

Основним методом перекладу термінів є використання лексичних еквівалентів, тобто сталих лексичних відповідників, які точно відповідають значенню слова. Перекладачеві необхідно вміти обирати відповідні еквіваленти в українській мові та постійно «розширювати свої знання про еквіваленти» [17, с. 77]. Калькування варто використовувати лише за умови, якщо утворені за його допомогою перекладацькі еквіваленти не порушують норм слововживання та взаємозамінності в мові, на яку перекладається термін. Водночас, важливим є усвідомлення того, що калькування не є механічним перенесенням форми вихідного слова на певну мову. Перекладач також має послуговуватися різними видами перекладацьких трансформацій. Насамперед вони стосуються «зміни відмінкової форми, кількості слів у словосполученні, афіксів, порядку слів, а також морфологічного та синтаксичного статусу слова» [52, с. 8].

Л. Моліна та А. Албір визначають чотирнадцять основоположних перекладацьких трансформацій: адаптація, посилення, запозичення, калька, компенсація, опис, дискурсивне створення, загальний еквівалент, узагальнення, лінгвістичне посилення, лінгвістичне стиснення, буквальный переклад, модуляція, уточнення, скорочення, заміна, перестановка і варіація [56, с. 509-511]. Проте, у контексті перекладу технічних термінів їх колега М. Фебріанто рекомендує до використання лише п'ять: адаптацію, загальний еквівалент, перестановку, калькування та запозичення [50, с. 121].

М. Бейкер у своїй праці наводить визначення перекладацької адаптації: «Адаптація – це тип перекладу з домінантною прагматичною настановою та орієнтацією на стереотипи очікування носіїв мови-реципієнта та його культури» [39, с. 79].

Дж. Кетфорд визначає загальний перекладацький еквівалент як будь-яку форму мови перекладу (текст, його частину або конкретне поняття), що є еквівалентною до відповідної їй форми вихідної мови [46, с. 74].

Перекладацька трансформація «перестановка», за Р. Беллом, – це зміна розташування мовних одиниць у тексті перекладу порівняно з текстом оригіналу [43, с. 109]. Ця трансформація є домінуючою для перекладу складових частин термінів, що мають чітку означально-номінативну частину.

Швейцарський лінгвіст Ш. Баллі вперше використав поняття «калькування» ще на початку ХХ ст. Він писав: «Кальки — це мовні одиниці, отримані через пряме (буквальне) відтворення структури і лексики іншомовного зразка» [40, с. 25].

Дослідженню перекладу запозичень та їх аналізу присвятила свої роботи чимала кількість вчених, однак найбільш точне визначення цієї категорії належить британському філологу П. Даркіну: «Під запозиченням розуміють довготерміновий сукупний процес, у результаті якого певні іншомовні одиниці входять до мови й закріплюються в її структурі. Вони забезпечують функціонування та історичні перетворення мови і виступають базовим засобом словникового збагачення та утворення нових граматичних класів» [49, с. 118].

Проблеми, з якими найчастіше стикаються перекладачі текстів науково-технічного дискурсу, походять як із внутрішньомовних особливостей, так і з міжмовної несумісності термінологічних систем. Певна кількість термінів і терміносистем мають «недоліки», зокрема полісемію (один термін має більше одного значення), синонімію (декілька термінів на позначення одного поняття), протиставлення термінів поняттям та переобтяження терміносистеми, наприклад, освітньої, іншомовними словами. Деякі англомовні терміни мають формальні чи концептуальні особливості, що ускладнюють їхнє пряме

відтворення в українській, інші ж можуть мати еквіваленти, але вимагати змін у словотворчій або синтаксичній структурі. Крім того, практичні труднощі часто пов'язані з тим, що вихідний матеріал може містити складні аббревіатури, скорочення, неологізми, регіоналізми тощо. Як вказує дослідження Л. П. Білозерської: «проблеми перекладу можуть виникати через відсутність подібності між поняттям і реалією, неузгодженість або неповне узгодження значень термінів, використання великої кількості аббревіатур і скорочень, які важко розшифрувати, сленгових виразів і технічних термінів» [4, с. 48].

Отже, запропонована стратегія перекладацької роботи є виправданою: групування термінів за типом відповідності (наявні еквіваленти; усталені, але умовні еквіваленти; відсутні еквіваленти – потребують створення неологізмів) дозволяє створити чітку операційну матрицю. Для кожної категорії треба застосовувати відповідні процедури: для першої – детальний контекстуальний аналіз і перевірка функціональності еквівалентів; для другої – корпусні перевірки та адаптаційні модифікації; для третьої важливими є генерація та нормативна фіксація неологізмів з подальшою експертною апробацією і документуванням у глосаріях. Такий розподіл мінімізує ризики полісемії, некоректної кальки або втрати номінативного потенціалу тексту.

Термінологічна й дискурсивна специфіка Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030» [58] визначає чіткі вимоги до практики перекладу: це має бути системна, міждисциплінарна і процедурно формалізована діяльність, у якій лексична точність поєднується з функціональною адаптацією і інституційним підтвердженням. Тільки такий комплексний підхід забезпечить адекватне міжмовне відтворення смислового навантаження технічної лексики і водночас сприятиме ефективній реалізації політик, що закладені в тексті доктрини.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДОКТРИНИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ «УКРАЇНА 2030»

2.1 Лексико-семантичний аналіз термінів Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030»

Лексико-семантичний аналіз термінологічної системи Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030» [58] є вагомим практичною передумовою ефективного реалізації політики. Зважаючи на номінативну точність та однозначність значень термінів документ набуває науково-технічної, адміністративної та комунікативної спроможності. Аналіз допомагає виявити приховані словоформи, які можуть призводити до інтерпретаційних розходжень між експертами, перекладачами та виконавцями політик. На основі системного дослідження семантичних зв'язків між термінами можна побудувати узгоджений глосарій, стандартизувати еквіваленти, що забезпечує прозорість процедур моніторингу, звітування та міжнародної співпраці. Отже, лексико-семантичний підхід у цьому підрозділі виконує роль містка між мовним оформленням стратегічних намірів і їхньою практичною технічною імплементацією.

Найбільш ґрунтовне визначення лексико-семантичного аналізу належить С. Денисовій: «Лексико-семантичний аналіз – це комплексний метод дослідження мови, що розглядає слова (лексику) та їхні значення (семантику) в системі, аналізуючи, як вони пов'язані, групуються (утворюючи лексико-семантичні поля) та змінюють свої значення, щоб зрозуміти глибинний зміст тексту, концепцій та мовних явищ загалом. Цей аналіз вивчає не лише окремі слова, а й їхні смислові зв'язки, багатозначність (семемі) та те, як вони формують поняття і відображають дійсність» [10, с. 117].

Оскільки текст доктрини наповнений передусім термінами, лексико-семантичний аналіз набуває не абстрактного, а прикладного значення: терміни галузі збалансованого розвитку є науково-технічними формулюваннями,

інструментальними, номінативами та політичними категоріями, а отже невизначеність у відтворенні їх прямого значення прямо загрожує коректності подальшої імплементації.

Поява терміна як об'єкта наукового осмислення належить до кінця ХІХ століття в німецькій інтелектуальній традиції, і з того часу питання його сутності не втратило актуальності. Навпаки, воно залишається предметом послідовних дискусій і різних інтерпретацій. Складність у формулюванні універсальної дефініції полягає в тому, що «термін» перестає бути виключно лінгвістичною одиницею й поступово входить до кола зацікавлень кількох наук: логіки, мовознавства, термінознавства, філософії науки, галузевих дисциплін – і кожна з них відшукує в терміні ті ознаки, які в її ракурсі є визначальними. Унаслідок цього один і той самий феномен інтерпретується по-різному: для когось термін є насамперед когнітивною одиницею, що відображає структуру знання; для інших – функціональним інструментом комунікації у професійному середовищі; ще для когось – елементом нормативної мови, який має певну юридичну чи адміністративну вагу.

Така мультидисциплінарність породжує як теоретичні, так і прикладні наслідки: неможливо створити єдине, всеохопне визначення, яке одночасно враховувало б семантичні, когнітивні, прагматичні та соціальні виміри терміна. У межах практичної діяльності це спричиняє неоднозначність у застосуванні термінів у документах, перекладах і стандартах, що, зі свого боку, ускладнює комунікацію між фахівцями різних галузей. Саме тому в наукових дискурсах поряд існують різні підходи до природи терміна: є погляди, згідно з якими будь-яке слово може виконувати роль терміна за умови спеціалізованої функції в мові, тобто терміни не становлять окрему групу лексеми, а визначаються своєю функцією в комунікативному контексті. Водночас існує більш редуційна позиція, яка відводить термінові статуси іменникам або іменниковим конструкціям, що служать для точного й усталеного позначення професійних чи наукових концептів.

У працях класиків і сучасних дослідників ця полеміка набуває конкретних формулювань. Так, професорка М.-К. Льюмм наголошує, що «термін – це слово або словосполучення, яке функціонує як засіб вираження поняття, уведеного в певну сферу діяльності й вживаного відповідно до специфічних умов» [53, с. 55]. Це визначення підкреслює ситуаційну прив'язаність терміна: він виникає й набуває статусу саме в межах певної професійної практики й насамперед у результаті домовленості носіїв цієї практики. Аналогічно, А. Загнітко визначає термін як основну форму мислення в науковій галузі: «одиницю, що позначає поняття й має номінативну функцію» [12, с. 33]. Науковець підкреслює історично сформований характер термінологічної системи, відзначаючи, що термін не лише виражає поняття, а й фіксує його місце в системі суміжних понять та підпорядковується законам мови. Такий підхід акцентує системність і відносну стабільність термінологічних одиниць у межах певної дисципліни.

У зв'язку з цим у практичних дослідженнях термінів виникає необхідність упорядкування та класифікації: для проведення лексико-семантичного аналізу зручно виділити компактні категорії, що відображають структурні особливості одиниць. Одним із прикладних підходів є розподіл на однокомпонентні й багатокомпонентні терміни. Перші складаються з єдиної лексичної одиниці і зазвичай позначають базові поняття, які не вимагають детальної модифікації у самій номінації; другі репрезентують синтаксично та семантично зв'язані конструкції з кількох словесних компонентів, де відносини між ядром і модифікаторами мають важливе значення для точності номінації [32, с. 52]. Розрізнення цієї природи є корисним: по-перше, воно робить аналіз керованим і репродуктивним, по-друге, забезпечує основу для прийняття перекладацьких і редакційних рішень, а по-третє – служить відправною точкою для стандартизації термінів у глосаріях і термінологічних базах.

Проблема перекладу термінів, що складаються з декількох компонентів дедалі більше привертає увагу лінгвістів-перекладачів. Є. Скороходько стверджує: «Будь-який термін варто розглядати не як відособлену значеннєву

одиницю поза всяким зв'язком з оточуючими його словами і контекстом, а як слово, за яким закріплене певне технічне значення, та яке може змінити зміст залежно від галузі, де вживається. Термінологічні сполучення здебільшого є семантично цілісними сполученнями двох чи більше слів, пов'язаних за допомогою прийменника, або ж без нього» [29, с. 55]. Під час перекладу таких термінів слід звертати увагу на визначальний компонент (для багатокомпонентних термінів) або головне слово (для термінів-словосполучень). Саме це поняття буде основою терміну, що виражає його головне значення.

На основі вибірки з 204 термінологічних конструкцій галузі збалансованого розвитку, наведених у доктрині, простежується значна перевага багатокомпонентних термінів (112 конструкцій / 94% від кількості) над однокомпонентними (12 одиниць / 6% відповідно). Це явище виникає насамперед через природу предметної області: вона є складною, багатовимірною й інтегративною. На рис. 2.1 зображено відсоткове співвідношення одно- та багатокомпонентних термінів.

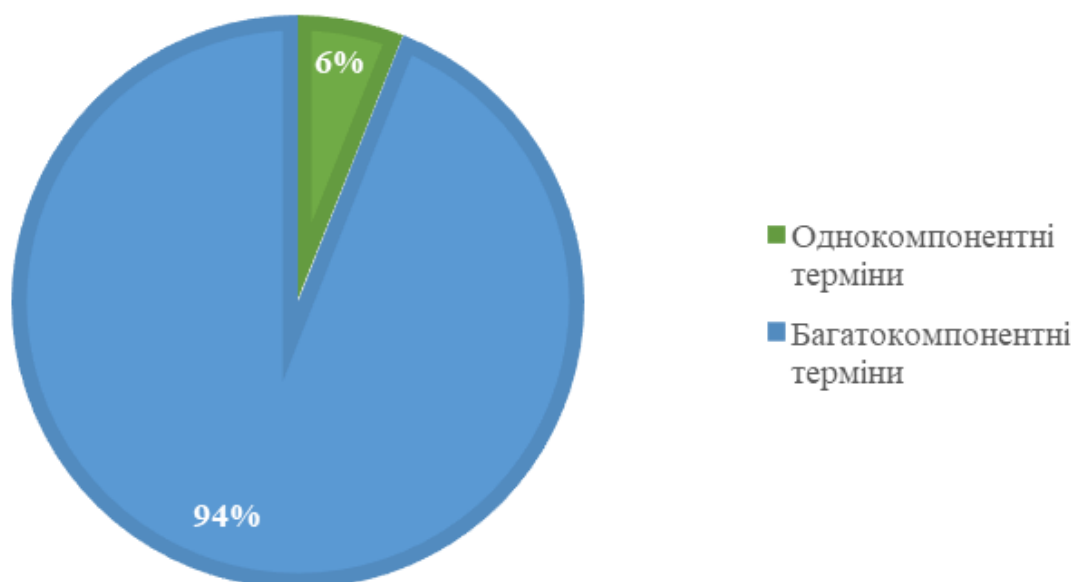

Рисунок 2.1 – Відсоткове співвідношення одно- та багатокомпонентних термінів в межах термінологічної вибірки

Збалансований розвиток поєднує наукові, технічні, економічні, соціальні, екологічні та інституційні виміри, а кожен із цих вимірів потребує деталізації – саме тому для точного позначення явищ і процесів необхідно поєднувати у назві кілька семантичних компонентів. Наприклад, «*a network of innovation poles for growth*» поєднує поняття інноваційності й просторово-стратегічної ролі «полісів», а «*financial and investment cluster*» об'єднує фінансовий і інвестиційний аспекти у відношенні до кластерної організації економіки. Однією лексичною одиницею такі складні належності не можна передати без втрати інформації.

Ще одне важливе джерело багатокомпонентності – потреба в кількісному та значеннєвому розподілу понять. Доктрина містить цілі, механізми й індикатори: щоб виміряти або регламентувати ефективність, необхідно забезпечити сенс поняття максимально точними компонентами: «*key performance indicators*», «*purchasing power parity*» тощо. У таких словосполученнях один компонент задає клас явища, інші – спосіб оцінки, сферу або методологічну прив'язку. Отже, багатокомпонентність виникає як логічне продовження практичної задачі: забезпечити можливість однозначного вимірювання та звітування.

Третім фактором є інтердисциплінарність і запозичення термінів із суміжних наук. Збалансований розвиток запозичує концепти з низки технічних наук, економіки, екології, соціології, права, урядування тощо. Ці концепти часто приходять у вигляді складних номінацій, які в англійській або міжнародній практиці вже мають багатокомпонентну структуру (наприклад, «*knowledge-intensive services*», «*human-centred approach*», «*high-tech creative economy*»). Переклад і кодифікація таких одиниць в українському мовному полі зазвичай вимагають збереження кількох компонентів, щоби залишити незмінною ширину й глибину вихідного поняття, і тому в сфері збалансованого розвитку природно домінують складні конструкції.

Четвертий мотив пов'язаний із прагненням уникнути неоднозначностей і лексичних прогалин. Однокомпонентні слова часто є багатозначними. У

науково-технічному та політико-економічному дискурсі неоднозначність може мати серйозні практичні наслідки. Тому автори й перекладачі схильні розширювати номінацію модифікаторами – «*ozone layer depletion*», «*ambitious economic leap*», «*independent scientometric monitoring*» – щоб чітко окреслити предметне поле, контекст застосування й параметри інтерпретації. Така стратегія підвищує науково-адміністративну придатність термінологічних конструкцій.

Наступним етапом лексико-семантичного аналізу є аналіз появи термінологічних конструкцій збалансованого розвитку в українській мові. Дослідниця О. Гвоздяк у своїй праці наводить класифікацію [6, с. 117], що є доцільною для аналізу обраної вибірки прикладів.

На думку філологині, усі лексичні одиниці можна поділити на дві категорії: моносемічні і полісемічні. Моносемічними є ті слова, які мають лиш одне значення та поділяються на дві підгрупи: відповідники, які зберегли своє початкове значення у мові-реципієнті без жодних змін у його значенні; конструкції, у яких відбулась моносемізація значень, а саме ті, які у вихідній мові мали два і більше значень, а в українську перейшли лиш з одним, яке позначало точний предмет або явище, тобто стали моносемічними.

Моносемічна група А (відповідники, що зберегли початкове значення у мові-реципієнті) є найбільшою та включає технічні, інституційні та спеціальні терміни, значення яких у профільному дискурсі однозначне й у англійській, й у українській. Усі терміни цієї групи позначають конкретне, однозначно визначене поняття, тоді як їх український переклад відтворює саме цю предметну інтерпретацію без додаткового конотативного навантаження. У межах вибірки до цієї групи належать 136 термінологічних конструкцій, що складає 68% від загальної кількості. Прикладами цієї групи є терміни на кшталт: «*sustainable development*» – «*сталий розвиток*» (це поняття у міжнародній науці та в українському тексті має одне спеціалізоване значення); «*foreign direct investment*» – «*прямі іноземні інвестиції*» (стандартний міжнародний термін, його український еквівалент повністю відповідає

науковому значенню); «*ozone layer depletion*» – «знищення озонового шару» (специфічне екологічне явище відтворено без полісемії у профільному контексті).

Моносемічна група Б (вихідне слово має декілька значень, його український еквівалент передає лише одне, точне) є наступною за розміром і складає 32 термінологічні одиниці (16% від досліджуваної вибірки). До цієї групи потрапили конструкції, коли англomовний лексичний елемент у загальній мові чи поза вузьким доменом має кілька сенсів, але у контексті доктрини і в українському перекладі має лише одну, предметно-специфічну інтерпретацію.

Прикладами цієї групи слугують терміни: «*state collapse/crisis*» - «державний колапс/криза» (англійський іменник *state* може означати «стан», «штат», «країна», однак у перекладі вибрано саме сенс «державний» – відбувається моносемізація в напрямі політико-інституційного значення); «*human capital*» – «людський капітал» (іменник *capital* має кілька загальних значень – «столиця», «велика літера», «капітал» у фінансовому сенсі, однак у поєднанні з прикметником *human* переклад фіксує економічно-ресурсний сенс поняття).

Друга група конструкцій, за О. Гвоздяк, є полісемічною, тобто має кілька значень у вихідній мові та також ділиться на певні підгрупи:

- запозичення декількох значень полісемічного слова;
- збільшення значень слова, коли під час переходу було перейнято не лише усі його існуючі значення, але й додано унікальну нову конотацію.

До полісемічної групи А (український відповідник передає множинність значень англійського слова) належить 23 терміни (10% від загальної кількості). У елементах цієї групи англійська лексема має кілька звичних значень, а український переклад не звужує їх усіх: він або є буквальним і допускає різні інтерпретації, або ж залишає полісемічність (переважно через використання загальноновживаних українських відповідників). Найяскравішим прикладом полісемічної групи А є термін «*smart growth*» – «розумне зростання» (іменник *growth* може означати біологічний розвиток, економічне зростання, збільшення

в обсягах тощо, український відповідник *зростання* теж може мати кілька застосувань, тому залишається полісемічним у ширшому семантичному полі).

Полісемічна група Б (український відповідник набуває додаткової конотації) є найменшою та налічує лише 13 термінів, що становить 6% від вибірки. В межах складників цієї групи відбувається ситуація, коли під час перенесення до українського дискурсу термін отримує нові смислові відтінки (часто ідеологічні, риторичні або метафоричні), яких у нейтральному англійському прототипі не було або вони не були домінантними.

Зразком такого переходу є конструкція «*good governance*» – «розумне врядування». Вихідна структура є усталеним міжнародним терміном зі значенням якісного, доброго та зваженого врядування. Натомість, переклад цього терміну *розумне врядування* містить семантику розуму (ефективності), що додає яскраву конотацію, котра може відрізнитися від оригінальної.

Розподіл за класифікацією О. Гвоздяк зображає типову для стратегічних і технічних документів тенденцію: більшість термінів у вибірці функціонують як моносемічні в українській версії, тобто їхні українські відповідники відтворюють конкретне, предметно зафіксоване значення. Це свідчить про прагнення авторів і перекладачів до однозначності й уніфікації – необхідних властивостей для нормативного тексту, що має забезпечувати моніторинг і звітування. Кількісний розподіл наведено на рис. 2.2.

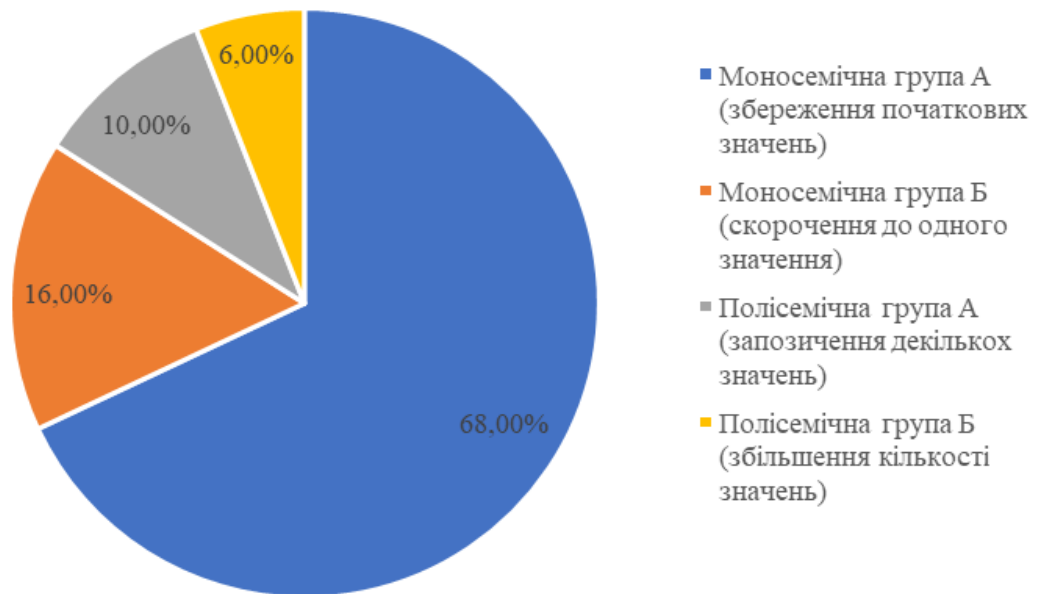

Рисунок 2.2 – Кількісний розподіл елементів термінологічної вибірки на основі класифікації О. Гвоздяк

Проведений лексико-семантичний аналіз дозволяє стверджувати, що велика частка багатоконпонентних термінів у предметній області (збалансований розвиток) пояснюється власне характером домену: інтеграція науково-технічних, економічних, соціальних, екологічних і інституційних вимірів часто вимагає багатослівних номінацій, які точніше фіксують клас явища та його уточнення. Водночас значна кількість таких складних номінацій була передана через відповідники, що зберегли початкову семантику. Це відображає прагнення до міжнародної сумісності й уніфікації термінів між мовами.

Між цими двома факторами існує логічний зв'язок: багатоконпонентність породжує бажання зберегти максимально можливу кількість семантичних компонентів у перекладі, щоб не втратити ані категоріального ядра, ані уточнювальних модифікаторів. Унаслідок цього виникає «аномально» велика частка термінів, які одночасно є складними за структурою і лексично стабільними в межах перекладу. Така виявлена лексико-семантична особливість знижує ризик семантичних накладок, але підвищує потребу в редакційній уніфікації.

2.2 Структурні особливості перекладу одно- та багатокomпонентних термінів

Структурні особливості перекладу одно- і багатокomпонентних термінів визначаються насамперед набором перекладацьких трансформацій, якими перекладач коригує форму й структуру одиниці задля збереження її семантичної та функціональної ролі в цільовому тексті. У практичному застосуванні це проявляється насамперед через операції транспозиції порядку слів, калькування або адаптації словотвірних елементів, конкретизації або узагальнення значення, стилістичної модуляції тощо. Кожна із цих трансформацій впливає на те, як термін інтерпретується й інтегрується в мовну систему реципієнта.

На думку І. Лощенової, для односкладових термінів трансформації зазвичай спрямовані на лексико-морфологічне узгодження, тоді як для багатокomпонентних – на відновлення ієрархії «ядро + уточнювальні компоненти», збереження семантичних зв'язків між компонентами та забезпечення текстової когезії (зокрема через уніфікацію аббревіатур і примітки) [20, с. 103].

Проведений лексико-семантичний аналіз доводить, що подальше дослідження структурних особливостей перекладу терміносистеми збалансованого розвитку є неможливим без синтетичного бачення набору трансформацій, їхніх лінгвістичних наслідків і редакційних конвенцій, які визначають допустимі та пріоритетні способи обробки термінів в межах доктрини.

Для аналізу наявних перекладацьких трансформацій була використана класифікація З. І. Кучер, яка розрізняє лексичні, граматичні, лексико-граматичні та стилістичні трансформації [18, с. 283]. Іспанський філолог Р. Мартін упевнений, що залежно від внутрішньої структури терміна: від того, чи він односкладовий, чи багатокomпонентний, чи має метафоричний чи неологічний характер, – перекладач вибирає набір трансформацій. Іноді достатньо однієї операції (наприклад, простий лексичний заміник або калька), іноді доводиться

послідовно застосувати дві, три або навіть чотири трансформації, щоб зберегти зміст, функцію й читабельність у мові-реципієнті [55, с. 64].

Проаналізувавши вибірку термінологічних конструкцій галузі збалансованого розвитку, було виявлено 129 зразків використання поодиноких перекладацьких трансформацій (64% від усієї кількості), 69 прикладів із двома трансформаціями (33,5%), 5 – із трьома (2%) та лише 1 – із чотирма (0,5%). Кількісний розподіл наведено на рис. 2.3.

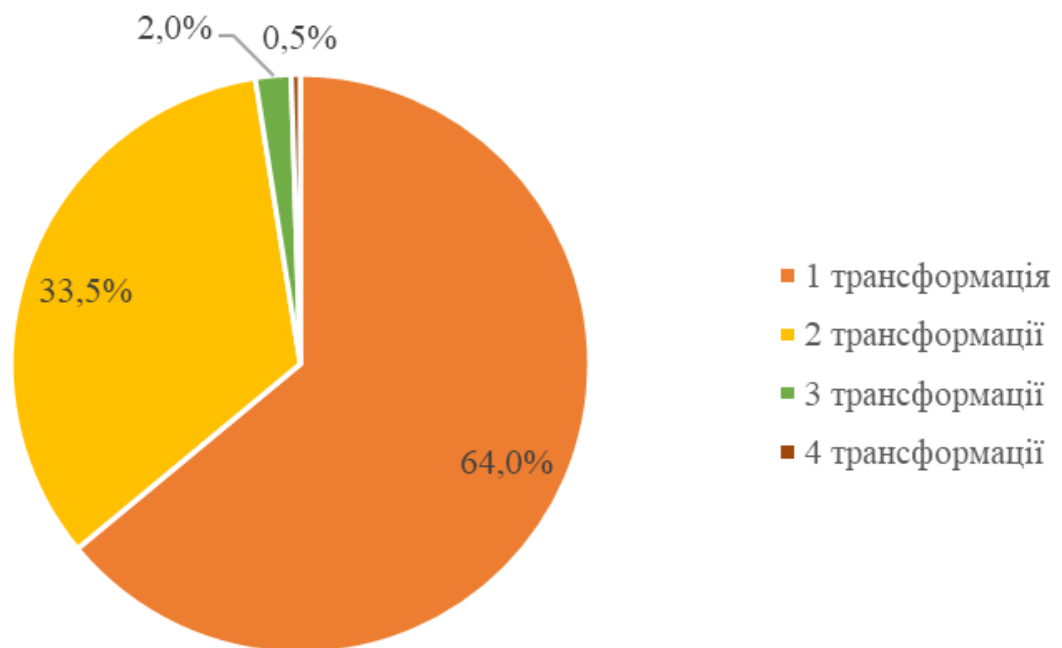

Рисунок 2.3 – Кількісний розподіл термінологічної вибірки за кількістю використаних перекладацьких трансформацій під час перекладу

На основі такого кількісного розподілу, можемо сформулювати емпіричне уявлення про характер перекладацької праці над термінами доктрини: більшість термінів можуть бути відтворені з застосуванням невеликого числа цілеспрямованих операцій, а лише невелика частина вимагає каскадів перекладацьких трансформацій.

Цей розподіл корелює з типами термінів (моносемічні та полісемічні групи), а також з їх структурною будовою (одно- та багатоконпонентні). Вдається простежити дві взаємопов'язані закономірності перекладу таких термінів.

По-перше, однокомпонентні або структурно прості терміни (часто моносемічні у цільовій мові) зазвичай перекладаються за допомогою однієї трансформації. Це може бути пояснено тим, що для таких одиниць достатньо еквівалентного перекладу або кальки: семантичне ядро таких термінів не розчленоване, а отже немає необхідності відновлювати ієрархію компонентів або додатково експлікувати значення. Прикладами є конструкції на кшталт: «*payroll*» – «фонд оплати праці» (використано усталений еквівалент); «*innovative leap*» – «інноваційний стрибок» (трансформація калькування); «*e-Health*» – «*e-Health*» (трансформація запозичення). Отже, значна кількість прикладів використання «поодиноких» трансформацій може бути співставлена з широким шаром моносемічних і технічно-спеціалізованих одиниць, які легко входять у цільову систему без каскадних перетворень.

По-друге, багатокомпонентні терміни, а також ті, що піддалися моносемізації чи навпаки набули додаткових конотацій у цільовій мові, частіше вимагають двох і більше трансформацій. Так відбувається, адже багатокомпонентна структура сама по собі містить декілька смислових шарів (ядро + уточнювальні елементи), і тому для збереження повноти значення перекладачу зазвичай доводилося поєднувати операції: наприклад, використовувати перестановку порядку слів (щоб підлаштувати структуру під українські синтаксичні норми), застосовувати модуляцію, адаптацію, узагальнення та / або уточнення. Розглянемо термін «*core principal*»: його відтворено як «*принципова засада*» із використанням перестановки та калькування. Аналогічними за використаними трансформаціями є зразки: «*modified tax model*» – «модифікована модель податку» (перестановка + калькування); «*international production networks*» – «міжнародні виробничі ланцюги» (калькування + модуляція); «*global megatrends*» – «глобальні мегатренди» (калькування + запозичення); «*strategic capacities*» – «стратегічні потужності» (калькування + модуляція).

По-третє, деколи виникають рідкісні випадки із необхідністю використання трьох-чотирьох трансформацій. Саме вони маркують найбільш

семантично й прагматично ризикові одиниці: метафоричні формули, неологізми зі словотвірними особливостями або багатоконпонентні конструкції, що водночас містять технічну й науково-політичну конотацію. Наприклад, під час відтворення багатоконпонентного терміну «*energy intensity of Ukraine's GDP*» використано модуляцію (*energy intensity* перекладено як енергоємність, а не інтенсивність енергії), усталений еквівалент (переклад *GDP* як *ВВП*) та перестановку. Внаслідок цього український відповідник набув вигляду «енергоємність ВВП України». Ще одним прикладом слугує переклад терміну «*independent scientometric monitoring*» як «незалежний наукометричний моніторинг»: у ньому використано трансформації калькування, адаптації (уведення прикметника «наукометричний») та запозичення («моніторинг»).

Особливої уваги заслуговує одиничний випадок із використанням чотирьох перекладацьких трансформацій одночасно. Він вказує на крайню складність: цей термін поєднує багатоскладову структуру, неологізм і науково-політичний конотативний заряд. Термінологічну конструкцію «*cluster management excellence initiatives*» відтворено як «пункти досконалості кластерного менеджменту». Під час перекладу використано перестановку, запозичення (неологізм *cluster* – кластерний), калькування та узагальнення (пункти замість транслітерованого відповідника ініціативи).

По-четверте, слід зауважити важливий зв'язок між моносемічними групами і числом трансформацій. Моносемізація (коли багатозначне англійське слово в цільовій мові фіксується в одному вузькому значенні) часто зменшує потребу в додаткових трансформаціях: вибіркоче звуження семантики само по собі виступає як трансформація (селективний вибір значення), але якщо цей вибір співвідноситься із природним одиничним еквівалентом в українській, то додаткові операції можуть не знадобитися. І навпаки, коли переклад вимагає збереження багатьох смислових відтінків (полісемічні запозичення або випадки «збільшення значення»), зазвичай зростає кількість необхідних трансформацій (щоб як відтворити ядро, так і вмістити додаткові конотації – наприклад, економічні чи політичні).

Отже, велика частка одиничних трансформаційних перетворень не суперечить факту, що в доктрині наявно чимало багатокomпонентних термінів. Пояснення полягає в тому, що перекладач зазвичай застосовує одну компресивну трансформацію, яка одночасно виконує кілька функцій (наприклад, калькування, яке зберігає усі компоненти структури, або перестановку, яка одночасно виправляє порядок слів і водночас дозволяє зберегти значення). Іншими словами, одна операція іноді інкапсулює логіку двох: у випадку, де не потрібно змінювати структуру, переклад вирішує проблему синтаксису, семантики й інституційної сумісності (нерідко за допомогою калькування чи використання усталеного еквіваленту). Проте випадки, де потрібні дві і більше трансформацій, демонструють критичні вузли для редакторської політики – місця, де без чіткого глосарія й послідовних правил можуть виникнути розбіжності в інтерпретації й імплементації.

Задля детальнішого дослідження структурних особливостей перекладу багатокomпонентних термінів у Доктрині збалансованого розвитку «Україна 2030» необхідно також простежити частоту використання певних перекладацьких трансформацій у термінологічній вибірці. Проведений аналіз показує, що в межах вибірки використані трансформації: калькування, перестановка, використання усталеного еквіваленту, модуляція, узагальнення, конкретизація (уточнення), адаптація, запозичення, вилучення та дискурсивне створення. Кількісний розподіл вищевказаних трансформацій наведено на рис. 2.4.

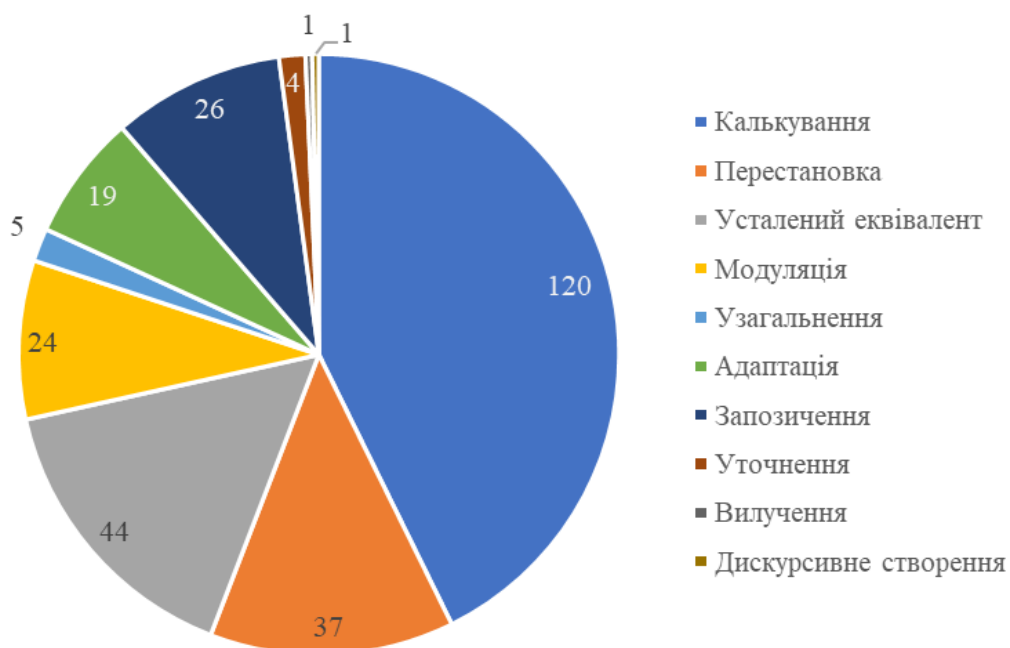

Рисунок 2.4 – Кількісний розподіл термінологічної вибірки за кількістю виявлених перекладацьких трансформацій

Результати кількісного аналізу перекладацьких трансформацій засвідчують виразну закономірність у способі відтворення термінології доктрини. Найчастотнішою виявилася трансформація калькування – 120 випадків, що становить майже половину всієї вибірки. За О. Скопенко трансформація калькування трактується як слово або вираз, утворені за взірцем слів або виразів чужої мови, що є результатом калькування [28, с. 326]. Це свідчить про прагнення перекладача максимально зберегти структурно-семантичну будову термінів оригіналу, особливо у випадку багатокomпонентних одиниць. Калька у таких випадках виконує функцію не лише прямого перекладу, а й своєрідного механізму термінологічної уніфікації, адже дозволяє відтворити англomовну модель у межах української граматики без втрати змісту. Саме через це більшість складних номінацій у Доктрині, зокрема «*inventive activity*» – «*винахідницька активність*», «*equitable distribution of national wealth*» – «*справедливий розподіл національного багатства*», «*retrospective-&-reproductive model of science*» – «*ретроспективно-репродукційна модель науки*»

зберегли всі свої змістові компоненти, ставши прозорими для спеціалістів різних галузей.

Другою за частотою є трансформація використання усталеного еквівалента – 44 випадки. А. Албір стверджує, що усталений еквівалент – це використання усталеного відповідника, який уже є кодифікованою одиницею в різних лексикографічних джерелах [56, с. 510]. Використання цієї трансформації свідчить про існування в українському науковому та нормативному дискурсі ядра моносемічних термінів, які вже давно закріпилися у науковому вжитку. Такі конструкції, як «*single state register*» – «*єдиний державний реєстр*» або «*public governance*» – «*публічне управління*», не потребують жодних додаткових змін чи пояснень, оскільки мають усталені дефініції та функціонують як стандартизовані терміни. Їхня поширеність підтверджує, що значна частина термінологічної системи Доктрини спирається на міжнародно визнані формулювання, що сприяє узгодженню української терміносистеми з глобальною.

Третє місце за частотою посідає трансформація перестановки (37 випадків), яка переважно використовується під час перекладу багатокomпонентних номінацій. Перестановка – це заміна граматичних категорій, частин мови тощо [56, с. 511]. Вона відображає синтаксичну адаптацію англомовних прикметниково-іменникових структур до українських мовних норм. Перестановка майже завжди супроводжує калькування, адже природне відтворення англійського порядку слів унеможливлене без порушення граматичної або стилістичної цілісності українського тексту. Отож, саме комбінація кальки та перестановки забезпечує найвищу точність і водночас природність перекладу складних термінологічних конструкцій. Прикладами слугують терміни: «*human resources reproduction policy*» – «*політика відтворення людських ресурсів*»; «*government anti-crisis program*» – «*антикризова програма уряду*»; «*“personal responsibility” tool*» – «*інструмент “персональної відповідальності”*».

Менш поширеними, але концептуально важливими є модуляція (24 випадки), адаптація (19) та запозичення (26). Модуляція, тобто зміна фокусу або когнітивної категорії під час перекладу [56, с. 511], часто спостерігається у випадках, коли перекладачеві потрібно передати додатковий смисловий або ціннісний відтінок. Вона характерна для тих термінів, де відбувається «збільшення значень» або формування нової конотації, наприклад у випадках «*able-bodied human capital*» – «працездатний людський капітал» (модуляція проявляється у перекладі прикметника *able-bodied* як *працездатний*, а не *міцний / здоровий / дієдатний*) чи «*uniformity of actions*» – «узгодженість діяльності» (іменник *uniformity* відтворено як *узгодженість*, а не *однорідність / єдність*). Такі переклади не лише передають зміст, а й відображають ідеологічний акцент Доктрини – орієнтацію на гуманістичні й управлінські принципи розвитку.

Адаптація простежується у випадках, коли виникає необхідність заміни певного концептуального елемента більш знайомим для цільової аудиторії відповідником [9, с. 168]. Ця трансформація також виконує важливу морфологічну функцію: вона допомагає гармонізувати запозичені елементи з українською словотвірною системою. Завдяки їй у мові закріплюються нові одиниці, як-от «*екологоємність*» («*eco-capacity*») чи «*виведений капітал*» («*offshore capital*»), які тепер сприймаються як повноцінні українські терміни. Запозичення, у свою чергу, демонструють прагнення зберегти міжнародну впізнаваність терміна там, де він уже усталений у світовому вжитку, наприклад «*de-offshorization*» – «деофшоризація», «*informatization*» – «інформатизація». Така стратегія збільшує міжмовну сумісність документу, зберігаючи при цьому зрозумілість для українського читача.

Рідкісні випадки узагальнення (5), уточнення (4), вилучення (1) і дискурсивного створення (1) демонструють межові ситуації перекладу. Узагальнення полягає у використанні відповідника з більш загальним або нейтральним значенням [56, с. 510]. Натомість, уточнення є протилежністю узагальненню і полягає у використанні у перекладі лексичної одиниці з вузьким

або конкретнішим значенням [56, с. 510]. Прикладом трансформації уточнення є переклад терміна «*Tech industries*» – «високотехнологічні виробництва» (уточнення полягає у відтворенні іменника «*industries*» відповідником «виробництва», а не загальним поняттям «індустрія» або «галузь»). Зразком узагальнення є переклад «*methodological tool*» як «методологічний інструментарій» (іменник «*tool*» перекладено поняттям «інструментарій», а не більш конкретними відповідниками «знаряддя» чи «інструмент»). Вилучення й дискурсивне створення – виняткові явища, які свідчать про творче втручання перекладача. Вилучення відбувається, коли перекладач не включає певну інформацію до тексту перекладу задля уникнення надлишкового конотативного навантаження [26, с. 117]: «*Legatum Prosperity Index*» – «Індекс добробуту» (вилучено латинське поняття «*Legatum*»). Дискурсивне створення полягає у встановленні тимчасового еквівалентного зв'язку в межах окремого контексту задля посилення економіко-політичного ефекту [19, с. 73], як-от у випадку відтворення конструкції «*networking and clusters of the economy*» відповідником «структурна модернізація національної економіки за мережевим принципом».

2.3 Проблема міжмовної еквівалентності та стандартизації термінів Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030»

Розуміння засад і закономірностей науково-технічної комунікації набуває першочергового значення у сучасному дискурсі, адже комунікативні процеси становлять критично важливу складову життєдіяльності людської спільноти.

Специфіка перекладу як інтерпретаційної діяльності полягає у повній, функціонально еквівалентній заміні тексту-оригіналу цільовим текстом. Однак, через системну невідповідність окремих структурних, граматичних, лексичних

та стилістичних елементів у межах різних мов, досягнення абсолютної відповідності вважається методологічно неможливим.

Відтак, для коректного позначення характеру та взаємовідношення між вихідним текстом і цільовим текстом у перекладознавстві імплементовано термінологічний апарат, що оперує поняттями «еквівалентність» (як відповідність на різних рівнях мовної системи) та «стандартизація» (як упорядкування комунікативно-ситуаційного навантаження слова). Ці категорії слугують основою для оцінки якості перекладацького продукту.

Питання міжмовної еквівалентності термінів у великих стратегічних документах, таких як Доктрина збалансованого розвитку «Україна 2030» [58], неможливо розглядати ізольовано від проблеми їхньої стандартизації: еквівалентність у перекладі не лише лінгвістично-перекладацьке завдання, а й результат термінологічної політики, що визначає, які одиниці вважаються нормативними, яким чином фіксуються їхні значення і як узгоджується їхнє вживання між різними секторами державної комунікації. Теоретична традиція дослідження еквівалентності була започаткована Ю. Найдою. Пізніше відбувся її поділ на формальну і динамічну еквівалентність. Наукові праці сучасних теоретиків та практиків перекладу підкреслюють, що ідеальної тотожності між мовами не існує й перекладач має вибрати стратегію, що забезпечує найближчий «еквівалентний ефект» для цільової аудиторії; у контексті науково-технічних стратегій це означає, що пріоритет має бути наданий зрозумілості, однозначності й функціональній сумісності термінів у внутрішньому правовому та адміністративному просторі.

У контексті дослідження магістерської роботи необхідним є визначення понять «еквівалентність» та «стандартизація». Вітчизняний дослідник В. Балахтар трактує еквівалентність як відтворення оригіналу засобами іншої мови із збереженням єдності змісту і форми, яка досягається цілісним відтворенням ідейного змісту оригіналу в характерній для нього стилістичній своєрідності на іншій мовній основі [1, с. 29]. Законом України «Про стандартизацію» визначено: «Стандартизація – це діяльність, що полягає в установленні

положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері» [27, с. 1058].

Практичні проблеми міжмовної еквівалентності в доктрині реалізуються через кілька типових феноменів. Найбільш поширеним з-поміж них є лексичні прогалини: концепти, що виражені в одній мові спеціалізованою термінологією, не мають усталених відповідників в іншій. У вибірці це проявляється, наприклад, у випадку неологізмів або калькованих відповідників, які формально відтворюються, але можуть залишатися незрозумілими без визначення й пояснення процедурних наслідків. У таких випадках ефективною є стратегія фіксації введення нового терміна з розгорнутою дефініцією і прикладом вживання, після чого закріплення його в глосарії документа як нормативного.

З теоретичної точки зору перекладацька література (наприклад, робота М. Бейкера [39]) пропонує бачити еквівалентність як багатопланове явище: лексичну, граматичну, колокативну, текстову й прагматичну. Для термінів це означає, що успішний переклад повинен забезпечити не тільки словникову відповідність, а й відтворення колективних конотацій у професійному домені, стилістичних маркерів і комунікативної функції. На прикладі доктрини «Україна 2030» це може стосуватися, наприклад, відтворення нормативно-технічних конструкцій так, щоб український еквівалент не лише називав явище, а й зберігав його програмний характер у наративі державної політики.

Класичні підходи до термінологічної науки підкреслюють нормативний характер терміна: термін має бути однозначно асоційований із визначеним концептом і супроводжуватися фіксованою дефініцією, що робить можливими міждисциплінарне застосування знань і автоматизований обмін інформацією між інституціями. Саме ця ідея є центральною під час опрацювання термінів доктрини: без чітко прописаних визначень і статусів термінів збільшується ризик виникнення семантичного розшарування (термінологічних «дір»), коли одні й ті самі слова використовуються різними службами з різним змістом, що згодом унеможлиблює імплементацію політик.

Методологічно стандартизація термінів спирається на міжнародні стандарти, зокрема ISO 704 [48], який визначає принципи та методи роботи з термінологією: від розмежування понять і об'єктів до формулювання дефініцій і правил номінації. Дотримання таких стандартів у процесі формування термінологічної бази збалансованого розвитку дозволяє забезпечити не лише внутрішню когерентність документа, а і його сумісність з міжнародними глосаріями. Використання усталених процедур: збір контекстів, встановлення предметних дефініцій, класифікація доменів і призначення статусу терміна – істотно знижує ризики виникнення полісемії під час міжмовного відтворення.

У межах дослідження було проаналізовано вибірку термінологічних конструкцій за моделлю позначень, рекомендованих міжнародним стандартом. На основі стандартизованої класифікації, усі терміни розподіляються за статусом на чотири групи: рекомендовані, допущені, новостворені та небажані [48, с. 8].

До групи рекомендованих термінів належать 44 елементи (22% від загальної кількості). За офіційним визначенням, рекомендований термін – це термін, який визнається основним і бажаним для вживання у певній терміносистемі. Він є найбільш точним, однозначним і відповідним до концепту, усталеним у професійному та нормативному дискурсі [48, с. 8]. Серед них значну кількість становлять ті українські відповідники, що містять усталений еквівалент. Прикладами є: «*strategic planning*» – «стратегічне планування»; «*smart growth*» – «розумне зростання»; «*social capital*» – «соціальний капітал»; «*single social contribution*» – «єдиний соціальний внесок»; «*non-state pension provision*» – «недержавне пенсійне забезпечення».

Найбільш чисельною є група допущених термінів – 155 конструкцій (77,5% від кількості елементів вибірки). Допущені терміни – це стилістичні або синтаксичні адаптації, що роблять переклад природнішим для української мови, але потенційно потребують узгодження глосарієм (наприклад, перестановки, уточнення, узагальнення, калькування) [48, с. 8]. До них належать такі терміни: «*Human Development Index*» – «Індекс людського розвитку» (калькування);

«*population income*» – «дохід населення» (перестановка); «*consumption economy*» – «економіка споживання» (перестановка); «*medical poverty*» – «медична бідність» (калькування); «*export-import bank*» – «експортно-імпортний банк» (калькування); «*financial intermediation*» – «фінансове посередництво» (калькування).

У межах вибірки також виявлено 1 чітко маркований випадок новоствореного терміна, що становить лише 0,5% від усієї вибірки. Новостворений термін – це термін, що ще не пройшов стандартизації, але запропонований для позначення нового поняття або уточненої концептуальної моделі. Він використовується тимчасово, доки не буде оцінено його відповідність нормам, ясність та узгодженість із системою термінів. Із плином часу його статус може змінитися: він може стати рекомендованим, допущеним або небажаним [48, с. 8-9]. Прикладом є відтворення термінологічної конструкції «*networking and clusters of the economy*» як «структурна модернізація національної економіки за мережевим принципом». Під час перекладу було використано дискурсивне створення, і саме тому цей приклад належить до групи новотворів: він потребує остаточної експертної валідації перед широким галузевим використанням.

Останньою категорією є небажані терміни – конструкції, які не рекомендуються до використання через неточність, неоднозначність, застарілість або суперечність усталеним поняттям. Вони можуть бути залишками попередніх терміносистем, помилковим калькуванням або некоректним перекладом [48, с. 9]. Стандарт допускає його згадування лише для уникнення плутанини або для історичних довідок, але застерігає від застосування у чинній комунікації. Небажаних термінів у межах вибірки не виявлено. Цей феномен можна пояснити тим, що власне галузь збалансованого розвитку почала активно розвиватися наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., а отже формувалася під впливом новітніх технічних та мовленнєвих тенденцій. Кожен із термінів вибірки уведений до науково-технічного кола спілкування відносно нещодавно, і саме тому не може бути визначений ні як застарілий, ні як

деномінативний (обидві ці характеристики вказують на «небажаність» терміна). Кількісний розподіл термінологічних елементів вибірки відповідно до вищевказаної класифікації наведено на рис. 2.5.

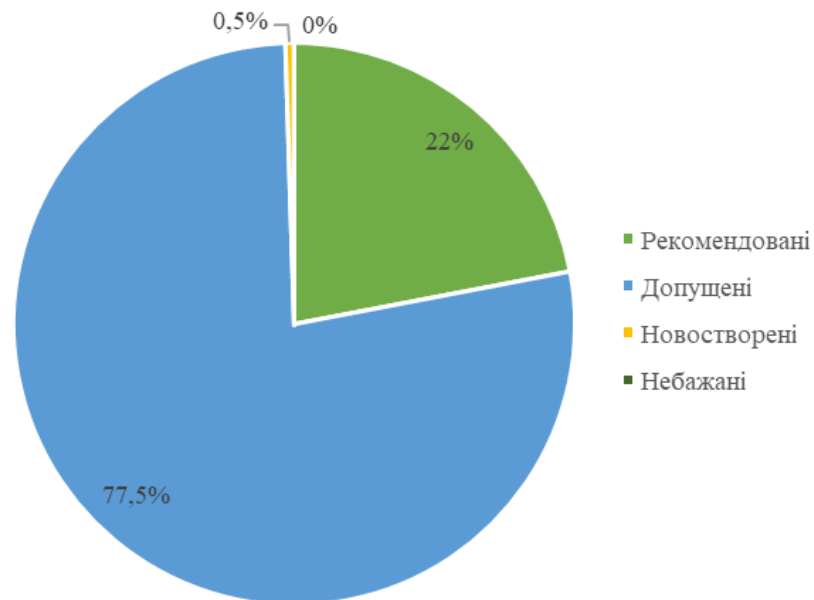

Рисунок 2.5 – Кількісний розподіл елементів терміносистеми доктрини відповідно до статусу терміна за класифікацією ISO 704

Застосування міжнародних стандартів у термінологічній роботі має також епістемічний вимір: у праці М. Т. Кабре, що присвячена термінології, рекомендовано поєднувати лінгвістичний аналіз із когнітивно-доменним картуванням понять, тобто встановлювати не просто мовні відповідники, а мережі понять і відношень між ними [45, с. 162]. Такий підхід є особливо корисним для доктрини, де терміни належать до близьких доменів (економіка, енергетика, управління, соціальна політика) і де важливо фіксувати міжконцептуальні зв'язки. Робота за цим напрямом дозволяє уникнути розривів у інтерпретації, коли один термін у тексті посилається на поняття, визначене в іншому розділі документа.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1 Теоретико-методологічне підґрунтя використання терміносистеми збалансованого розвитку під час лекційної підготовки студентів-філологів

Сучасний етап розвитку світової науки, економіки та культури позначений глибокою трансформацією підходів до оцінювання взаємодії людини й довкілля, формування політики сталого розвитку та стандартизації відповідної термінології. На глобальному рівні концепція збалансованого розвитку стала одним із ключових концептів міжнародних програм ООН, ЄС та транснаціональних організацій, що визначають вектор інституційного, економічного та екологічного реформування держав. В Україні ця тематика набула особливої актуальності в умовах євроінтеграційного курсу, посиленої уваги до кліматичної політики та реформування нормативно-правової бази відповідно до міжнародних зобов'язань. Широке впровадження терміносистеми збалансованого розвитку у наукові, політичні та освітні документи формує потребу у високоякісному перекладі, уніфікації та методичному осмисленні цього пласту лексики, що безпосередньо впливає на точність комунікації та ефективність імплементації стратегічних рішень.

Для філологів і майбутніх перекладачів опанування термінів цієї сфери є не лише лінгвістичним завданням, а й складовою професійної компетентності, яка забезпечує їхню здатність працювати з міждисциплінарними текстами, нормативними документами та аналітичними матеріалами. Терміносистема збалансованого розвитку є особливо показовою для навчання, адже вона містить як усталені міжнародні одиниці, так і велику кількість нових понять, що активно формуються в сучасному науковому дискурсі. Це зумовлює потребу в глибокому теоретико-методологічному підході до включення таких термінів у лекційні курси філологічних спеціальностей, де важливо не лише ознайомити студентів із поняттєвим апаратом, а й навчити їх критично

осмислювати структуру терміна, його функції, способи відтворення в іншій мові та місце у ширшому міждисциплінарному дискурсі.

Важливість використання термінології збалансованого розвитку в освітньому процесі пояснюється також тим, що ця сфера поєднує елементи екології, економіки, соціології, політичних наук і права. Для студентів-філологів робота з такою терміносистемою стає інструментом формування обізнаності про міждисциплінарний характер мови науки та механізми створення нових понять. На думку О. Зарівної, у сучасному світі, де комунікація на глобальному рівні ґрунтується на чітко визначених і стандартизованих поняттях, вміння працювати з такими одиницями стає важливою складовою компетентності перекладача [13, с. 98]. Тому лекційна підготовка студентів повинна включати не лише ознайомлення з теоретичними аспектами термінології, а й формування практичних навичок аналізу, інтерпретації та відтворення терміносистем у професійних текстах.

Т. Кавицька стверджує, що провідною методологічною основою використання термінів збалансованого розвитку під час лекційної роботи зі студентами-філологами виступають принципи інтегративності, когнітивності та функціонально-комунікативної спрямованості [14, с. 80]. Інтегративність передбачає системне поєднання лінгвістичного аналізу з міждисциплінарним контекстом походження терміна, що дозволяє студентам зрозуміти його змістову багатовимірність. Когнітивний підхід зосереджений на формуванні у студентів здатності до концептуалізації, аналізу семантичних ознак, структурування знань та виявлення логічних зв'язків між одиницями терміносистеми. Функціонально-комунікативна спрямованість забезпечує орієнтацію не на механічне запам'ятовування термінів, а на усвідомлення умов їх уживання, жанрової специфіки та прагматичних характеристик.

У межах лекційного супроводу важливим є питання добору типу лекції, що найбільш ефективно забезпечить формування цілісного уявлення студентів про термінологію збалансованого розвитку. Філолог Л. Черноватий у дидактиці виділяє кілька основних типів лекцій: інформаційна, проблемна, інтерактивна,

лекція-візуалізація, лекція-діалог та модульно-інтегрована [35, с. 254]. Кожен із цих форматів має власні методичні можливості й обмеження, які визначаються метою курсу, рівнем підготовки студентів та характером навчального матеріалу. Для роботи з терміносистемою збалансованого розвитку особливо релевантними є інформаційні, проблемні та інтерактивні лекції, оскільки вони дозволяють поєднувати пояснення теоретичних засад із практичним аналізом мовного матеріалу.

Інформаційна лекція є традиційною формою організації навчального процесу, що передбачає цілісне та системне викладення навчального матеріалу в логічно завершених змістових блоках. На думку В. Шляхової, для філологів на початковому етапі опанування термінів збалансованого розвитку інформаційна лекція є оптимальним вибором, оскільки дозволяє структурувати знання, представити ключові теоретичні положення, окреслити понятійні рамки та продемонструвати логіку побудови терміносистеми [38, с. 149]. Така форма забезпечує наукову точність і концептуальну цілісність викладу, що є важливою умовою роботи з міждисциплінарними поняттями.

У праці А. Шиби вказано, що проблемна лекція, навпаки, орієнтована на активізацію мислення студентів шляхом створення ситуацій когнітивної складності, де потрібно самостійно знайти відповіді, аргументувати позицію чи запропонувати варіанти класифікації та перекладу термінів [37, с. 344]. Для філологів такий формат є важливим, бо сприяє формуванню критичного мислення, уміння застосовувати теоретичні знання для вирішення конкретних перекладацьких завдань і аналізувати неоднозначні випадки термінотворення. Особливо ефективним такий тип лекції є на етапах, коли студенти вже ознайомлені з базовою термінологією і готові до дискусійної роботи.

Інтерактивні лекції та лекції-діалоги дозволяють студентам безпосередньо включатися у процес формування знань, ставити запитання, висловлювати власні інтерпретації та брати участь у колективному аналізі термінів. С. Баранова вказує, що використання інтерактивних елементів, таких як міні-дискусії, семантичні карти, вправи на порівняння перекладацьких

варіантів, сприяє усвідомленню студентами механізмів функціонування терміносистеми [3, с. 8]. Для викладання термінології збалансованого розвитку інтерактивний формат є цінним тим, що дозволяє краще інтегрувати знання, пов'язані з різними галузями науки, та формує навички роботи зі складними структурами, зокрема багатокomпонентними термінами та словосполученнями.

Лекція-візуалізація, яка, на думку О. Гон, ґрунтується на використанні презентаційних матеріалів, графіків, схем і діаграм [8, с. 118], також є продуктивною для даної тематики. Оскільки терміносистема збалансованого розвитку нерідко має ієрархічну, мережеву або кластерну структуру, візуальні засоби дозволяють ефективно демонструвати логічні зв'язки між поняттями та їхню класифікацію. Студенти-філологи, які працюють із великою кількістю інформації, отримують можливість структурувати знання, що сприяє кращому запам'ятовуванню та подальшому застосуванню у практиці перекладу.

Узагальнюючи вищевказані типи лекцій, можна зроби́ти висновок, що найбільш ефективним підходом до викладання термінології збалансованого розвитку є поєднання інформаційної, інтерактивної та проблемної лекції. Воно забезпечує одночасне формування базових теоретичних знань, розвиток аналітичних навичок та активне включення студентів у процес осмислення й застосування термінологічних одиниць. Водночас співвідношення цих типів може варіюватися залежно від рівня підготовки групи, мети заняття та складності матеріалу.

У межах описаного підходу проведена лекція була інформаційного типу і складалася з трьох взаємопов'язаних блоків, кожен із яких переходив у наступний плавно та логічно. Спершу було організовано короткий брейнстормінг, спрямований на аналіз початкових знань студентів і з'ясування рівня їхньої теоретичної підготовки. Під час цього етапу застосовувалися когнітивні методи: відкриті запитання, звернення до попереднього навчального досвіду та вправи на асоціативне мислення. Студенти мали змогу запропонувати власні визначення ключових понять – термін, номінативна

функція, класифікація термінів – та назвати відомі їм підходи до структурування термінологічних одиниць.

Основна (інформативна) частина лекції була викладена за допомогою мультимедійної презентації, у якій було виділено три ключові розділи: «Проблема класифікації термінів сфери сталого розвитку», «Поняття про сталий розвиток. Концепція сталого розвитку» та «Способи коректного відтворення однокомпонентних термінів, термінів-словосполучень і багатокомпонентних термінів галузі сталого розвитку». Після ознайомлення зі структурою заняття студентам було надано рекомендації щодо опрацювання обов'язкової й додаткової літератури. У першому теоретичному блоці було детально розглянуто питання класифікації термінологічних конструкцій, підкреслено інтенсивний розвиток термінології останніх десятиліть і необхідність чіткої диференціації простих, складних та багатокомпонентних одиниць.

Друга частина лекції була присвячена поняттю «сталий розвиток» як основі формування новітнього термінотворення. Було пояснено, що сучасна наука перебуває на етапі глибокого переосмислення взаємозв'язків між економікою, екологією та соціальними процесами, що й зумовило появу концепції «*sustainable development*». На основі тезового викладу було продемонстровано зв'язок між українською науковою традицією, започаткованою В. І. Вернадським, та міжнародними підходами ООН кінця ХХ століття.

У заключній частині було детально розглянуто практичні приклади класифікації термінів та методи їхнього перекладу. Зосередила увагу на розподілі термінів за структурною будовою та семантичними характеристиками, а також окреслила особливості перекладу однокомпонентних, складних і багатокомпонентних одиниць. На завершення студентам було запропоновано перелік літератури для самостійного опрацювання. Після теоретичного блоку відбулася сесія запитань і відповідей, що дала змогу уточнити складні моменти та підсумувати основні висновки. Це

сприяло кращому розумінню взаємозв'язку між теорією та практикою перекладу й забезпечило підготовку студентів до подальшого самостійного аналізу перекладацьких матеріалів зі сфери сталого розвитку. Повний текст проведеної лекції наведено у Додатку А.

3.2 Застосування термінологічних концептів збалансованого розвитку під час навчання перекладу

Інтеграція термінологічних концептів збалансованого розвитку в процес навчання перекладу відкриває можливість поєднати розвиток мовної компетентності студентів з опануванням міждисциплінарної лексики, яка характеризується високим ступенем концептуальної складності, широкою тематичною розгалуженістю та значною кількістю новітніх термінів. Т. В. Ганічева стверджує, що у сучасному освітньому контексті, де перекладач має бути здатним працювати з динамічними терміносистемами, що постійно оновлюються під впливом глобальних наукових тенденцій, систематичне застосування таких вправ сприяє формуванню не лише лексико-граматичних умінь, а й аналітичних та когнітивних навичок, необхідних для коректного перекладу термінів складної структури [5, с. 93]. Робота з лексикою збалансованого розвитку дозволяє студентам зіставляти мовні засоби з концептуальним наповненням термінів, здійснювати їхню інтерпретацію у зв'язку з ширшим контекстом і критично оцінювати відповідність перекладацького рішення ситуації вживання.

Перший тип завдань – вправа на добір відповідників до термінів галузі збалансованого розвитку – виконує роль основи для формування термінологічної компетентності майбутнього перекладача. У цій вправі студенти мають зіставити українські та англійські терміни, визначити їхню семантичну структуру й обрати найбільш адекватний переклад з урахуванням контекстуального навантаження. Попри те, що на перший погляд таке завдання може здаватися суто лексичним, воно передбачає значно глибший аналітичний компонент: студент повинен розпізнати, чи є термін однозначним, чи має

метафоричне або когнітивне підґрунтя, чи збігається сфера його значення в двох мовах, а також чи допускає він варіативність у перекладі. Терміни на позначення ключових концептів вимагають розуміння міжмовної асиметрії, оскільки відтворення цих одиниць може залежати від стилю документа, його жанру, нормативного статусу та адресата. Виконання цієї вправи сприяє розвитку здатності студента аналізувати базові семи терміна, зіставляти їх із відповідниками в цільовій мові та обґрунтовувати свій перекладацький вибір, що є невід’ємним елементом професійної компетентності.

Таблиця 3.1 – Вправа на добір відповідників

	сталий розвиток
resilience	
	відновлювані джерела енергії
mitigation	
	адаптація
conservation	
	різноманіття
carbon footprint	
	циркулярна економіка
green infrastructure	
	управління відходами
life-cycle assessment	

Другий тип завдань, що спрямований на встановлення відповідності між реченнями, розвиває здатність розпізнавати терміни у ширшому комунікативному контексті та зіставляти їх із відповідними фрагментами іншомовного тексту. На відміну від попереднього типу, де аналіз здійснюється на рівні окремої лексичної одиниці, тут студент працює з реченням як цілісною структурою, що містить термін поряд з іншими змістовними компонентами. Це тренує вміння виявляти термін і визначати його значення не лише через словникову форму, а й через функцію у висловлюванні, його прагматичний намір та пов’язаність з іншими концептами у тексті. Студенти вчаться співвідносити англійський і український варіанти речень, що містять у собі елементи терміносистеми збалансованого розвитку, а також усвідомлюють, що

термін може мати відтінкові значення залежно від синтаксичної структури чи контексту. На думку І. Голуб, такі завдання розвивають не лише мовну інтуїцію, а й аналітичне мислення, оскільки вибір відповідного речення передбачає уважне зіставлення логічних зв'язків, смислових акцентів та семантичних тематичних полів [7, с. 62]. Отож, ця вправа забезпечує тренування дискурсивної компетентності та вчить студентів визначати роль терміна у макроструктурі повідомлення.

Таблиця 3.2 – Вправа на встановлення відповідності

A) The rapid loss of biodiversity undermines ecosystem services that support life.	1) Постійна нестача водних ресурсів змушує фермерів використовувати посухостійкі культури.
B) Expansion of urban green spaces has been shown to reduce air pollution levels.	2) Перетворення міських відходів на енергію сприяє зменшенню захоронення сміття й викидів парникових газів.
C) Governments are considering an emission trading scheme to limit industrial output.	3) Досягнення в прогнозуванні сонячної радіації підвищують ефективність фотовольтаїчних панелей.
D) Persistent water scarcity forces farmers to adopt drought-resistant crops.	4) Уряди розглядають запровадження системи торгівлі викидами для обмеження промислового випуску.
E) Converting municipal waste to energy helps to reduce landfill use and greenhouse gas emissions.	5) Розширення міських зелених зон, як показують дослідження, знижує рівень забруднення повітря.
F) Advances in solar radiation forecasting improve the efficiency of photovoltaic panels.	6) Швидка втрата біорізноманіття підриває екосистемні послуги, які підтримують життя.

Третій тип завдань передбачає виконання вправи на заповнення пропусків у тексті термінами. Це моделює ситуацію, максимально наближену до реальної перекладацької практики. У рамках такого завдання студент працює не з поодинокими термінами, а з текстом, що має внутрішню логіку, тематичну організацію та синтаксичні зв'язки. Відповідно, таке завдання допомагає сформувати вміння інтегрувати термінологічні одиниці у зв'язне повідомлення, що ускладнюється необхідністю врахування граматичної форми, числа, виду та аспекту, відповідно до вимог англійської чи української мови.

Студент повинен оцінити, який термін за своїм змістом найкраще відповідає змістовій позиції в тексті, чи відповідає він попереднім або подальшим фрагментам, чи забезпечує когерентність і тематичну цілісність тексту. 3. Підручна упевнена, що такі вправи формують важливу компетентність – здатність працювати з терміном не ізольовано, а в межах широкої дискурсивної структури [25, с. 99]. Таке уміння є особливо необхідним у перекладі аналітичних, нормативних і наукових матеріалів, характерних для тематики збалансованого розвитку. Крім того, така діяльність тренує навички адаптації форми терміна до конкретного синтаксичного контексту, що часто є джерелом помилок у перекладі спеціалізованих текстів.

Таблиця 3.3 – Вправа на заповнення пропусків

<p><u>Missing terms:</u> circular economy ecosystem service adaptation sustainable development (x2) carbon footprint mitigate green infrastructure greenwashing resilience biodiversity environmental impact renewable energy source</p>
<p>_____ (1) represents a holistic approach that balances economic growth with environmental protection and social equity. It emphasizes the preservation of _____ (2) and the enhancement of _____ (3) to ensure that natural resources remain available for future generations. By reducing the _____ (4) of industry and transportation, communities can significantly lower greenhouse gas emissions and combat climate change. Transitioning to _____ (5) such as solar and wind power not only _____ (6) environmental impact but also fosters energy security and job creation. _____ (7) principles encourage the reuse, recycling, and recovery of materials, minimizing waste and conserving resources. Urban planners increasingly integrate _____ (8) – parks, green roofs, and permeable pavements – to improve air quality and manage stormwater. At the same time, _____ (9) and _____ (10) strategies help societies withstand extreme weather events and shifting climate patterns. Ultimately, _____ (11) demands cooperation among governments, businesses, and citizens to create a more just and thriving planet.</p>

Четвертий тип завдань – вправа на продуктивне моделювання речень із подальшим перекладом – забезпечує формування активної термінологічної компетентності. Якщо попередні вправи спрямовані передусім на рецептивні навички, тобто розпізнавання, співвіднесення та коректний вибір терміна, то цей тип роботи передбачає самостійне створення студентом комунікативно повноцінного висловлювання з використанням термінологічних одиниць. У цьому процесі студент має можливість усвідомити, як термінологічна одиниця

синтаксично та семантично розміщується в реченні, з якими словами вона поєднується природно, яким є її прагматичний потенціал і стилістичний статус. На думку Г. Мірам, переклад створених речень на українську мову додатково розвиває вміння зберігати логіку й точність повідомлення, дотримуватися термінологічної відповідності та здійснювати необхідні трансформації для забезпечення адекватності [23, с. 26]. Така вправа сприяє формуванню автономності перекладача, оскільки він не просто обирає правильний термін, а й уміє контекстуально його застосувати, що відповідає реальним потребам професійної перекладацької діяльності.

Таблиця 3.4 – Вправа на продуктивне моделювання речень

1	Reliance / on / emissions / renewable / fuels / reduce / carbon / lower / and / sources / fossil / energy.
2	Air / in / improves / management / quality / stormwater / cities / infrastructure / implementing / and / green.
3	Reuse / minimize / economy / circular / materials / aim / models / and / waste / to.
4	Wellbeing / threatens / ecosystem / for / essential / services / human / loss / biodiversity.
5	Gas / guides / footprint / greenhouse / assessment / reducing / companies / in / carbon / emissions.
6	Facing / strategies / communities / are / adaptation / weather / crucial / for / extreme / events.
7	Growth / protection / requires / balancing / economic / development / with / environmental / sustainable.
8	Recover / planning / from / disasters / resilience / urban / quickly / helps / natural / areas.
9	Worst / mitigation / of / change / efforts / prevent / climate / can / impacts / effective / the.
10	Underpin / and / purification / agriculture / services / water / ecosystem / such / pollination / sustainable.

Сукупність вищевказаних вправ створює цілісну методичну систему, що забезпечує поетапний розвиток як базових, так і високорівневих перекладацьких умінь. Студенти навчаються працювати з термінами на рівні їхнього значення, структури, сполучуваності, функцій та дискурсивної ролі. Кожен тип завдань виконує чітко окреслену методичну функцію: добір відповідників формує лексичну точність; встановлення відповідності – прагматичне та контекстуальне мислення; заповнення пропусків – вміння працювати в межах цілісного тексту; продуктивне моделювання – активне

застосування термінології у власному мовленні. Взаємодія відповідних вправ забезпечує глибоке засвоєння термінів, подолання міжмовних асиметрій і формування навичок критичного аналізу перекладацьких рішень. У результаті студенти отримують можливість не лише механічно відтворювати терміни, а й усвідомлено використовувати їх у різних жанрових і комунікативних умовах, що є фундаментально важливим для роботи з текстами у сфері збалансованого розвитку. Повний текст проведеного практичного заняття наведено у Додатку Б.

3.3 Основні положення дослідження німецькою мовою

Die vorliegende Masterarbeit widmet sich einer umfassenden, mehrdimensional angelegten Untersuchung der lexikalisch-semanticen, strukturellen und funktionalen Besonderheiten der Terminologie der ausgewogenen Entwicklung sowie der Spezifik ihrer Übersetzung im modernen ukrainischen wissenschaftlich-offiziellen Diskurs. Diese Problematik gewinnt im aktuellen gesellschaftlichen, politischen und wissenschaftlichen Kontext zunehmend an Bedeutung, da die Ukraine in den letzten Jahren eine aktive Integration in den globalen Raum des Sustainable-Development-Konzepts vollzogen hat. Dieser Integrationsprozess bringt nicht nur tiefgreifende institutionelle und normative Transformationsprozesse mit sich, sondern erfordert auch die Harmonisierung der nationalen Terminologiesysteme mit jenen der internationalen Organisationen wie der UNO, der Europäischen Union und der ISO. Die terminologische Standardisierung bildet daher eine wesentliche Voraussetzung dafür, dass politische, wirtschaftliche und ökologische Strategien des Landes klar und eindeutig kommuniziert werden können. Als Untersuchungsmaterial dient in dieser Arbeit die Terminologiestruktur der staatlichen Doktrin „Ukraine 2030“, einem strategischen Dokument, das zentrale wirtschaftliche, soziale, ökologische und institutionelle Entwicklungsaspekte miteinander verknüpft und damit ein komplexes konzeptuelles Gefüge schafft, in dem Terminologie sowohl als Beschreibungs- als auch als Steuerungsinstrument fungiert.

Angesichts der inhärenten Vielschichtigkeit nachhaltigkeitsbezogener Terminologie besteht ein zentrales Anliegen dieser Forschung darin, die Genese, die historische Entwicklung sowie die semantischen Erweiterungen der Schlüsselbegriffe der ausgewogenen Entwicklung sichtbar zu machen. Dabei wird gezeigt, dass viele der heute etablierten Begriffe nicht als statische Einheiten zu verstehen sind, sondern als Ergebnisse komplexer Diskursprozesse, die sich im Spannungsfeld zwischen wissenschaftlicher Erkenntnis, internationaler Umweltpolitik, globalen wirtschaftlichen Herausforderungen und gesellschaftlichem Wandel vollzogen haben. Die Arbeit analysiert eingehend die Besonderheiten der Terminusbildung, insbesondere die morphologische Struktur der Termini, ihre möglichen Modifikationen in Fachtexten sowie die semantischen Verschiebungen, die durch kontextabhängige Faktoren hervorgerufen werden. Ebenso werden die wichtigsten Modelle der Übersetzung identifiziert, wobei sowohl traditionelle Übersetzungsverfahren als auch moderne funktional-pragmatische Ansätze berücksichtigt werden, die eine zunehmende Rolle in der internationalen Terminologiearbeit spielen.

Auf Grundlage einer systematisch zusammengestellten Stichprobe von 204 Terminologieeinheiten wurde eine detaillierte lexikalisch-semantische Analyse durchgeführt. Diese Analyse umfasst die Bestimmung der Häufigkeitsparameter der Termini im Ausgangs- und Zieltext, die Untersuchung von Polysemie- und Homonymiephänomenen, die Bewertung der terminologischen Stabilität sowie die Identifizierung von typischen semantischen Feldern, in denen die untersuchten Einheiten eingebettet sind. Darüber hinaus wurde eine Klassifikation der Typen und Anzahl der bei der Übersetzung verwendeten Transformationen vorgenommen. Dies beinhaltet unter anderem die Untersuchung der Häufigkeit von Lehnübersetzungen, Bedeutungsverschiebungen, Substitutionen, terminologischen Erweiterungen und Reduktionen. Besonderes Augenmerk gilt der Problematik der Interlingualen Äquivalenz, die im Kontext nachhaltigkeitsbezogener Terminologie von besonderer Relevanz ist, da die Bedeutung vieler Begriffe erst im Zusammenspiel mit internationalen politischen Strategien eindeutig erfassbar wird. Aus diesem Grund

wurde die Übereinstimmung ukrainischer Begriffe mit internationalen Standards wie ISO 704 überprüft. Diese Analyse ermöglichte die Bestimmung der Terminusstatus als bevorzugt (recommended), zugelassen (admitted), neu gebildet (provisional) oder unerwünscht (deprecated) und zeigte zugleich den normativen Charakter terminologischer Entscheidungsprozesse im Bereich der nachhaltigen Entwicklung.

Die Forschungsergebnisse haben eine hohe praxisbezogene Relevanz für die ukrainische Übersetzungswissenschaft und Terminologearbeit, da die Präzision und Standardisierung der Terminologie im Bereich der ausgewogenen Entwicklung eine zentrale Voraussetzung für eine effektive fachliche und politische Kommunikation darstellen. Dies gilt insbesondere für jene Bereiche, die in der Ukraine gegenwärtig einer intensiven Modernisierung unterliegen, wie etwa der Energiesektor, die Umweltpolitik, die Verwaltung öffentlicher Ressourcen oder die Umsetzung internationaler Klimastrategien. Der europäische Integrationskurs der Ukraine verstärkt diese Anforderungen zusätzlich, denn die Übernahme europäischer Normen und Richtlinien erfordert eine klare, konsistente und systematisch entwickelte Terminologie, die sowohl im nationalen wissenschaftlichen Diskurs als auch in offiziellen Dokumenten zuverlässig eingesetzt werden kann. In diesem Kontext gewinnt die Frage der adäquaten Übertragung terminologischer Einheiten in andere Sprachen an besonderer Bedeutung, da Ungenauigkeiten oder semantische Abweichungen nicht nur sprachliche, sondern auch politische Fehlinterpretationen nach sich ziehen können.

Neben den theoretischen und analytischen Aspekten widmet sich die Arbeit auch der didaktischen Dimension nachhaltigkeitsbezogener Terminologie. Hierzu wurde ein methodisch begründetes System von Übungen entwickelt, das auf die Ausbildung zukünftiger Übersetzer im Umgang mit interdisziplinären Fachtermini ausgerichtet ist. Die vorgeschlagenen Übungen berücksichtigen verschiedene Kompetenzebenen – vom grundlegenden Verständnis semantischer Merkmale bis zur Anwendung komplexer Übersetzungsstrategien – und dienen dazu, Studierende auf die Herausforderungen der Fachkommunikation vorzubereiten. Darüber hinaus zeigt

die Arbeit, wie nachhaltigkeitsbezogene Terminologie im Rahmen universitärer Lehrveranstaltungen in die Ausbildung integriert werden kann, um die Entwicklung eines reflektierten, kritischen und analytisch fundierten Umgangs mit Fachsprache zu fördern.

Die Arbeit liefert eine vertiefte Beschreibung der Funktionsweisen der Terminologie der ausgewogenen Entwicklung und zeigt auf, wie einzelne Begriffe innerhalb des ukrainischen Diskurses semantisch und pragmatisch verankert sind. Dabei werden sowohl die strukturellen Parameter der Termini als auch ihre Einbindung in größere konzeptuelle Systeme detailliert dargestellt. Darüber hinaus werden die besonderen Schwierigkeiten hervorgehoben, die beim Übersetzen nachhaltigkeitsbezogener Terminologie auftreten können, und es werden effektive Wege zur Standardisierung aufgezeigt. Die Ergebnisse dieser Untersuchung bilden eine solide Grundlage für weiterführende Studien zur Erarbeitung amtlicher Glossare, zur Erweiterung des Textkorpus sowie zu vergleichenden Übersetzungsstudien internationaler strategischer Dokumente der UNO und der EU. Ebenso eröffnen sie neue Perspektiven für die Entwicklung nationaler Bildungsprogramme, die auf die Professionalisierung zukünftiger Übersetzer im Umgang mit globalisierten und normativ geprägten Terminologiesystemen abzielen.

Ein weiterer zentraler Aspekt der Untersuchung besteht darin, die Wechselwirkungen zwischen terminologischen Entwicklungen und gesellschaftlichen Transformationsprozessen sichtbar zu machen. Terminologie im Bereich der ausgewogenen Entwicklung ist nicht nur ein linguistisches Phänomen, sondern zugleich ein Indikator für den Stand wissenschaftlicher, politischer und technologischer Innovationen. Viele Begriffe, die heute als Schlüsselbegriffe in internationalen Strategien und Programmen fungieren – etwa *resilience*, *circular economy*, *carbon neutrality* oder *renewable energy governance* – haben im Verlauf ihrer Entstehung mehrere Bedeutungsverschiebungen erfahren, die aus neuen wissenschaftlichen Erkenntnissen oder aus veränderten politischen Prioritäten resultierten. Die vorliegende Masterarbeit zeigt, dass terminologisches Wissen in

diesem Bereich nur dann adäquat erfasst werden kann, wenn es stets im historischen, funktionalen und diskursiven Kontext betrachtet wird.

Darüber hinaus spielt die Analyse der diskursiven Einbettung nachhaltigkeitsbezogener Terminologie eine bedeutende Rolle. Die Untersuchung zeigt deutlich, dass gleiche Begriffe je nach Textsorte, institutionellem Rahmen oder kommunikativem Ziel unterschiedliche Bedeutungsnuancen annehmen können. So werden viele nachhaltigkeitsbezogene Termini in wissenschaftlichen Texten eher analytisch und defizitorientiert verwendet, während sie in politischen Dokumenten häufig normative oder strategisch-orientierende Funktionen erfüllen. Diese Diskrepanz stellt für Übersetzerinnen und Übersetzer eine besondere Herausforderung dar, da sie nicht nur die sprachliche Bedeutung eines Begriffs korrekt erfassen, sondern auch dessen funktionale Einbettung in den jeweiligen Diskurs berücksichtigen müssen. Die vorliegende Arbeit trägt dazu bei, solche Unterschiede systematischer zu erfassen und methodisch aufzuarbeiten.

Ein weiterer wichtiger Befund betrifft die Rolle digitaler Technologien und Translation-Management-Systeme in der modernen Terminologearbeit. Die zunehmende Digitalisierung wissenschaftlicher Kommunikation hat dazu geführt, dass terminologische Einheiten in großen Textdatenbanken, Glossaren und maschinellen Übersetzungssystemen gespeichert und analysiert werden. Allerdings zeigt die in dieser Masterarbeit durchgeführte Analyse, dass automatische Übersetzungstools gerade im Bereich der nachhaltigkeitsbezogenen Terminologie häufig unzureichend arbeiten. Dies liegt daran, dass viele Begriffe konzeptuell hochgradig abstrahiert sind, eine starke interdisziplinäre Komponente besitzen und durch subtil differenzierte semantische Felder charakterisiert sind, die maschinelle Systeme noch nicht zuverlässig erfassen können. Deshalb wird betont, dass die professionelle Tätigkeit der Übersetzer weiterhin unersetzlich bleibt, insbesondere dort, wo präzise terminologische Entscheidungen politische oder regulatorische Konsequenzen haben.

Von besonderer Bedeutung ist auch die Feststellung, dass nachhaltigkeitsbezogene Terminologie zunehmend als Instrument der

Politikgestaltung fungiert. Internationale Institutionen verwenden bestimmte Begriffe bewusst, um gesellschaftliche Transformationsprozesse zu rahmen, politische Maßnahmen zu legitimieren oder neue normative Standards zu etablieren. Damit wird Terminologie selbst zu einem Werkzeug der Steuerung, das nicht nur Realitäten beschreibt, sondern sie auch aktiv konstruiert. Für die Übersetzungswissenschaft bedeutet dies, dass die Terminologiekonstruktion nicht auf der Ebene der Sprachstruktur verbleiben darf, sondern erweitert werden muss auf eine politolinguistische und diskurstheoretische Betrachtung. Die vorliegende Arbeit zeigt, wie wichtig es ist, die politisch-programmatische Funktion der Termini zu berücksichtigen, um eine sachlich präzise und zugleich pragmatisch angemessene Übersetzung zu gewährleisten.

Schließlich eröffnet die Untersuchung neue Perspektiven für die zukünftige Forschung. Da nachhaltigkeitsbezogene Terminologie weiterhin dynamisch wächst und sich entlang globaler gesellschaftlicher Herausforderungen fortentwickelt, besteht ein dringender Bedarf an kontinuierlicher terminologischer Dokumentation, an internationalen Vergleichsstudien sowie an der Entwicklung von Modellen zur automatisierten Erkennung und Bewertung terminologischer Äquivalenz. Darüber hinaus könnte eine vertiefte Analyse der Interaktion zwischen nationalen und internationalen Terminologiesystemen wichtige Beiträge zur Harmonisierung wissenschaftlicher Kommunikation leisten. Die Ergebnisse dieser Masterarbeit zeigen, dass nachhaltigkeitsbezogene Terminologie nicht nur ein linguistisches Forschungsfeld, sondern ein weit verzweigter interdisziplinärer Bereich ist, der eine enge Zusammenarbeit zwischen Sprachwissenschaft, Politik, Umweltforschung und Ökonomie erfordert.

ВИСНОВКИ

Проведене у межах магістерської роботи дослідження дозволило комплексно проаналізувати лексико-семантичні та структурні особливості перекладу термінології збалансованого розвитку на матеріалі Доктрини «Україна 2030» та перевірити отримані результати у методичному аспекті. Сформований корпус із 204 термінологічних конструкцій, дібраний методом суцільної вибірки, у поєднанні з набором загальнонаукових і спеціальних перекладознавчих методів забезпечив надійну емпіричну основу та репрезентативність отриманих висновків.

Дослідження генези та сутності поняття «збалансований розвиток» у міжнародному й національному дискурсі дозволило чітко виокремити етапи його еволюції від екологічно орієнтованих підходів до сучасної триєдиної науково-економічно-соціальної моделі. Багатовимірність цієї концепції зумовлює поліструктурність терміносистеми та високий ступінь міждисциплінарності її одиниць, що ускладнює досягнення однозначності під час перекладу. Водночас для українського дискурсу співіснування варіантів «сталий» і «збалансований» розвиток потребує чіткої сферичної диференціації та термінологічного узгодження задля уникнення концептуальних зміщень у нормативних документах.

Доктрина збалансованого розвитку «Україна-2030» – це гібридний тип дискурсу, що поєднує риси науково-технічного, програмно-політичного й нормативно-правового тексту. Жанрова специфіка доктрини породжує терміносистему, де технічні, економічні, соціальні та програмні поняття функціонують у єдиному концептуальному полі. Терміни доктрини не лише номінують факти чи явища, а й виконують нормативну та ідеологічну функції, тому їхній переклад має забезпечувати як наукову точність, так і зрозумілість для широкого кола адресатів.

Унаслідок систематизації провідних теоретичних підходів до перекладу термінів програмних міжнародних документів, виявлено, що визначальним

фактором перекладу є акцент на поєднанні традиційних концепцій еквівалентності з функціонально-комунікативним і дискурсивним підходами. Необхідною є орієнтація перекладача на усталені галузеві еквіваленти, стандарти міжнародних організацій і практику перекладу споріднених документів. Для текстів на кшталт Доктрини «Україна 2030» оптимальною є стратегія, яка поєднує точне відтворення термінологічної структури з поміркованою адаптацією до норм українського науково-офіційного стилю.

Проведений лексико-семантичний аналіз корпусу термінів збалансованого розвитку дозволив охопити базові категорії триєдиної моделі, економічні та фінансові показники, соціальні індикатори, екологічні поняття та інноваційно-інституційні конструкції. Аналіз засвідчив, що значна частина термінів має розгалужену парадигму пов'язаних одиниць і потенційну полісемію, зумовлену перетином науково-технічної, економічної та політичної сфер. Адекватний переклад таких одиниць можливий лише за умови використання чітко окреслених дефініцій, аналізу контексту функціонування та зіставлення з наявною українською терміносистемою суміжних галузей.

Дослідження структурних особливостей перекладу одно- та багато-компонентних термінів дозволило сформулювати кореляційні залежності між їхньою будовою та кількістю необхідних перекладацьких трансформацій. Доведено, що переважна більшість термінів відтворюється з використанням однієї або двох операцій (129 і 69 випадків відповідно), тоді як потреба у трьох і більше трансформаціях виникає лише в поодиноких, структурно ускладнених конструкціях. Встановлено, що найчастотнішою є трансформація калькування (120 прикладів), яка дозволяє максимально зберегти модель оригіналу, а другою за частотою – вживання усталеного еквівалента (44 приклади), що забезпечує відповідність існуючим нормам української терміносистеми. На цій підставі зроблено висновок, що перекладацька стратегія Доктрини є загалом помірно консервативною: вона прагне до структурної прозорості й міжмовної сумісності, спираючись на вже закріплені в практиці відповідники.

Проблема міжмовної еквівалентності та стандартизації термінів розглянута крізь призму міжнародного стандарту ISO 704. Присвоєння термінам статусів «рекомендований», «допущений», «новостворений» і «небажаний» дає змогу операційно оцінювати якість перекладу й ступінь його відповідності галузевим нормам. Кількісний аналіз засвідчив, що до рекомендованих віднесено 44 терміни з усталеними еквівалентами, тоді як найбільшою є група допущених одиниць – 155 конструкцій, які потребують подальшої нормалізації. Також виявлено один новостворений термін і не зафіксовано небажаних одиниць. Загалом, переклад Доктрини відповідає вимогам міжмовної еквівалентності, однак потребує доопрацювання на рівні створення офіційних глосаріїв і закріплення статусу низки термінів у нормативних джерелах.

Узагальнення методів аналізу та критеріїв оцінювання адекватності перекладу термінологічних одиниць збалансованого розвитку дозволило викоремити найбільш вдалі навчально-методичні типи практичних завдань для покращення компетентнісних навичок студентів-філологів. З'ясовано, що добір англо- та україномовних відповідників формує навички термінологічної точності, завдання на встановлення відповідності розвивають контекстуальне та прагматичне мислення, заповнення пропусків тренує роботу з терміном у межах цілісного тексту, а продуктивне моделювання речень забезпечує активне засвоєння термінів у власному мовленні студентів. Розроблено систему вправ, що сприятиме не лише формуванню власних перекладацьких умінь, а й усвідомленню ролі стандартизації та міжмовної еквівалентності у сфері збалансованого розвитку.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що поставлена мета – дослідити лексико-семантичні й структурні особливості перекладу термінології Доктрини збалансованого розвитку «Україна 2030» – досягнута, а всі завдання роботи послідовно реалізовано. Наукова новизна полягає у поєднанні результатів лексико-семантичного аналізу та методичного моделювання системи вправ на матеріалі одного програмного документа. Подальші

дослідження цього наукового вектору можуть стосуватися розширення корпусу текстів шляхом перекладацьких аналізів стратегічних документів ЄС та ООН, порівняння авторських і машинних перекладів термінологічних концептів збалансованого розвитку, а також розробки довготривалих навчальних модулів, що інтегрують результати термінологічного аналізу з цифровими інструментами перекладача.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балахтар В. В., Балахтар К. С. Адекватність та еквівалентність перекладу. *Спецпроект: аналіз наукових досліджень* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 2011. С. 28–33.
2. Балюта Е. Г. Нова лексика та фразеологія англійської мови сфери охорони довкілля : структурно-семантичні і функціональні параметри. Одеса : ОНУ, 2007. 365 с.
3. Баранова С. В. Інтегроване навчання перекладу та іноземної мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 2005. № 23. С. 7–9.
4. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
5. Ганічева Т. В. Обґрунтування системи вправ для формування у майбутніх філологів компетенції в усному двосторонньому перекладі. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету : Педагогіка та психологія*. Київ, 2007. №13. С. 90–96.
6. Гвоздяк О. М. Запозичення з етимомом у структурі мовознавства та літературознавства. Ужгород : Барчан, 2008. 118 с.
7. Голуб І. Ю. Професійно-спрямована соціокультурна компетенція як важлива складова підготовки майбутніх перекладачів на практичних заняттях із другої іноземної мови. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Львів : Видавництво НУ ЛП, 2007. № 586. С. 60– 64.
8. Гон О. А. Практикум із усного перекладу: англо-американський політичний дискурс. Київ : Факт, 2007. 136 с.
9. Горда В., Пушик Н. Перекладацькі трансформації у відтворенні ономастичного простору авторського тексту. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. №16. С. 166–171.

10. Денисова С. П. Типологія категорій лексичної семантики. Київ : Вид-во Київського держ. лінгвістичногв ун-ту, 2006. 294 с.
11. ДСТУ ISO 26000:2019. Настанови щодо соціальної відповідальності (ISO 26000:2010, IDT). [Чинний від 2021-10-01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2021. 14 с.
12. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк: ДонНУ, 2012. 402 с.
13. Зарівна О. Т. Основні способи та прийоми перекладу науково-технічних текстів у вищих навчальних закладах. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету*. Чернігів, 2011. № 85. С. 97–100.
14. Кавицька Т. І. Лінгводидактичні засади навчання письмового перекладу з рідної мови на іноземну. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка : Педагогічні науки*. №70. Чернівці, 2009. С.78–81.
15. Карабан В. І. Переклад наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 574 с.
16. Кияк Т. Р. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Академія, 2000. 218 с.
17. Кроуфорд А., Макінстер Д. Технології розвитку критичного мислення учнів : навч. посіб. / за ред. О. І. Пометун. Київ : Пляяди, 2006. 220 с.
18. Кучер З. І. Практика перекладу (німецька мова) : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2017. 459 с.
19. Лобода В. М. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : Філологія*. 2019. №43. С. 72–74.
20. Лощенова І. Ф., Нікішина В. В. Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. Ніжин, 2014. №3. С. 102–105.

21. Мартинов С. В. Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору регіону : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.07.02. Житомир, 2005. 22 с.
22. Марушевський Г. Б. Проект доповіді до конференції ООН зі сталого (збалансованого) розвитку Ріо+20. Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2012. 60 с.
23. Мірам Г. Е. Основи перекладу : курс лекцій з теорії та практики перекладу для факультетів та інститутів міжнародних відносин. Київ : Ельга, Ніка-Центр, 2003. 240 с.
24. Патон Б. Є. Національна парадигма сталого розвитку України. Київ : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. 72 с.
25. Підручна З. Ф. Теоретичні основи формування професійної компетенції майбутнього перекладача. Вісник Черкаського національного університету : Педагогіка. Чернівці, 2008. №108. С. 99–104.
26. Приймачок О. Перекладацькі трансформації як спосіб досягнення адекватності художнього перекладу. *Вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки : Філологічні науки*. Луцьк, 2008. № 10. С. 115–121.
27. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 р. №1315-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014 (№31). С. 1058.
28. Скопенко О. І. Сучасний словник іншомовних слів. Київ, 2006. 548 с.
29. Сурмін Ю. П. Термінологічна система державного управління : сутність та тенденції розвитку // *Понятійно-категоріальний апарат публічного управління : матеріали методолог. семінару у форматі відео-конференції (м. Київ, 31 березня 2010 року)*. Київ : НАДУ, 2010. С. 9–21.
30. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку / О. Жилінська та ін. Львів : Кальварія, 2018. 166 с.
31. Фещур Р. В. Методи оцінювання потенціалу підприємств // *Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління*

- діяльністю суб'єктів господарювання : монографія / упоряд. М. Г. Білопольський. Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. С. 258–264.
32. Фурт Д. В., Дмитрук Л. А. Термінологія : навч. посіб. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. 172 с.
33. Хвесик М. А. Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України. Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. 40 с.
34. Холод Л. Л. Лінгвістичні аспекти перекладу : теорія і практика, Львів : Видавництво «Університетська книга», 2018. 68 с.
35. Черноватий Л. М. Переклад англomовної юридичної літератури : навч. посіб. Вінниця : Поділля, 2002. 448 с.
36. Чумак Л. М. Лексичні інновації в англomовному медійному дискурсі початку ХХІ століття : структурний і лінгвопрагматичний аспекти. Житомир, 2018. 355 с.
37. Шиба А. Р. Особливості формування комунікативної компетенції студентів-перекладачів. *Наукові записки : Філологічні науки*. 2010. №89(2). С. 342–344.
38. Шляхова В. В. Компетентнісний підхід до навчання перекладу. *Українознавство*. 2007. № 1(22). С.149–151.
39. Baker, M. *In other words : A coursebook on translation*. London and New York : Routledge, 2006. 353 p.
40. Bally, Ch. *Linguistique générale et linguistique française*. URL : <https://archive.org/details/linguistiquegene0000ball/page/n5/mode/2up> (дата звернення: 20.10.2025).
41. Bartniczak, B., Raszkowski, A. *On the Road to Sustainability : Implementation of the 2030 Agenda Sustainable Development Goals (SDG) in Poland*. *Sustainability*. Warsaw, 2019. №11. P. 365–367.
42. Bassnett, S. *Translation Studies*. London : Routledge, 2002. 188 p.
43. Bell, R. T. *Translation and Translating : Theory and Practice*. London : Longman Group UK Limited, 1997. 324 p.

44. Brundtland, G. H. Our common future – Call for action. *Environmental Conservation*. Oxford, 1987. №14 (4). P. 291–294.
45. Cabré, M. T. Terminology : theory, methods and applications. Philadelphia : John Benjamins, 1999. 247 p.
46. Catford, J. A linguistic theory of translation : an essay in applied linguistics. URL : <https://surl.lu/nacjbv> (дата звернення: 19.10.2025).
47. Costea, M. Euphemism Translation Strategies : An Analysis of Corpus-based English-Romanian Translations. *Teacher Education in Teaching English to Speakers of Second / Foreign Languages (TESOL)*. Braşov, 2018. №1. P. 6–9.
48. Daly, H. E. Beyond Growth. The Economics of Sustainable Development. Boston : Beacon Press, 1996. 158 p.
49. Durkin, P. Borrowed Words : A History of Loanwords in English. Oxford : Oxford University Press, 2014. 512 p.
50. Febryanto, M. Analysis of translation techniques and quality of translated terms of mechanical engineering in accredited national journals. *PROJECT (Professional Journal of English Education)*. London, 2021. №4 (1). P. 116–124.
51. Grober, U. Deep roots – A conceptual history of «sustainable development». Berlin : Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung, 2007. 36 p.
52. Harrop, E. Content and Language Integrated Learning (CLIL) : Limitations and possibilities. *Encuentro*. London, 2012. №21. P. 57–70.
53. L’Homme, M. C. What is a term? *Lexical Semantics for Terminology: An introduction*. Amsterdam : Benjamins Publishing Company, 2020. P. 55–78.
54. Meadows, D. H. M., Dennis, L., Randers, J. The Limits to Growth : A Report for the Club of Rome’s Project on the Predicament of Mankind. New York : Universe Books, 1972. 199 p.
55. Martín, R. M. Translation Strategies. *Investigating Translation: Papers from the 4th International Congress on Translation*. Philadelphia : John Benjamins, 2000. № 32. P. 122-134.

56. Molina, L., Albir, A. H. Translation Techniques Revisited : A Dynamic and Functionalist Approach. *Meta*. New Jersey, 2004. №47 (4). P. 498–512.
57. Nida, E. A. Toward a science of translating. Leiden : Brill, 1964. 34 p.
58. The Doctrine of Sustainable Development «Ukraine 2030» / Kharlamova, G. and others. Kyiv : «ADEF-Ukraine», 2017. 164 p.
59. Van Dijk, T. A. Discourse, power and access. *Readings in Critical Discourse Analysis*. London, 1996. №3. P. 84–104.

ДОДАТКИ

Додаток А

ЛЕКЦІЯ

на тему:

«Основні методи дослідження термінології сталого розвитку»

План:

1. Проблема класифікації термінів сфери сталого розвитку.
2. Поняття про сталий розвиток: історія виникнення та основні вектори діяльності.
3. Способи коректного відтворення однокомпонентних термінів, термінів-словосполучень та багатоконпонентних термінів галузі сталого розвитку.

1. Проблема класифікації термінів сфери сталого розвитку

Термінологія – це один з аспектів мови, який протягом останніх десятиліть розвивається з особливою інтенсивністю. Основна функція термінологічної лексики – номінативна, термінами називають спеціальні поняття з різних галузей людських знань. У цій функції вони завжди виступають у науковому, публіцистичному, професійно-виробничому й діловому стилях. На думку Л. П. Білозерської, термін – це слово чи словосполучення спеціальної (наукової, технічної та ін.) мови, яке створене, отримане чи запозичене для точного вираження спеціальних понять і позначення спеціальних предметів [1, с. 28]. В. П. Даниленко також дотримується точки зору, що «термін – це слово (чи словосполучення) спеціальної сфери застосування, яке називає спеціальне поняття» [2, с. 12].

Терміни – це невід’ємна частина будь-якої розвиненої мови. Вони складають значну частину її словникового складу та слугують для забезпечення порозуміння між фахівцями різних галузей знання та наукових дисциплін. З самого початку досліджень термінології термін був найяскравішим мовним символом певної галузі знань, оскільки він окреслював сферу інтелектуально

організованої соціальної діяльності [12, с. 166].

Однією з найцікавіших і водночас найскладніших проблем сучасної термінознавчої науки є питання класифікації термінологічних конструкцій. В умовах євроінтеграції та інтенсивного реформування українського законодавства потреба чіткої і зрозумілої терміносистеми є надзвичайно актуальною, адже кожна галузь вимагає однорідного тлумачення термінів, і сфера сталого розвитку не є виключенням.

Основні вектори дослідження цієї проблеми включають семантико-структурний аналіз (відокремлення простих і складних термінів), функціонально-стилістичний підхід (класифікація за комунікативними функціями) та корпусно-лінгвістичні методи (розподіл термінологічних одиниць за їх будовою). Кожен із них допомагає вибудувати узгоджену систему, де термін чітко виконує номінативну функцію, а впорядкована терміносистема забезпечує гармонію й точність у науковому дискурсі.

Проблема класифікації термінологічних конструкцій виникла через стрімке зростання кількості спеціалізованих термінів у різних галузях і їхнє перетікання між дисциплінами, що призводить до неоднорідності й багатозначності в межах однієї терміносистеми. В Україні це підсилюється активним законодавчим та технічним запозиченням із європейського простору, що породжує неузгоджені неологізми й кальки.

Розв'язати цю проблему можна за допомогою створення нормативних стандартів і глосаріїв, використання корпусно-лінгвістичних методів для автоматизованого вилучення й аналізу термінів, а також побудову онтологій, які впорядкують взаємозв'язки між поняттями. Синтез семантико-структурного, та функціонально-стилістичного підходів у міждисциплінарній координації дозволить вибудувати чітку й узгоджену систему термінологічних конструкцій. Проте, усе необхідно почати із упорядкування уже існуючих термінологічних конструкцій. Саме тут необхідним є аналіз уже існуючих класифікацій термінів.

Зміст поняття розкриває найважливіші риси реальних об'єктів, які

виникають в результаті постійного вивчення людиною навколишнього світу. Згодом він відображається та закріплюється у визначенні конкретного терміну. Отже, вважається, що система взаємопов'язаних понять виявляється в мові у вигляді системи взаємопов'язаних символів та термінів. Отож, таку структуру можна визначити як термінологічну систему. В межах такої системи терміни поділяють на групи залежно від їхньої будови (корпусно-лінгвістичний підхід):

1. Прості, які складаються з одного слова: «biodiversity» («біорізноманіття»), «pollution» («забруднення»), «afforestation» («лісозасадження»).
2. Складні терміни, що складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: «carbon-neutral» («вуглецево-нейтральний»), «life-cycle» («життєвий цикл»).
3. Терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів (слів), як-от: «renewable energy sources» («відновлювані джерела енергії»), «sustainable resource management» («стале управління ресурсами») [8, с. 256].

Наступною класифікацією є поділ термінів за семантичною (змістовою) структурою терміни діляться на однозначні (моносемічні), наприклад, «composting» («компостування») і багатозначні (полісемічні), наприклад, «plant» («рослина / станція») [4, с. 114].

За сферою функціонування (за ступенем спеціалізації значення) терміни поділяють на 3 основні групи: загальнонаукові, міжгалузеві та вузькоспеціалізовані терміни. Такий розподіл має назву «функціонально-стилістичний».

Загальнонаукові терміни (general scientific terms) – це терміни, які мають міжпредметний характер та вживаються практично в усіх галузях наукових знань (включно з сферою сталого розвитку). До них можна віднести: «system» («система»), «process» («процес»), «factor» («фактор»), «analysis» («аналіз»), «model» («модель») тощо.

Міжгалузеві терміни (inter-branch terms) – це терміни, які функціонують у

кількох споріднених, суміжних або ж віддалених наукових та науковоприкладних дисциплінах, при цьому майже не змінюючи свого значення, як-от: «emission» («викид») – використовується в екології, хімії, енергетиці, «regulation» («регулювання») – використовується в економіці, правознавстві, екологічному менеджменті, «resource» («ресурс») – зустрічається в геології, економіці та екології.

Вузькоспеціальні терміни (highly specialized terms) – це терміни, характерні лише для однієї конкретної галузі. Наприклад, лише сфері сталого розвитку притаманні терміни «life-cycle assesment» («оцінка життєвого циклу»), «bioremediation» («біоремедіація»), «carbon footprint» («вуглецевий слід») [7, с. 4].

Отож, класифікація термінологічних конструкцій – це не просто процес сортування, а справжній інструмент, який допомагає нам зберегти точність і однозначність наукової комунікації. Середовище сталого розвитку, з його швидкими темпами нововведень та широким перетином дисциплін, особливо гостро відчуває потребу в узгодженій терміносистемі. Нами було розглянуто три різні підходи: семантико-структурний, функціонально-стилістичний та корпусно-лінгвістичний. Їхній синтез дозволяє розрізнити прості й складні терміни, однозначні та полісемічні поняття, а також терміни різного рівня спеціалізації. Важливо, що нормативні стандарти, словники-глосарії та онтології можуть стати міцним каркасом для нашої терміносистеми, здатної швидко реагувати на появу нових явищ і технологій.

2. Поняття про сталий розвиток. Концепція сталого розвитку

На сучасному етапі розвитку світ переживає глибоку соціально-культурну катастрофу, що виникла внаслідок загострення економічних, соціальних та екологічних проблем глобального масштабу. Це зумовило потребу в фундаментальних дослідженнях, результати яких дозволили б задовольнити потреби теперішнього населення нашої планети, водночас не посягаючи на ресурси, необхідні майбутнім поколінням. Саме така ідеологія стала основою

процесу, що дістав назву «сталий розвиток».

Дослідження підходів щодо визначення поняття «сталий розвиток» (sustainable development) показали, що попри існування великої кількості тлумачень даної категорії, жодне із них так і не стало загальноприйнятим. Словосполучення «сталий розвиток» зазвичай розуміється як процес, що характеризується постійністю, неперервністю змін. Водночас у поєднанні з англійським «development», що перекладається як розвиток, еволюція, розширення, зростання, покращення, вдосконалення слово «sustainable», яке складається з двох частин – «sustain» (підтримувати, не давати можливості згаснути, перерватися, витримувати) та «able» (той, що має здатність), утворює словосполучення, яке має різне трактування в наукових колах [10, с. 34].

Термін «сталий розвиток» виник внаслідок пошуку виходів із глобальної еколого-соціально-економічної кризи. Саме тут варто згадати ідеї українського вченого В. І. Вернадського, який розглядав людину як природний об'єкт, який не може існувати незалежно від навколишнього середовища, а отже є його невід'ємною частиною. А вже у 1980-1990 рр. Організацією Об'єднаних Націй була створена концепція сталого розвитку, яка узагальнила конкретні практичні рішення, спрямовані на вирішення багатьох критичних проблем прийдешнього XXI ст. Ця концепція ґрунтується на 5 основних принципах:

1. Людство дійсно може надати розвитку сталого і довготривалого характеру, для того щоб він відповідав потребам людей, що живуть зараз, не втрачаючи при цьому можливості майбутнім поколінням задовольняти свої потреби.
2. Обмеження, які існують в галузі експлуатації природних ресурсів, відносні. Вони пов'язані з сучасним рівнем техніки та соціальної організації, а також із здатністю біосфери до самовідновлення.
3. Необхідно задовольнити елементарні потреби всіх людей і всім надати можливість реалізувати свої надії на благополучне життя. Без цього сталий і довготривалий розвиток просто неможливий. Одна з головних причин виникнення екологічних та інших катастроф — злидні, які стали у

світі звичайним явищем.

4. Необхідно узгодити стан життя тих, хто користується надмірними засобами (грошовими і матеріальними), з екологічними можливостями планети, зокрема щодо використання енергії.
5. Розміри і темпи росту населення повинні бути узгоджені з виробничим потенціалом глобальної екосистеми Землі, що змінюється. [5, с. 18].

Із настанням нового століття та суттєвим науково-технологічним прогресом сталий розвиток набув особливо важливого значення. Згодом при ООН була створена комісія зі сталого розвитку, а у 2015 році були прийняті цілі сталого розвитку (також відомі як Глобальні цілі), метою яких є остаточне подолання бідності, захист планети та гарантія миру й процвітання для усіх.

Рисунок 1 – Цілі сталого розвитку (Глобальні цілі) [5, с. 29].

З практичної точки зору, Глобальні цілі не є обов'язковими для виконання. Вони служать лише загальним закликком до дій, спрямованих на досягнення глобального сталого розвитку до 2030 року. ЦСР нараховують 17 цілей, успішному досягненню яких відповідають 169 завдань. Саме для їх реалізації кожна із зацікавлених країн-членів ООН створює власні доктрини (або інші нормативні документи) щодо досягнення ЦСР. Україна теж не

залишилася осторонь та у 2017 році розробила власну доктрину збалансованого розвитку «Україна 2030» [5], насичену невідомими для вітчизняної наукової спільноти термінологічними конструкціями. Уже через рік з'явився й англomовний варіант цієї доктрини [14] задля забезпечення прозорості й доступності моніторингу впровадження ЦСР в Україні. Ще через рік набув чинності гармонізований ДСТУ ISO 37101:2019 «Сталий розвиток у громадах. Система управління сталим розвитком. Вимоги та настанови щодо використання» [3], який став провідним нормативним документом цієї галузі.

3. Способи коректного відтворення однокомпонентних термінів, термінів-словосполучень та багатокомпонентних термінів галузі сталого розвитку

Мабуть, у житті кожного перекладача, траплявся момент, коли, читаючи науковий звіт, дослідну роботу або будь-який інший документ, раптом з-поміж слів виринало слово, яке здається абсолютно знайомим, але під час перекладу воно «розкладається» на кілька версій українською. Саме таких моментів стосується робота над однокомпонентними термінами: ці маленькі «цеглинки» терміносистеми, які, здавалося б, мають просту структуру, водночас ховають у собі безліч нюансів. Навіть одного слова може вистачити, щоб передати цілу галузь знань, і тому дуже важливо вибрати серед українських відповідників саме той, який точно відобразить зміст оригіналу. Лінгвістичний контекст, рівень спеціалізації та комунікативна мета тексту впливають на вибір перекладу «одного слова», і саме через правильне відображення таких термінів формується довіра до українського наукового дискурсу.

Переклад термінології здійснюється зазвичай за допомогою лексичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних міжмовних трансформацій. Завдання перекладача полягає у правильному виборі того чи іншого способу перекладу, щоб якнайточніше передати значення будь-якого терміну.

Залежно від міжеквівалентних зв'язків термінів, Ст. Ендрю пропонує визначати подальший спосіб їх перекладу. Так, у випадку повної

еквівалентності (коли значення слова і його відповідника є тотожними), перекладач обирає словниковий відповідник. За умови, що між термінами виникає неповна еквівалентність (тлумачення понять не є ідентичними, але збігаються), доцільним є такий спосіб перекладу як калькування. Якщо ж значенню англійського терміну відповідає сукупність тлумачень (відповідником є полісемічне слово), слід застосувати описовий переклад. Транскодування термінів (або їх компонентів) може використовуватися, коли термін-оригінал позначає поняття, що не має лексичного відповідника у словниковому складі мови перекладу [11, с. 134].

Аналіз фактичного матеріалу показує, що вибір словникового відповідника під час перекладу термінології галузі сталого розвитку є найбільш розповсюдженим способом відтворення таких лексичних одиниць. Прикладами можуть слугувати терміни: «sustainability» – «сталий розвиток»; «resilience» – «стійкість»; «mitigation» – «пом'якшення»; «conservation» – «охорона»; «diversity» – «різноманіття».

Другим за частотою використання у перекладі термінів способом виявляється калькування. Калькування здебільшого використовується під час перекладу термінів, що відносно недавно увійшли до загального вжитку. Існує чимало важливих факторів, від яких залежить ефективність використання методу калькування, тоді як однією з визначальних рис є наявність спільних понять у мові оригіналу та мові перекладу. Умовою використання методу калькування є те, що перекладений відповідник не суперечить нормам вживання і сполучуваності слів у мові перекладу. Прикладами калькування є: «greenwashing» – «зелений камуфляж»; «carbon pricing» – «вуглецеве ціноутворення»; «public-private partnership» – «державно-приватне партнерство»; «water footprint» – «водний слід»; «solar radiation» – «сонячна радіація».

Проаналізувавши використання методу калькування, можна стверджувати, що цей метод є ефективним та вдало виконує функцію відтворення слів. Окрім того, такий спосіб перекладу має позитивний вплив на

поширення термінологічних одиниць в україномовній термінології галузі сталого розвитку.

Також для перекладу однокомпонентних термінів використовується транскодування – спосіб перекладу, коли звукова та / або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Загалом, слід зазначити, що транскодування неологізмів під час перекладу відбувається у тих випадках, коли у культурі і, зокрема, у науці країни мови перекладу відсутнє відповідне поняття чи його еквівалент, а перекладач не може адекватно передати його зміст. Власне транскодування поєднує в собі декілька підвидів перекладу: транскрибування і транслітерацію [6, с. 24].

Транскрибування передбачає передачу звукової форми слова мови оригіналу: «zero waste» – «зеро-вейст»; «eco-label» – «еколейбл».

Натомість, транслітерація – це процес відтворення вимови англomовного терміну літерами українського алфавіту: «decarbonization» – «декарбонізація»; «biochar» – «біочар»; «hydroponics» – «гідропоніка».

Незважаючи на те, що транскодування є одним із найдавніших способів перекладу, у наш час його використання пов'язане з стилістичними обмеженнями. Тому цей метод застосовується лише тоді, коли в українській мові необхідно створити новий однозначний чіткий термін.

Рідше за транскодування застосовується лише описовий переклад – прийом відтворення лексичних одиниць, коли термін мови оригіналу замінюється на словосполучення / речення, яке адекватно передає зміст терміну. Описовий переклад відрізняється від інших способів перекладу тим, що у засобах передачі термінів іншим варіантом перекладу є саме значення іншомовної одиниці незалежно від характеру її зв'язку із зовнішньою структурою слова. Інакше кажучи, описовий переклад полягає у передачі значення англomовного терміну за допомогою більш-менш розповсюдженого пояснення. На відміну від транскодування, описовий переклад гарантує прозоріший зміст поняття, однак водночас суттєво ускладнює синтаксичну структуру тексту. Прикладами використання цього методу є терміни «low-

impact development» – «розвиток із низьким впливом на довкілля»; «fossil fuel subsidy» – «державна підтримка індустрії викопного палива».

Нерідко, коли ми відкриваємо міжнародний документ або довідник, перед нами з'являється низка довгих англomовних словосполучень. Виникає питання: «Як передати всю глибину їхнього значення українською, не перетворивши текст на громіздку кальку чи плутанину?». Саме тут визначальним фактором є адекватність. Найбільш ґрунтовне визначення адекватності належить Л. Хуану. У своїй роботі мовознавець описує адекватність як процес збереження схожості текстів мов оригіналу та перекладу на різних рівнях: лексичному, граматичному, синтаксичному, семантичному, прагматичному, текстуальному та/або функціональному [13, с. 4]. Через структурні, семантичні та прагматичні відмінності між мовами оригіналу та перекладу, ідеалізована абсолютна еквівалентність між текстами скоріш за все неможлива. Проте, досягається відносна або часткова еквівалентність, яка втілюється на одному з рівнів, але частково або повністю відсутня на інших [9, с. 43].

Переклад термінів-словосполучень є одним з найважчих, адже вимагає проведення його у декілька етапів. Насамперед слід визначити, до якої лексико-сміслової категорії належать компоненти складного слова, тобто що саме вони позначають: предмети, дії, властивості тощо. Термінологічне словосполучення, обидва компоненти якого позначають предмети (машини, механізми, прилади тощо), перекладають по-різному, залежно від того, в якому співвідношенні перебувають між собою ці предмети.

Якщо мовою оригіналу другий предмет є частиною першого, то український еквівалент має вигляд: іменник однини у називному відмінку + іменник однини у родовому відмінку. Наприклад, термін «energy storage system – система зберігання енергії» відтворено українською мовою зі збереженням граматичних особливостей.

Якщо перший предмет є частиною другого, то перший компонент перекладається за допомогою прикметника, оскільки він визначає якісну

особливість другого предмета, що відрізняє його від інших подібних предметів. Прикладом є переклад термінологічного словосполучення «plastic waste management». Оскільки поняття «plastic» визначає якісну особливість іменника «waste», таке словосполучення слід перекласти як «управління пластмасовими відходами», а не «управління відходами пластику».

За умови, що перший компонент складного терміну позначає предмет, а другий – його властивість, тобто істотну характеристику предмета – вагу, площу, товщину, швидкість, тиск тощо, український еквівалент другого компонента отримує форму називного відмінка, а еквівалентом першого повинен бути іменник у родовому відмінку. Зразком є англійський термін «soil moisture content», що позначає вологість ґрунту. Переклад «вологість ґрунту» відтворює властивість (вологість) у називному відмінку і предмет (ґрунт) у родовому.

Під час аналізу словосполучення виду «предмет + властивість» потрібно звернути увагу на те, чи належить поняття, виражене другим компонентом (його властивість), до предмета, позначеного першим компонентом. Якщо перший компонент словосполучення позначає предмет, а другий – дію, що відбувається з ним, то український еквівалент другого компонента матиме форму називного відмінка, а еквівалент першого повинен бути у родовому. Розглянемо термін «waste generation»: іменник «waste» стосується предметів, зокрема відходів, а поняття «generation» – його дії (утворення). Український відповідник має звучати як «утворення відходів», а не калькований «відходне утворення», щоб зберегти природний зв'язок і точність термінологічної лексики.

Особливі труднощі під час перекладу становлять багатокомпонентні словосполучення. Насамперед потрібно розкрити значення основного компонента, на що значною мірою впливає контекст. Потім у складі багатокомпонентного словосполучення слід знайти внутрішні терміни, за умови їх наявності, зі словами, що відносяться до них. У наведених нижче прикладах ілюструється послідовність перекладу багатокомпонентних термінів. Так, у

англійській мові існує багатокomпонентний термін «carbon emission reduction target». Його переклад вимагає послідовності, зокрема аналізу складників терміну: «target» повинно бути відтворено як «ціль», поєднання «reduction target» – як «ціль із скорочення», оскільки скорочення є вектором діяльності (властивістю). Наступним кроком є переклад шляхом калькування сполучення «carbon emission» – «викиди вуглецю». Завершальним є поєднання отриманих перекладів з урахуванням того, що поняття «викиди вуглецю» є уточненням інформації щодо того, які саме викиди скорочуються, а отже це словосполучення повинно мати форму родового відміну та бути наприкінці термінологічної конструкції. Отож, багатокomпонентний термін «carbon emission reduction target» має бути відтворений як «ціль із скорочення викидів вуглецю».

Отже, знайомство з методологією перекладу складних і багатокomпонентних термінологічних конструкцій дозволяє не лише опанувати посередництво між мовами, а й глибоко досліджувати науковий зміст. По-перше, рівень адекватності перекладу визначає не тільки якість тексту, а й довіру фахової спільноти: якщо кожен компонент і кожна граматична форма підібрані свідомо, науковець відчуває, що перекладений документ створений не «під кальку», а з глибоким розумінням оригіналу. По-друге, опанувавши техніку перекладу багатокomпонентних термінологічних словосполучень, фахівець розвиває лінгвістичну чутливість і починає відчувати мовні «мікрівібрації». Це означає, що вже під час першого читання англomовного фрагмента у голові автоматично спрацьовує алгоритм: який компонент головний, яке відношення між суб'єктом і властивістю, та у якому відмінку слід перекласти кожне слово. По-третє, розуміння механізмів суфіксо- та префіксоутворення дозволяє не просто копіювати чужі слова шляхом транскодування, а свідомо створювати нові україномовні терміни, котрі завтра потраплять у вітчизняні наукові статті, стандарти й підручники.

Наостанок, переклад термінів – це мислення, що вчить бачити в кожному терміні не лише набір із одного-двох-трьох слів, а модель реального процесу чи

об'єкта. Опанувавши ці принципи, перекладач не просто працює за фахом, а формує мовну інфраструктуру для сталого розвитку. Саме тому кожен правильний український відповідник – це крок до точнішої, доступнішої й дієвої української наукової комунікації.

Лекцію укладено на основі таких наукових напрацювань:

1. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад: навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, 2010. 232 с.
2. Даниленко В. П. Семантична структура термінів та її лексикологічне значення : монографія. Київ, 1991. 155 с.
3. ДСТУ ISO 37101:2019. Сталий розвиток у громадах. Система управління сталим розвитком. Вимоги та настанови щодо використання (ISO 37101:2016, IDT). [Чинний від 2021-01-01]. Вид. офіц. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2019. 34 с.
4. Дудок Р. І. Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. 358 с.
5. Жилінська О. УКРАЇНА 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге. Львів: Кальварія, 2018. 164 с.
6. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : монографія. Вінниця: Нова книга, 2002. 564 с.
7. Кияк Т. Р. Вузькогалузеві терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів. *Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». Львів, 2008. №620. С. 3-5.
8. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: навч. посіб. Київ, 2001. 290 с.

9. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу). Київ: Логос, 2006. 98 с.
10. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України: (формування екологічнобезпечної економіки, ресурсо-екологічних і природоохоронних проблем). *Вісник Національної академії наук України*. Київ, 2002. № 2. С. 31-40.
11. Andru St., *Encyclopaedia of Translation Studies*. London: Routledge, 2008. 136 p.
12. Felber H. Terminology Research. Its Relation to the Theory of Science. *ALFA*. 1994. №7/8. P. 163-172.
13. Huang L. *Style in Translation: A Corpus-Based Perspective*. Springer, Berlin, Heidelberg, 2015. 161 p.
14. Kharlamova G. *Ukraine 2030. The Doctrine of Sustainable Development*. Kyiv: «ADEF-Ukraine» PH, 2017. 164 p.

ПЛАН-ПРОСПЕКТ

практичного заняття на тему:

«Система вправ для опанування основних принципів адекватного перекладу термінології сталого розвитку»

Номер заняття: №1

Група: ГФ-23-1

Тип заняття: *практичне*

Вид заняття: *робота з фаховими матеріалами*

Цілі

Практична: опанувати техніки пошуку й вибору еквівалентів для термінологічних конструкцій галузі сталого розвитку, набути навичок щодо їх коректного введення до контексту українських наукових текстів.

Розвиваюча: поглибити аналітичне мислення, навчитися розпізнавати семантико-стилістичні нюанси, що можуть впливати на точність перекладу.

Виховна: сформувати відповідальне ставлення до термінології сфери сталого розвитку, довести важливість усвідомлення впливу кожного перекладацького рішення на якість наукової комунікації в галузі.

Професійна: розвинути компетенції, необхідні для діяльності перекладача, зокрема вміння працювати з термінологічними базами, глосаріями тощо.

Таблиця 1 – Етапи практичного заняття

№ п/п	Назва етапу	Тривалість, хв
ПІДГОТОВЧИЙ		
1	Підготовка до проведення заняття	2
2	Перевірка домашнього завдання	10
ОСНОВНИЙ		
3	Повторення викладеного на лекції матеріалу	15
4	Практичні вправи	45
ЗАВЕРШАЛЬНИЙ		
4	Підсумки заняття	5
5	Пояснення домашнього завдання	3

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Повторення матеріалу на тему: «Способи адекватного відтворення англomовної термінології сфери сталого розвитку українською мовою».

У сучасному процесі перекладу термінології сфери сталого розвитку першочергово постає завдання класифікації термінологічних конструкцій, адже різноманіття галузевих неологізмів і їхнє перетікання між дисциплінами породжують неоднорідність у терміносистемі. Термінологічні одиниці виконують номінативну функцію, позначаючи спеціальні поняття, і тому їхня точна структура – проста, складна або багатокomпонентна – потребує чіткого аналізу. Семантико-структурний підхід дозволяє розрізнити одиночні слова, складні сполучення та словосполучення, тоді як функціонально-стилістичний акцентує увагу на комунікативних ролях термінів.

Робота з однокомпонентними термінами зводиться до вибору між словниковим відповідником, калькуванням, описовим перекладом чи транскодуванням. У разі повної еквівалентності оптимальним є словниковий варіант, при частковій – калька, а коли значення терміну багатозначне, доцільно застосувати описовий переклад. Транскодування (транскрибування чи транслітерація) передбачає введення нового запозичення, і може використовуватися лише тоді, коли в українській мові відсутній адекватний еквівалент і потрібно створити новий чіткий термін.

У складних словосполученнях головним є визначення відношень між компонентами. Якщо другий предмет є частиною першого, український переклад будується як «іменник у називному + іменник у родовому»; у зворотній ситуації перший термін переходить у прикметник, що уточнює якість другого. Коли складовий перший компонент позначає властивість, у перекладі він стає родовим, а другий – називним.

Аналіз числа термінологічних основ відбувається за граматичним числом базової одиниці в контексті, тому поняття, що вживається мовою оригіналу в

однині, не може бути відтворене множиною. Особливої уваги потребує відтворення багатокomпонентних термінів через послідовний розбір кожного елемента, калькування ключових поєднань і правильний вибір відмінків.

Узагальнюючи принципи перекладу термінів-словосполучень, слід зауважити, що адекватність визначається не абсолютною еквівалентністю на всіх рівнях, а збереженням семантичної та функціональної схожості текстів. Застосування досліджень, глосаріїв і онтологій укріплює нашу терміносистему, дозволяючи швидко реагувати на нові поняття в зеленій економіці. Освоївши методологію класифікації, трансформації однокомпонентних термінів та коректного відтворення багатокomпонентних конструкцій, перекладач із посередника перетворюється на архітектора наукової мови, здатного долати новітні перекладацькі виклики сфери сталого розвитку.

III. Практичні вправи

Вправа 1. Доберіть англомовні або українські відповідники до термінів сталого розвитку

	сталий розвиток
resilience	
	відновлювані джерела енергії
mitigation	
	адаптація
conservation	
	різноманіття
carbon footprint	
	циркулярна економіка
green infrastructure	
	управління відходами
life-cycle assessment	

Вправа 2. Встановіть відповідність між реченнями. Визначіть терміни, що належать до галузі сталого розвитку

A) The rapid loss of biodiversity undermines ecosystem services that support life.	1) Постійна нестача водних ресурсів змушує фермерів використовувати посухостійкі культури.
B) Expansion of urban green spaces has been shown to reduce air pollution levels.	2) Перетворення міських відходів на енергію сприяє зменшенню захоронення сміття й викидів парникових газів.
C) Governments are considering an emission	3) Досягнення в прогнозуванні сонячної

trading scheme to limit industrial output.	радіації підвищують ефективність фотовольтаїчних панелей.
D) Persistent water scarcity forces farmers to adopt drought-resistant crops.	4) Уряди розглядають запровадження системи торгівлі викидами для обмеження промислового випуску.
E) Converting municipal waste to energy helps to reduce landfill use and greenhouse gas emissions.	5) Розширення міських зелених зон, як показують дослідження, знижує рівень забруднення повітря.
F) Advances in solar radiation forecasting improve the efficiency of photovoltaic panels.	6) Швидка втрата біорізноманіття підриває екосистемні послуги, які підтримують життя.

Вправа 3. Доповніть текст термінами із вибіркою (у вибірці є два зайві терміни). Зверніть увагу: деякі терміни потребують зміни часу, числа або форми.

Missing terms: circular economy | ecosystem service | adaptation | sustainable development (x2) | carbon footprint | mitigate | green infrastructure | greenwashing | resilience | biodiversity | environmental impact | renewable energy source

_____ (1) represents a holistic approach that balances economic growth with environmental protection and social equity. It emphasizes the preservation of _____ (2) and the enhancement of _____ (3) to ensure that natural resources remain available for future generations. By reducing the _____ (4) of industry and transportation, communities can significantly lower greenhouse gas emissions and combat climate change. Transitioning to _____ (5) such as solar and wind power not only _____ (6) environmental impact but also fosters energy security and job creation. _____ (7) principles encourage the reuse, recycling, and recovery of materials, minimizing waste and conserving resources. Urban planners increasingly integrate _____ (8) – parks, green roofs, and permeable pavements – to improve air quality and manage stormwater. At the same time, _____ (9) and _____ (10) strategies help societies withstand extreme weather events and shifting climate patterns. Ultimately, _____ (11) demands cooperation among governments, businesses, and citizens to create a more just and thriving planet.

Вправа 4. Утворіть речення, пов'язані із термінами галузі сталого розвитку. Перекладіть їх українською.

1. Reliance / on / emissions / renewable / fuels / reduce / carbon / lower / and / sources / fossil / energy.
2. Air / in / improves / management / quality / stormwater / cities / infrastructure / implementing / and / green.
3. Reuse / minimize / economy / circular / materials / aim / models / and / waste / to.
4. Wellbeing / threatens / ecosystem / for / essential / services / human / loss / biodiversity.
5. Gas / guides / footprint / greenhouse / assessment / reducing / companies / in / carbon / emissions.
6. Facing / strategies / communities / are / adaptation / weather / crucial / for / extreme / events.
7. Growth / protection / requires / balancing / economic / development / with / environmental / sustainable.
8. Recover / planning / from / disasters / resilience / urban / quickly / helps / natural / areas.
9. Worst / mitigation / of / change / efforts / prevent / climate / can / impacts / effective / the.
10. Underpin / and / purification / agriculture / services / water / ecosystem / such / pollination / sustainable.

IV. Підсумки заняття.

Дякую всім за активну роботу сьогодні. Сподіваюсь, що практичні вправи не лише зміцнили ваші перекладацькі навички, а й розвинули мовленнєву чутливість і відповідальність за тлумачення наукових понять. Впевнений, що ці інструменти стануть для вас надійним підґрунтям у подальшій роботі з професійними текстами та сприятимуть підвищенню перекладацьких навичок. Чи є запитання?

V. Домашнє завдання.

а) Перекладіть текст Вправи 3 українською мовою.

б) Перегляньте відео про сталий розвиток (<https://www.youtube.com/watch?v=7V8oFI4GYMY>). Випишіть 5 ключових (на вашу думку) англомовних термінів сталого розвитку. Знайдіть або створіть до них український відповідник. Наступного заняття в межах групи обговоріть, які труднощі виникали та які методи перекладу термінологічних конструкцій ви застосовували.

Відповіді

Вправа 1

sustainable development	сталий розвиток
resilience	стійкість
mitigation	пом'якшення
adaptation	адаптація
conservation	охорона
diversity	різноманіття
renewable energy sources	відновлювані джерела енергії
carbon footprint	вуглецевий слід
life-cycle assessment	оцінка життєвого циклу
circular economy	циркулярна економіка
green infrastructure	зелена інфраструктура
waste management	управління відходами

Вправа 2

A	6
B	5
C	4
D	1
E	2
F	3

Вправа 3

1) sustainable development	4) carbon footprint	7) circular economy	10) adaptation
2) biodiversity	5) renewable energy sources	8) green infrastructure	11) sustainable development
3) ecosystem services	6) mitigates	9) resilience	

Вправа 4

1. Renewable energy sources reduce reliance on fossil fuels and lower carbon emissions.
2. Implementing green infrastructure in cities improves air quality and stormwater management.
3. Circular economy models aim to reuse materials and minimize waste.
4. Biodiversity loss threatens ecosystem services essential for human well-being.
5. Carbon footprint assessment guides companies in reducing greenhouse gas emissions.
6. Adaptation strategies are crucial for communities facing extreme weather events.
7. Sustainable development requires balancing economic growth with environmental protection.
8. Resilience planning helps urban areas recover quickly from natural disasters.
9. Effective mitigation efforts can prevent the worst impacts of climate change.
10. Ecosystem services such as pollination and water purification underpin sustainable agriculture.

Термінологічна система галузі збалансованого розвитку. Вибірка

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
1	sustainable development	Збалансований розвиток	The Doctrine of Sustainable Development calls for the public accountability of each Ukrainian politician to preserve a sovereign and prosperous Ukraine.	Доктрина збалансованого розвитку закликає до громадянської відповідальності кожного українського політика за збереження суверенної процвітаючої України.
2	human-centred approach	людиноцентризм	This book offers, for the first time, the sustainable development model of Ukraine that is based on a human-centred approach.	Головною відмінністю визначення напрямів розбудови в Україні нової соціально-орієнтованої моделі економічного розвитку є людиноцентризм.
3	ambitious economic leap	амбітний економічний стрибок	The removal of inhibitory factors will consequently create preconditions for a Ukrainian ambitious economic leap.	Їх усунення створить передумови для амбітного економічного стрибка України.
4	high rent business	великий рентний бізнес	The current model involves controlling high rent business over government institutions.	Вона передбачає контроль великого рентного бізнесу над державними інституціями.
5	low-tech products	низькотехнологічна продукція	...relying on profits that come from the export of mainly raw and low-tech products.	...спирається на отримання прибутків від експорту переважно сировинної й низькотехнологічної продукції.
6	global competitiveness	глобальна конкурентоспроможність	...and a reduction of the global competitiveness of the country.	...до деградації реального сектора економіки та зниження глобальної конкурентоспроможності країни.
7	purchasing power parity (PPP)	паритет купівельної спроможності (ПКС)	GDP per person: 5.882 US dollars (by purchasing power parity).	ВВП на одну особу: 5,882 тис. дол. США (за паритетом купівельної спроможності).
8	moderate poverty	помірна бідність	Moderate poverty (as defined by the World Bank) increased from 15.2% to 22.2%, respectively.	Помірна бідність (визначена Світовим банком за національною методологією для України) зростає з 15,2% до 22,2% відповідно.
9	crisis phenomena in the socio-economic system	кризові явища у соціально-економічній системі	...the aggravation of crisis phenomena in the socio-economic	...загострення низки кризових явищ у соціально-економічній системі.

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
			system...	
10	sovereign default	суверенний дефолт	...is leading to a sovereign default.	...приведе до суверенного дефолту.
11	economic power shift	зміна балансу сил в економіці	The identified megatrends were: Demographics, Economic power shift, Climate change.	Визначені мегатренди були: Демографія, Зміна балансу сил в економіці, Зміна клімату.
12	debt noose	борговий зашморг	Critical indicators of debt load (debt noose).	Критичні показники боргового навантаження («борговий зашморг»).
13	large-scale immigration	масштабна міграція	Global risks for the next decades include large-scale immigration.	Глобальні ризики найближчого десятиліття включають масштабну міграцію.
14	state collapse/crisis	державний колапс/криза	Economic risks include state collapse/crisis and social instability.	Економічні ризики включають державний колапс/кризу і соціальну нестабільність.
15	ozone layer depletion	знищення озонового шару	Environmental: ozone layer depletion, global warming, acidic rains, smog.	Навколишнє середовище: знищення озонового шару, глобальне потепління, кислотні дощі, смог.
16	population income	дохід населення	Social risks: polarization and differentiation in population income.	Соціальні ризики: поляризація та диференціація доходів населення.
17	foreign direct investment (FDI)	прямі іноземні інвестиції (П.І.І.)	The foreign direct investment in the EU countries and Ukraine	Прямі іноземні інвестиції в окремі країни ЄС та в Україну
18	GDP per capita	ВВП на одну особу	The target level of GDP per capita should be 20 thousand US dollars by 2030.	Бажаний рівень ВВП України в розмірі 20 тис. дол. США на одну особу в довгостроковій перспективі до 2030 р.
19	international production networks	міжнародні виробничі мережі	...have quickly integrated into international production networks (Poland, Czech Republic, Slovakia, Mexico, Indonesia, Malaysia).	...були швидко інтегровані до міжнародних виробничих мереж (Польща, Чехія, Словаччина, Мексика, Індонезія, Малайзія та ін.).
20	economic interconnectedness	економічний взаємозв'язок	Global megatrends were identified: Economic interconnectedness.	Глобальні мегатренди: Економічний взаємозв'язок.
21	enabling technology	Високоєфективна технологія	Global megatrends were identified: Enabling technology.	Глобальні мегатренди: Високоєфективна технологія.

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
22	resource stress	Дефіцит ресурсів	Global megatrends were identified: Resource stress.	Глобальні мегатренди: Дефіцит ресурсів.
23	agenda for sustainable development	Порядок денний збалансованого розвитку	Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.	Перетворення нашого світу: Порядок денний збалансованого розвитку 2030.
24	(UN SDGs)	Цілі сталого розвитку ООН	...in the accordance with UN SDGs...	...відповідно до Цілей сталого розвитку ООН.
25	smart growth	розумне зростання	Basic principles: smart growth - economic growth, based on knowledge and innovation.	Базові принципи: розумного зростання: зростання економіки, яке ґрунтується на знаннях та інноваціях.
26	inclusive growth	всеохопне зростання	inclusive growth - an economy with a high level of employment for social and territorial cohesion.	всеохопного зростання: стимулювання економіки з високим рівнем зайнятості заради соціальної та територіальної згуртованості.
27	Key Performance Indicators (KPI)	Ключові показники ефективності (KPI)	These indexes are Key Performance Indicators (KPI) and serve as an assessment system to determine the achievement of strategic goals.	Ці індекси за своєю сутністю є ключовими показниками ефективності (KPI) та слугуватимуть системою оцінювання.
28	Human Development Index	Індекс людського розвитку	Human Development Index (shift from the 84 th position to the TOP-25).	Індекс людського розвитку (з 84-ї позиції в ТОП-25 країн світу).
29	Happy Planet Index	Індекс щастя	Happy Planet Index (shift from the 70 th position to the TOP-30).	Індекс щастя (з 70-ї позиції в ТОП-30).
30	Legatum Prosperity Index	Індекс добробуту	Legatum Prosperity Index (shift from the 112 th position to the TOP-30).	Індекс добробуту (з 112-ї позиції в ТОП-30).
31	Global Creativity Index	Глобальний індекс креативності	Global Creativity Index (shift from the 45 th position to the TOP-20).	Глобальний індекс креативності (з 45-ї позиції в ТОП-20).
32	Global Innovation Index	Глобальний інноваційний індекс	Global Innovation Index (shift from the 50 th position to the TOP-30).	Глобальний інноваційний індекс (з 50-ї позиції в ТОП-30).

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
33	The Index of Economic Freedom	Індекс економічної свободи	The Index of Economic Freedom (shift from the 166 th position to the TOP-40).	Індекс економічної свободи (з 166-ї позиції в ТОП-40).
34	Ease of Doing Business Index	Індекс легкості ведення бізнесу	Ease of Doing Business Index (from the 80 th position to the TOP-40).	Індекс легкості ведення бізнесу (з 80-ї позиції в ТОП-40).
35	Global Competitiveness Index	Індекс глобальної конкурентоспроможності	The Global Competitiveness Index: from the 81 st to the TOP-30.	Індекс Глобальної конкурентоспроможності: з 81 рейтингової позиції до ТОП-30 країн світу.
36	Good Governance	Розумне врядування	Mechanism No. 2: Good Governance - A new paradigm of public administration as a service.	Механізм № 2: Зміна парадигми державного управління – впровадження принципу розумного врядування.
37	Social Contract	Суспільний договір	Mechanism No. 1: A Social Contract Defining framework rules and responsibilities...	Механізм № 1: Суспільний договір (рамкові правила, соціальна відповідальність сторін).
38	Networking and clusters of the economy	Структурна модернізація національної економіки за мережевим принципом	Mechanism No. 3: Networking and clusters of the economy.	Механізм № 3: Структурна модернізація національної економіки за мережевим принципом.
39	creative economy	креативна економіка	Mechanism No. 5: The development of a creative economy...	Механізм № 5: Розвиток креативної економіки.
40	effective implementation of human and social capital	ефективна реалізація та розвиток людського й соціального капіталу	Mechanism No. 6: The effective implementation and development of human and social capital.	Механізм № 6: Ефективна реалізація та розвиток людського й соціального капіталу.
41	financial support of sustainable development	фінансове забезпечення збалансованого розвитку	Mechanism No. 7: The financial support of sustainable development enables to ensure a fair distribution of national wealth...	Механізм № 7: Фінансове забезпечення збалансованого розвитку.
42	stable investment security	Стійка інвестиційна безпека (СІБ)	Mechanism No. 8: The full functioning of the financial system is ensured by a mechanism of stable investment security.	Механізм № 8: Стійка інвестиційна безпека.

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
43	stimulation of economic activity	Стимулювання економічної активності	Mechanism No. 4: Stimulation of economic activity and development of internal market.	Механізм № 4: Стимулювання економічної активності та розвитку внутрішнього ринку.
44	economic growth rate	темпи економічного зростання	...reach a targeted annual economic growth rate at a higher level than 10%.	...досягти рівня, що становить більше 10% щорічного темпу економічного зростання.
45	technological innovations	технологічні інновації	Technological innovations to increase the productivity of physical and human capital.	Технологічні інновації для підвищення продуктивності фізичного та людського капіталу.
46	creative potential	креативний потенціал	The effective realization of the nation's creative potential will become the main driving force of sustainable development.	Головною рушійною силою розвитку є реалізація креативного потенціалу нації.
47	policy coherence	узгодженість політики	Policy coherence is essential for achieving long-term sustainable development goals.	Узгодженість політики є необхідною для досягнення довгострокових цілей збалансованого розвитку.
48	structural reforms	структурні реформи	Structural reforms as a prerequisite to a sustainable development and an inclusive growth.	Структурні реформи як передумова для збалансованого розвитку і всеохопного зростання.
49	long-term planning	довгострокове планування	Long-term planning based on system monitoring, data accumulation, regular research...	Довгострокове планування на основі системного моніторингу...
50	clustering principle	кластерний принцип	...restructuring by the cluster principle.	...перебудови економіки за кластерним принципом.
51	able-bodied human capital	працездатний людський капітал	Availability of educated able-bodied human capital.	Наявність освіченого працездатного людського капіталу.
52	Energy intensity of Ukraine's GDP	енергоємність ВВП України	The energy intensity of Ukraine's GDP exceeds the indicator of the world average...	Енергоємність ВВП України перевищує середньосвітовий показник.
53	raw material appendage	сировинний придатак	...becoming a raw material appendage to the developed countries.	...до рівня сировинного придатка розвинених країн.

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
54	economic and political mechanisms	економічні й політичні механізми	...a set of economic and political mechanisms for the sustainable development...	...системою принципів, економічних і політичних механізмів збалансованого розвитку.
55	innovative leap	інноваційний стрибок	What state should the national economy be in to allow an innovative leap?	Якими мають бути параметри національної економіки для інноваційного стрибка?
56	high added value	висока додана вартість	The creation and development of industries with high added value.	Створення і розвиток виробництв з високою доданою вартістю.
57	equitable distribution of national wealth	справедливий розподіл національного багатства	...the effective and equitable distribution of national wealth will guarantee this indicator...	...ефективного і справедливого розподілу національного багатства.
58	effective risk management	ефективне управління ризиками	...and effective risk management in the long run.	...та ефективного управління ризиками в довгостроковому періоді.
59	tech industries	високотехнологічні виробництва	The model suggests that the requirements for the sustainable development of the national economy are: development of tech industries...	Виходячи з потреб збалансованого розвитку національної економіки, а саме: високотехнологічних виробництв...
60	strategic capacities	стратегічні потужності	...the key idea... is to create new strategic capacities by strengthening the existing potential.	...ключова ідея... побудову нових стратегічних потужностей через посилення існуючого потенціалу.
61	human capital	людський капітал	The Doctrine determines the human capital as the main treasure and key potential of Ukraine's development.	Доктрина визначає, що головним багатством і ключовим потенціалом розвитку України є людський капітал.
62	Policy Briefs	аналітичні записки	Policy Briefs of the National Institute of Strategic Studies.	Аналітичні записки Національного інституту стратегічних досліджень.
63	social and territorial cohesion	соціальна та територіальна згуртованість	The social and territorial cohesion of Ukrainians leads to the development of a competitive economy.	Соціальна та територіальна згуртованість українців сприяє розвитку конкурентоспроможної економіки.

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
64	smart growth	розумне зростання	The modern development is based on the principles of smart growth (commercialization of knowledge and innovations).	Розумного зростання: зростання економіки, яке ґрунтується на знаннях та інноваціях.
65	balanced growth	збалансоване зростання	...the principles of... balanced growth (efficient and economical use of resources).	...принципи... збалансованого зростання: сприяння найефективнішому використанню ресурсів.
66	inclusive growth	всеохоплююче зростання	...the principles of... inclusive growth (attraction, inclusiveness, activation of creative potential).	...принципи... всеохопного зростання: стимулювання економіки з високим рівнем зайнятості.
67	global megatrends	глобальні мегатренди	The main task for Ukraine is to create a reliable economic system... and take into account global megatrends.	...та цілі економічного розвитку... відповідно до глобальних мегатрендів.
68	Responsiveness	Зворотній зв'язок	The Principle of «Responsiveness»: Objectives, rules and procedures are adapted to meet the expectations and needs of all citizens.	Принцип «Зворотній зв'язок»: Цілі, правила та процедури мають бути адаптовані відповідно до очікувань і потреб громадян.
69	Sound Financial Management	Надійний фінансовий менеджмент	The Principle of «Sound Financial Management»: Prudence is observed in financial management...	Принцип «Надійний фінансовий менеджмент»: В управлінні фінансами має забезпечуватись раціональність.
70	Social Cohesion	соціальне вирівнювання	The Principle of «Human Rights, Cultural Diversity and Social Cohesion»: Within the local authority's sphere of influence, human rights are respected...	Принцип «Права людини, культурна різноманітність та соціальне вирівнювання»: У межах повноважень органів місцевого самоврядування має бути забезпечено повагу, захист прав людини.
71	social rent payments	сплата соціальної ренти	to make social rent payments.	сплата соціальної ренти.
72	the ethical code of politician	етичний кодекс політика	to adopt an ethical code of politician, the main mission of which is to serve the national interests of Ukraine.	прийняти етичний кодекс політика, головною місією якого має бути служіння національним інтересам України.

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
73	Business Constitution	Бізнес Конституція	to assume social obligations via the mechanism of the Business Constitution.	взяти на себе соціальні зобов'язання через механізм Бізнес Конституції.
74	e-Governance	е-Врядування	E-Governance and electronic interaction systems between public authorities.	е-Врядування та системи електронної взаємодії органів державної влади.
75	social and professional networks	соціальні та професійні мережі	Social Capital: Social and Professional Networks in Ukraine.	Соціальний капітал: соціальні та професійні мережі в Україні.
76	strategic planning	стратегічне планування	...methodical tools of strategic planning.	...методичного інструментарію стратегічного планування.
77	human-centred model of development	людиноцентрична модель розвитку	Figure 2.7 illustrates the human-centred model of development.	Рисунок 2.7 схематизує людиноцентричну модель розвитку.
78	core principal	принципова засада	...should become its core principal.	...на принципово нових засадах інноваційності...
79	Innovative capacity	Інноваційна спроможність	The innovative capacity of an economy reflects its ability to generate scientific and technical knowledge.	Інноваційна спроможність економіки відображає її здатність забезпечувати економічну реалізацію генерованих наукових і технічних знань.
80	technological quasi-rents	технологічна квазірента	...appropriation of intellectual and technological quasi-rents a unique medium and long-term source of income.	...привласнення інтелектуальної та технологічної квазіренти - особливого виду доходів.
81	'open innovation' model	модель «відкритих інновацій»	They efficiently apply an «open innovation» model using an effective patenting system...	Домінуюча у цих країнах модель «відкритих» інновацій через ефективну систему патентування.
82	inventive activity	винахідницька активність	...one of the TOP 50 countries in the world with high inventive activity.	...входить до ТОП-50 країн світу з високою винахідницькою активністю.
83	Technological modernization	Технологічна модернізація	The main emphasis of structural reforms is on the technological modernization of infrastructure and industrial complexes.	Головний акцент таких структурних реформ робиться на технологічній модернізації інфраструктури та промислового комплексу.

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
84	network of innovation poles for growth	мережа інноваційних полюсів зростання	...the creation of a national network of innovation poles for growth such as technology parks, business-incubators, start-up centres and technology transfer centres.	...створення національної мережі інноваційних полюсів зростання: технопарків, бізнес-інкубаторів, стартап-центрів, центрів технологічного трансферу.
85	consumption economy	економіка споживання	...the existing oligarchic model and a consumption economy...	...збереження олігархічної моделі та економіки споживання.
86	Economic power shift	Зміна балансу сил в економіці	The identified megatrends were: Demographics, Economic power shift, Climate change.	Глобальні мегатренди: Зміна балансу сил в економіці.
87	Economic rise	Економічне зростання	An economic rise to 710 billion us dollars by 2030.	Економічне зростання понад 10% щорічно, 710 млрд дол. ВВП у 2030 р.
88	Foresight (scenario-based planning)	Форсайт (прогнозування через сценарний підхід)	...«Foresight (scenario-based planning)»...	...«Форсайту» (прогнозування через сценарний підхід)...
89	strategic leaders	стратегічні лідери	The first group of «strategic leaders» is formed by the aerospace and IT industries.	Першу групу «стратегічні лідери» формують аерокосмічна галузь та ІТ-галузь.
90	potential leaders	потенційні лідери	The second group of «potential leaders» includes industries such as pharmaceuticals or electronic and optical products manufacture.	До другої групи «потенційні лідери» належать такі галузі, як фармацевтика чи виготовлення електронних та оптичних виробів.
91	current leaders	поточні лідери	The third group of «current leaders» is the basis for a modern national economy.	Третя група «поточні лідери» є основою сучасної національної економіки.
92	problem areas	проблемні сфери	The fourth group of «problem areas» is the area of mining, textile manufacturing, and the production of motor vehicles.	Четверта група «проблемні сфери» це галузі гірничого видобування, текстильне виробництво, а також виробництво автотранспортних засобів.
93	international production networks	міжнародні виробничі ланцюги	Ukraine's entry into international production chains requires changes...	Інтеграція України до міжнародних виробничих ланцюгів вимагає зміни економічної парадигми.

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
94	cluster management excellence initiatives	пункти досконалості кластерного менеджменту	...cluster management excellence initiatives.	...пункти досконалості кластерного менеджменту.
95	technological transfer	технологічний трансфер	Foreign direct investment (FDI) – a technological transfer – social effects» chain.	«прямі іноземні інвестиції (П.І.І.) – технологічний трансфер – соціальні ефекти» ланцюг.
96	public-private partnership	державно-приватне партнерство	...on the basis of public-private partnership (PPP) and open innovation principles.	...на основі принципів державно-приватного партнерства та відкритих інновацій.
97	e-governance	електронне врядування	The introduction of e-governance, the rule of law...	За умов введення електронного врядування, верховенства права...
98	biodiversity	біорізноманіття	Protecting biodiversity is vital for maintaining healthy and resilient ecosystems.	Захист біорізноманіття є важливим для збереження здорових і стійких екосистем.
99	creative industries	креативні індустрії	Creative industries are the heart of a creative economy.	Креативні індустрії є серцем креативної економіки.
100	intellectual capital	інтелектуальний капітал	This skill, combined with knowledge and the appropriate means of commercialization, forms the essence of intellectual capital.	...формує сутність інтелектуального капіталу.
101	social capital	соціальний капітал	Intellectual capital plus human capital forms social capital.	Інтелектуальний капітал у поєднанні з людським капіталом формує соціальний капітал.
102	cultural capital	культурний капітал	...each society forms its own cultural capital, which revolves around identity and national values.	...кожне суспільство формує власний культурний капітал, який обертається навколо ідентичності та національних цінностей.
103	e-Health	e-Health	...to implement e-Health (a special system of electronic records and registries of patients).	...впровадити e-Health (спеціальну систему електронного обліку пацієнтів та електронні реєстри пацієнтів).
104	medical poverty	медична бідність	Medical poverty has appeared in Ukraine as a new kind of poverty due to the high level of prices for	З огляду на високий рівень цін на медичні послуги нині в Україні з'явився новий вид бідності – медична бідність.

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
			medical services.	
105	scientific and technological development	науково-технічний і технологічний розвиток	...accelerating the rates of scientific and technological development and corresponding priorities (Figure 2.10).	...прискорення темпів науково-технічного і технологічного розвитку та відповідні пріоритети (рис. 2.10).
106	additive production	адитивне виробництво	...Additive production (3D printers), robotics, artificial intelligence, nanotechnology, biotechnology...	адитивне виробництво (3D-принтери), робототехніка, штучний інтелект...
107	robotics	роботизація	Robotics (technology of artificial intelligence and intelligent systems).	Роботизація (технології штучного інтелекту та інтелектуальних систем).
108	informatization	інформатизація	Informatization (cloud technologies), mobile communication and portable computers of new generations.	Інформатизація (хмарні технології), мобільний зв'язок та портативні комп'ютери нових поколінь.
109	genetic engineering	генна інженерія	(genetic engineering, nano-biopharmacology, synthetic biology).	(генна інженерія, нано- та біофармакологія, синтетична біологія).
110	ecologization	екологізація	Ecologization (low carbon non-waste production, a technology of ecosystem restoration and pollution control).	Екологізація (низьковуглецеві безвідходні виробництва, технологія відновлення екосистем і контролю забруднення).
111	scientific and technical knowledge	наукові і технічні знання	...its ability to generate scientific and technical knowledge.	...генерованих наукових і технічних знань.
112	knowledge-intensity of GDP	наукоємність ВВП	The main indicator of investments in science is knowledge-intensity of GDP.	головний показник інвестицій у науку – наукоємність ВВП.
113	industrial leadership	промислове лідерство	Industrial leadership drives innovation and strengthens a country's competitive advantage.	Промислове лідерство стимулює інновації та посилює конкурентні переваги країни.
114	equal access to	рівний доступ до інформації	Equal access to information	Рівний доступ до інформації дає

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
	information		empowers citizens to participate fully in democratic processes.	громадянам змогу повноцінно брати участь у демократичних процесах.
115	equal treatment and non-discrimination	рівне ставлення і недискримінація	Equal treatment and non-discrimination are fundamental principles for building an inclusive society.	Рівне ставлення та недискримінація є основоположними принципами побудови інклюзивного суспільства.
116	mutual recognition	взаємне визнання	Mutual recognition helps facilitate cooperation and reduce barriers between institutions.	Взаємне визнання сприяє налагодженню співпраці та зменшенню бар'єрів між інституціями.
117	competent approach	компетентнісний підхід	The introduction of a competent approach to motivate the researcher...	Запровадження компетентнісного підходу на основі концепції мотивації дослідника...
118	personalized approach	персоналізований підхід	A personalized approach where the scientist-researcher is a generator and adopter of innovations...	Персоналізований підхід: персоналізація дослідника...
119	independent scientometric monitoring	незалежний наукометричний моніторинг	Independent scientometric monitoring of publications...	Незалежний наукометричний моніторинг публікаційної активності...
120	«personal responsibility» tool	інструмент «персональної відповідальності»	The introduction of a «personal responsibility» tool for incorrect or inaccurate information...	Введення інструменту «персональної відповідальності» за невірно або неточно подану інформацію...
121	retrospective-&-reproductive model of science	ретроспективно-репродукційна модель науки	...the retrospective-&-reproductive model of science in Ukraine needs to be transformed into a perspective-&-innovative one...	ретроспективно-репродукційну модель науки в Україні... потрібно трансформувати в перспективно-інноваційну.
122	cultural and scientific exclusivity	культурна та наукова винятковість	The concept of cultural and scientific exclusivity initiates institutional changes...	Концепт культурної та наукової винятковості ініціює інституційні зміни.
123	human development	людський розвиток	Human development as a process enables people to expand their abilities, knowledge and skills.	Людський розвиток як процес, що надає можливості людині розширювати свої здібності, знання та навички.
124	life science sector	сектор «науки про життя»	...the needs for the life science sector...	...потреб для сектора «науки про життя».

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
125	multi-targeting	мультицільовість	multi-targeting «many targets – many tools».	мультицільовість «багато цілей – багато інструментів».
126	bank of savings	ощадний банк	...create: - a «bank of savings» which will provide full protection of deposits...	На базі державних банків створити: – «ощадний», який забезпечить повний захист вкладів населення.
127	export-import bank	експортно-імпортний банк	- an «export-import bank» to fund high-tech exports and critical imports...	– «експортно-імпортний» для фінансування високотехнологічного експорту та критичного імпорту...
128	development bank	банк розвитку	- a «development bank» to fund regional and municipal development projects...	– «банк розвитку» для фінансування проектів регіонального та муніципального розвитку...
129	land bank	земельний банк	- a «land bank» to fund agricultural production...	– «земельний» для фінансування аграрного виробництва...
130	Basel-II standard	стандарт «Базель-II»	...the requirements of the Basel-II standard and implement Basel III.	...відповідність вимогам стандарту «Базель-II» та перехід до імплементації «Базель-III».
131	single state register	єдиний державний реєстр	Establishing a single state register of pensioners.	Створення єдиного державного реєстру пенсіонерів.
132	mandatory retirement pension rate	ставка обов'язкових пенсійних відрахувань	The reduction of the mandatory retirement pension rate (single social contribution)...	Зниження ставки обов'язкових пенсійних відрахувань (єдиний соціальний внесок)...
133	single social contribution	єдиний соціальний внесок	The reduction of the single social contribution (SSC) from 22% to 15%.	Зменшення єдиного соціального внеску (ССВ) від 22 % до 15 %.
134	modified tax model	модифікована модель податку	a modified tax model for offshore capital with full taxation exemption for reinvested profits...	запровадження модифікованої моделі податку на виведений капітал з повним звільненням від оподаткування реінвестованого прибутку.
135	offshore capital	виведений капітал	a modified tax model for offshore capital with full taxation exemption for reinvested profits...	запровадження модифікованої моделі податку на виведений капітал з повним звільненням від оподаткування реінвестованого прибутку.
136	shadow tax schemes	тіньові податкові схеми	criminal liability for any shadow	запровадження кримінальної

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
			tax schemes and hiring employees without employment contracts.	відповідальності за використання тінбових податкових схем.
137	zero declaration	нульова декларація	...a one-time tax amnesty in the form of a so-called zero declaration.	...разової податкової амністії у формі так званої нульової декларації.
138	national stock market	національний фондовий ринок	...regenerate the Ukrainian stock market.	...проблема прискореного розвитку українського фондового ринку є одним з нагальних і пріоритетних завдань.
139	national deposit-clearing system	національна депозитарно-клірингова система	Create an effective national deposit-clearing system.	Забезпечення ефективності функціонування національної депозитарно-клірингової системи.
140	financial intermediation	фінансове посередництво	Develop joint investment institutes for financial intermediation as alternatives to the banking system.	Розвиток інститутів спільного інвестування як альтернативного банківській системі фінансового посередництва.
141	non-state pension provision	недержавне пенсійне забезпечення	Non-state pension provision (individuals and legal entities voluntarily transfer their assigned amount to their own...	Недержавне пенсійне забезпечення (фізичні та юридичні особи добровільно перераховують визначену ними суму коштів на власні...
142	individual retirement fund	індивідуальні пенсійні рахунки	...to an individual retirement fund (second level)...	...до індивідуальних пенсійних рахунків (II рівень)...
143	cultural heritage	культурне надбання	...to protect the cultural heritage of the nation.	...завдання охорони культурного надбання нації (Спадщини).
144	The Fourth Industrial Revolution	Четверта промислова революція	The Fourth Industrial Revolution is characterized by the development of digital technologies, globalization...	...Четверта промислова революція характеризується розвитком цифрових технологій.
145	solidarity system	солідарна система	The solidarity system of compulsory state pension insurance...	Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування...
146	state-guaranteed debt	гарантований державою борг	The external debt accounted for almost two thirds - 64.3% of both state and state-guaranteed debt.	Державний та гарантований державою борг України станом на 31 грудня 2016 р. досяг 71 млрд дол.

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
147	energy efficiency	енергоефективність	...to strengthen energy efficiency and competitiveness.	...переоснащенню виробництва в напрямі посилення енергоефективності й конкурентоспроможності.
148	technological backwardness	технологічна відсталість	If such a trend continues, Ukraine will maintain its technological backwardness...	Якщо таку тенденцією буде збережено, Україна законсервує технологічну відсталість.
149	innovative capability	інноваційна спроможність	...the strengthening of its innovative capability Ukraine can make an economic leap...	...Посилення інноваційної спроможності національної економіки як невід'ємної складової.
150	tax incentives	податкові пільги	...tax incentives to encourage the recruitment of highly skilled personnel...	...податкові пільги для стимулювання найму висококваліфікованих кадрів.
151	highly skilled professionals	висококваліфіковані фахівці	...generate a high demand for highly skilled professionals...	...генеруватиме високий попит на висококваліфікованих фахівців.
152	financial and investment cluster	фінансово-інвестиційний кластер	...the powerful financial and investment cluster formation.	...створити потужний фінансово-інвестиційний кластер у масштабах усієї країни.
153	payroll	фонд оплати праці	...occupies the fifth place in the world with 43.1% for the level of load on the payroll...	...за рівнем навантаження на фонд оплати праці – п'яте місце у світі з показником 43,1 %.
154	intellectual property rights protection	захист прав інтелектуальної власності	...effective mechanisms of intellectual property rights protection...	...ефективний механізм захисту прав інтелектуальної власності.
155	Global Innovation Rank	Глобальний інноваційний рейтинг	In the Global Innovation Rank of countries, developed by Bloomberg, Ukraine ranked 42nd...	У Глобальному інноваційному рейтингу країн, розробленому агенцією Bloomberg, Україна у 2017 р. увійшла до кола 50 країн.
156	Intellectual Property Rights Index	Індекс прав інтелектуальної власності	...the low Intellectual Property Rights Index (only 115th in the world rankings).	...катастрофічно обмежує низький рівень Індексу прав інтелектуальної власності (лише 115 рейтингова позиція у світі).
157	National Investment Agency	Національна інвестиційна агенція	...the so-called National Investment Agency (NIA) (or the Agency Investment promotion (AIP)).	...так звану Національну інвестиційну агенцію (НІА) (або Агенцію промоції інвестицій (АПІ)).

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
158	investment security	інвестиційна безпека	Ensuring an attractive investment climate and stable investment security in Ukraine is of strategic importance.	Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та стійкої інвестиційної безпеки в Україні набуває стратегічної важливості.
159	investment climate	інвестиційний клімат	Ensuring an attractive investment climate and stable investment security in Ukraine is of strategic importance.	Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та стійкої інвестиційної безпеки в Україні набуває стратегічної важливості.
160	anti-shadowing system	детінізація	The introduction of the anti-shadowing system to the economy can stimulate the decrease in the value of this indicator at the level of 4% of GDP.	за умови впровадження системних заходів щодо детінізації економіки у 2017–2030 рр. має бути досягнуто прогнозоване значення цього показника на рівні до 4 % ВВП.
161	regulatory and management aspect	регулятивно-управлінський аспект	...including the regulatory and management aspect...	...включаючи регулятивно-управлінський аспект...
162	private pension funds	недержавні пенсійні фонди	...full operation of private pension funds (third level) is required.	...повноцінного функціонування недержавних пенсійних фондів (III рівень).
163	non-formal venture investment	неформальне венчурне інвестування	For attracting household savings for informal venture investment...	З метою залучення заощаджень домогосподарств для неформального венчурного інвестування планується створення навчальних курсів...
164	non-bank financial and credit fund	небанківський фінансово-кредитний фонд	Innovative projects can be funded in a non-bank financial or venture capital funds.	Інноваційні проекти можуть бути профінансовані через небанківський фінансово-кредитний фонд або венчурні фонди.
165	strategic capacities	стратегічні потужності	...the key idea... is to create new strategic capacities by strengthening the existing potential.	...ключова ідея... побудову нових стратегічних потужностей через посилення існуючого потенціалу.
166	New patent portfolio	портфель нових патентів	...to the number of new patents portfolio of several American universities.	...відповідає портфелю нових патентів декількох американських університетів.
167	production growth rate	темпи зростання виробництва	...a slowdown in the world's	...уповільнення темпів зростання

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
			production growth rate.	виробництва світового продукту.
168	social paternalism	соціальний патерналізм	Ineffective populist social paternalism and the corrupt redistribution...	...малоефективний популістський соціальний патерналізм і корупційний перерозподіл...
169	methodological tool	методологічний інструментарій	...synthesizing existing methodological tools of the rating assessment developed by the experts of the UN, the World Bank, and the World Economic Forum in Davos.	...синтезувавши наявний методологічний інструментарій рейтингового оцінювання, розроблений експертами ООН...
170	human-centeredness	людиноцентризм	The main distinctive feature... is human-centeredness.	Головною відмінністю визначення напрямів розбудови... є людиноцентризм .
171	strategic forecasting	стратегічне прогнозування	...economic and mathematical modelling, and strategic forecasting.	...економіко-математичного моделювання, стратегічного прогнозування.
172	public governance	публічне управління	Responsive and accountable public governance, the World Public Sector Report 2015, the United Nations.	Адаптивне та відповідальне публічне управління, Світовий звіт публічного сектору 2015, ООН.
173	Local Development Pathways	можливості локального розвитку	Creative Economy Report 2013 Special Edition: Widening Local Development Pathways, 2013, UNDP.	Доповідь з питань креативної економіки. Розширення можливостей локального розвитку, 2013, Спеціальне видання ПРООН.
174	Alien subjectivity	Чужа суб'єктність	...scenarios in the long-term perspective up to 2030: «Alien subjectivity».	Сценарії розвитку: «Чужа суб'єктність».
175	Grey Zone	Сіра зона	...scenarios in the long-term perspective up to 2030: «Grey Zone».	Сценарії розвитку: «Сіра зона».
176	Disintegration	Дезінтеграція	...scenarios in the long-term perspective up to 2030: «Disintegration».	Сценарії розвитку: «Дезінтеграція».

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
177	Virtuous Circle	сприятливий цикл	The Davos World Economic Forum... one that shows positive signs («Unlocking the Virtuous Circle»).	«Початок сприятливого циклу» позитивний вплив з обох сторін.
178	mutual respect	взаємоповага	the principle of mutual respect - "One person's freedom has to stop where another person's begins."	впровадження принципу взаємоповаги - "свобода кожної людини закінчується там, де починається свобода іншої людини".
179	corporate social responsibility	корпоративна соціальна відповідальність	implementation of corporate social responsibility.	реалізація принципів корпоративної соціальної відповідальності.
180	de-offshorization	деофшоризація	de-offshorization and return of capital from abroad.	деофшоризація бізнесу та повернення капіталів з-за кордону.
181	strategic sectors of the economy	стратегічні сектори економіки	...provide its support to strategic sectors of the economy...	...підтримка у стратегічних секторах економіки...
182	life-long education	навчання упродовж життя	life-long education for all.	навчання упродовж життя для всіх.
183	local self-governance	міське самоуправління	strengthen local self-governance.	зміцнення місцевого самоуправління.
184	high-tech economy	Високотехнологічна економіка	...functioning of the high-tech economy.	...функціонування високотехнологічної економіки.
185	knowledge-intensive services	наукоємні послуги	These sectors of economic activity are defined as sectors of scientifically intensive services.	Ці сектори економічної діяльності визначаються як сектори наукоємних послуг.
186	Human resources reproduction policy	Політика відтворення людських ресурсів	A well-designed human resources reproduction policy ensures the continuous development and renewal of a qualified workforce.	Добре розроблена політика відтворення людських ресурсів забезпечує безперервний розвиток і оновлення кваліфікованої робочої сили.
187	Energy Trillema Index	Індекс Енергетичної трилеми	The Energy Trillema Index...	Зменшення Індексу Енергетичної трилеми...
188	World Governence Indicators	Світові індикатори рівня управління	World Governence Indicators...	Зростання в рейтингу Світові індикатори рівня управління...
189	innovation poles for growth	інноваційні полюси зростання	...creation of a national network of innovation poles for growth such as technology parks, business-incubators...	...створення національної мережі інноваційних полюсів зростання: технопарків, бізнес-інкубаторів...
190	R&D base	науково-дослідні база	...to develop and optimize the	...розвиток та оптимізація власної науково-

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
			R&D base.	дослідної бази.
191	innovative infrastructure	інноваційна інфраструктура	...the development of innovation infrastructure...	...розвиток інноваційної інфраструктури...
192	eco-capacity	екологіємність	...a reduction in eco-capacity...	...зниження екологіємності...
193	structural shifts	структурні зміни	Structural shifts are needed to simplify administrative processes...	Структурні зміни через максимальне спрощення адміністрування...
194	government anti-crisis program	антикризова програма уряду	A significant reduction of these critical inhibitory factors impact should be depicted in the government anti-crisis program.	У суттєвому зменшенні впливу цих критичних гальмівних чинників має полягати антикризова програма уряду.
195	European integration	європейська інтеграція	The Revolution of Dignity determined the official political course of Ukraine towards European integration.	У Революції Гідності було остаточно визначено офіційний політичний курс України на європейську інтеграцію.
196	state tenders	державні тендери	...closure of the 'black hole' of state tenders.	...закриття «чорної діри» державних тендерів.
197	institutional changes	інституційні зміни	...through institutional, regulatory and budgetary changes.	...через інституційні, нормативно-правові та бюджетні зміни.
198	regulatory framework	нормативно-правова база	...working on a new regulatory framework and its implementation.	...розробленні насамперед нормативно-правової бази формування й реалізації політики збалансованого розвитку України.
199	de-oligarchy	деолігархізація	The separation of big business and power (de-oligarchy).	Відокремлення великого бізнесу від влади (деолігархізація).
200	long-term perspective	довгострокова перспектива	The realization of 2020 goals... while those of 2030 is long-term perspective (horizon 3).	...горизонт 2030 р. є довгостроковою перспективою (горизонт 3).
201	short-term perspective	короткострокова перспектива	The realization of 2020 goals is seen as a short-term perspective (horizon 1).	Досягнення цілей 2020 р. відбуватиметься в короткостроковій перспективі (горизонт 1).
202	interdisciplinary synthesis	міждисциплінарний синтез	The process of developing this Doctrine has demonstrated the need for interdisciplinary	процес розробки Доктрини продемонстрував об'єктивну потребу міждисциплінарного синтезу...

№	Англійський термін	Український відповідник	Речення-контекст (Англійська)	Речення-контекст (Українська)
			synthesis...	
203	fiscal and banking spheres	фіскальна та банківська сфери	...imbalances in the fiscal and banking spheres.	...поглиблення дисбалансів у фіскальній та банківській сферах.
204	social justice	соціальна справедливість	social justice in ensuring equal rights and opportunities for improving the well-being of all citizens and a fair distribution of the national wealth.	соціальна справедливість у забезпеченні рівності прав і можливостей щодо поліпшення добробуту всіх громадян, справедливий розподіл національного багатства.

